

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

ULUSLAR ARASI SUÇLAR IŞIĞINDA ULUSLAR ARASI TERÖRİZM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan YEKDEŞ

Tez Danışmanı:Prof.Dr.Gökhan KOÇER

TEMMUZ 2010

TRABZON

ONAY

Hakan YEKDEŞ tarafından hazırlanan uluslar arası suçlar ışığında uluslar arası terörizm adı altında bu çalışma 16.07.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslar arası İlişkiler dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ(Başkan)

Prof. Dr. Gökhan KOÇER (Danışman)

Doç. Dr. Mustafa CİN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım .../.../....

**Doç.Dr. Yusuf ŞAHİN
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum .

Hakan YEKDEŞ

...../...../2010

00. Önsöz

Terörizm ve terörist faaliyetler geçmiş dönemlerden beri her devirde meydana gelmiştir. Günümüzde varlık sebeplerini veya varlıklarını, terörizme dayandırarak yaşamlarını sürdüren devletlerin bile var olduğu yaygın kanıdır. Buna rağmen, buGüne kadar terörizmin herkes tarafından paylaşılabilen net bir tarifini yapmak söz konusu değildir. Bu durumun sebebini, tek bir noktayla açıklayabilmek olası değildir.

Uluslararası terörizm ile yeterince mücadele edilememesinin sebebini henüz uluslar arası arenada kabul edilir bir tanımının yapılamamasına dayandırmak sadece yasak savmak için yapılan manevraya benzetilebilir. Gerçekten uluslar arası teröre bir tanım yapmak zor mudur yoksa ülkeler bir tanım yapılmasını istememekte midirler?

Bu çalışmamda öncelikle uluslararası terörizmle mücadeleye örnek olacak uluslar arası suçlar ve uluslar arası ceza mahkemesini inceledim. İkinci bölümde ise terör, tarihi gelişimi, tanım sorunu ve uluslararası terörizmle ilgili uluslararası arenada yapılan çalışmaları ve sonuç bölümünde ise uluslar arası terörizm ile ilgili öneriler ortaya çıkartmaya çalıştım.

Yüksek lisans tez danışmanlığımı üstlenerek, beni tezim konusunda yönlendiren ve çalışmam esnasında değerli katkılarını sunan hocam Prof. Dr. Gökhan KOÇER'e, gerek öğretim dönemim esnasında gerekse tez aşamasında bana katkılarından dolayı başta Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Süleyman ERKAN başta olmak üzere, öğretim üyelerine sonsuz şükranlarımı sunarım. Son olarak bana her zaman destek veren sevgili eşim Hatice'ye ve hayat kaynaklarım canım oğlum Anıl Görkem'e ve prenses kızım Zeynep'e, her zaman yanımda oldukları için, sonsuz teşekkür ederim.

Temmuz, 2010

Hakan YEKDEŞ

.İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	III
İçindekiler.....	IV
Özet.....	VI
.Summary.....	VII
Kısaltmalar Listesi.....	VIII-IX
GİRİŞ.....	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLAR ARASI SUÇ OLGUSU.....	5
1.2. Uluslararası Suç Anlayışının Tarihsel Süreci	7
1.3. Uluslararası Ceza Mahkemeleri	9
1.3.1.Nuremberg Mahkemeleri.....	9
1.3.2. Uluslararası Tokyo Uzak Doğu Askeri Ceza Mahkemesi	11
1.4. Uluslararası Suçların Çeşitleri.....	12
1.4.1.Soykırım Suçu	12
1.4.2.İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar	20
1.4.3.Savaş Suçları	24
1.4.3.1.Savaş Suçlarının Tarihi Süreci	26
1.4.4.Saldırı Suçu	29
1.4.4.1.Saldırı Suçunun Tarihi Süreci	31
1.4.4.2.Roma Statüsü ve Saldırı Suçu	33

IV
İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI SUÇLAR VE ULUSLAR ARASI TERÖRİZM	34
2.1.Terörizmin Tanımı	34
2.2.1.Terörizmin Tarihi Gelişimi	39
2.2.1.1.İlk Terör Hareketleri	39
2.2.3.Soğuk Savaş Dönemi	42
2.2.3.Günümüz Terörizm Dönemi	46
2.3.Terörizmin Tanımlanma Sorunu	47
2.3.1.Terörizmin Genel Kabul Görmüş Bir Tanımının Yapılamamasının Nedenleri.50	
2.3.1.1.Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Nedenler	51
2.3.1.1.1.Uluslararası Hukuk ve Terörizm	51
2.3.1.1.2. Uluslararası Hukukta Self Determinasyon Hakkı.....	52
2.3.1.1.3. Self-Determinasyon Hakkı Çerçevesinde Suçluların İadesi Sorunu.....	64
2.1.Uluslararası Terörizm	65
2.5. Uluslararası İlişkiler ve Terörizm	70
2.5.1.Terörizmle Mücadelenin Uluslararası Çerçevesi	75
2.5.2.Terörizmin Uluslararası Boyutu Çerçevesinde 11 Eylül Saldırıları	80
2.5.3.Uluslararası Dokümanlarda Terörizm.....	85
2.5.3.1.Uluslararası Alanda İlk Belgeler	87
2.5.3.2.Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler	89
2.5.3.3.Diğer Bölgesel Düzenlemeler	94
2.5.4.11 Eylül Saldırıları ve Terörizmin Gelecekteki Yüzü	101
2.5.4.1.11 Eylül 2001 Terörist Saldırıları	101
2.5.4.2.11 Eylül Saldırılarını Diğer Terör Eylemlerinden Ayırt Eden Nitelikler.....	104
2.5.4.3.11 Eylül Saldırıları ile Medeniyetler Çatışması İlişkisi	107

2.5.4.4.Terörizm Değerlendirmelerinde ifte Standart ve Londra Saldırıları.....	110
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
YARARLANILAN KAYNAKLAR	117
ÖZGEÇMİŞ	126

ÖZET

Suç kavramı, hiç şüphesiz, insanoğlunun varlığına koşuttur. Dolayısıyla, suç olgusunun insanın manevi ve düşünsel yapısı gibi basit bir formdan karmaşık bir forma doğru yol aldığı görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirilirse, 20 ve 21. yüzyıllar insanlık tarihinin en karmaşık suç olgusunu yaşayıp yaşattığı yıllar olarak tarihe geçmiştir. Bu dönemde suç kavramının yerel ve ulusal bir formdan çıkarak, uluslar arası bir içerik kazandığı öngörülebilir. Benzer biçimde, daha önceleri, yerel ve anlaşılabilir, basit bir form sunan terör olgusunun da 21. yüzyılla birlikte uluslararası, karmaşık ve asimetrik bir form sunacağı iddia edilebilir.

11 Eylül 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen terör faaliyeti, daha önce sadece bazı ulus devletlerinin gündeminde olan terörü, bütün dünyanın gündemine taşımıştır. 11 Eylül'den önceki süreçte dikkat çeken en önemli noktanın, terör olgusunun yerel boyutlu düşünülmesi iken, bu tarihten sonra terör olgusunun aslında küresel boyuta sahip olduğunun ortaya çıkmasıdır. Tüm küresel aktörleri ilgilendiren bir terör sorunu olmasına rağmen, yine de terör ve terörist kavramları konusunda ortak bir tanımın yapılamadığı izlenmektedir. Bu çalışma, temelinde suç ve uluslararası suç konusunu alarak, terör olgusunun uluslararası boyut kazanmasını irdelemektedir.

Terörizmin tanımına ilişkin yapılan kavramsallaştırmaların tamamında yer alan şiddet veya şiddet tehdidinin hedefi, bireylerin ve toplumların güvenlik duygusudur. Değişen dünya şartlarıyla birlikte küreselleşen terörizmin hedefinde ise, uluslararası toplumun güvenlik duygusu yer almaktadır. Bu bağlamda, insanlık için temel tehditlerden birini oluşturan terörizmle mücadele çerçevesinde kullanılacak en sağlam zemin, hiç şüphesiz her türlü siyasal ve ideolojik anlayıştan uzak olan ortak insani değerlerdir.

Anahtar Kelimeler :

ABSTRACT

The concept of crime is certainly conditioned with the existence of humanity. Hence, it is observed that the concept of crime has been evolving from a simple form to a complex form as the inner and intellectual structure of humanity does. At this context, 20th. and 21th. Centuries have been placed as the periods of humanity when the most complex crime facts those have lived and have been lived. In these eras, crime event gained an international status coming out of local and national form. Similarly, terror fact presenting very simple, understandable and local form has a very international, complex and asymmetrical structure by the 21th. Century.

The terrorist event that occurred on 11th. September, 2001 in US carried the terror fact which was on the agendas of some states to the agendas of the countries all over the World. What is surprising in the period before that date is the fact that terror had been evaluated as a local phenomenon. However, after that date, it is revealed that the terror is a global fact. Though, there is a terror problem which all the global actors to take care, there is no any common definition of terror and terrorist over those all the global actors agree with. This study tries to examine the terror fact gaining an international dimension by taking the crime and international crime as a base.

The aim of violence or thread of violence that is on the conceptualization of terrorism is the security feeling of the persons or society. The aim of international terrorism which had been globalized by changing global circumstances is the security feelings of the international society. Thus, the most powerful basis for struggle with the terrorism that is one of the main threads towards the humanity is the common human values free from all the political and ideological discernments without doubt.

Key Words:

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
Çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
Doc.	: Doküman
Ed.	: Editör/Editörler
ETA	: Euskadi ta Askatasuna (Bask Ülkesi için Özgürlük)
FBI	: Federal Araştırma Bürosu
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
ICTFY	: Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi
ICTR	: Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi
IMT	: Nuremberg Askeri Ceza Mahkemesi
IMTFE	: Tokyo Uluslararası Uzak Doğu Askeri Ceza Mahkemesi
ISAF	: Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü
IMO	: Uluslararası Denizcilik Örgütü
İKÖ	: İslam Konferans Örgütü
IMT	: Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi
Interpol	: Uluslararası Suç ve Polis Örgütü
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
M.Ö	: Milattan Önce
M.S	: Milattan Sonra
MC	: Milletler Cemiyeti
Md	: Madde
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
No	: Numara

parag. :	Paragraf
RG :	Resmi Gazete
SSCB :	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
s. :	Sayfa
S. :	Sayı
STASI:	Doğu Alman İstihbarat Servisi
TSC :	Terörist İzleme Merkezi
TTIC :	Terörist Tehditleri Birleştirme Merkezi
UGS :	Ulusal Güvenlik Stratejisi
vb. :	Ve bunun gibi
y.y. :	Yüzyıl

GİRİŞ

Suç, isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icraî ve ihmali bir hareketin meydana getirdiği, yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve müeyyide (yaptırım) olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren bir eylem şeklinde genel bir biçimde özetlenebilir.

Uluslararası suçlar, yazılı hukukta ilk olarak 8 Ağustos 1945 tarihinde Londra’da imzalanan Londra Antlaşması’nın eki olan Nuremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Şartı ile düzenlenmiştir. Şart ve Uluslararası Askeri Mahkemenin sonuçlandığı yargılamaya ilişkin hükmü, 19 Kasım 1945 tarihinde BM Genel Kurulu’nca da oybirliği ile onaylanmıştır. Bu belgede, barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçların tanımı yapılmıştır.

“İnsanlığa Karşı Suçlar” kavramı 19. yüzyılın ortasında ortaya çıkmıştır. Bu tür suçların ilk dizini Birinci Dünya Savaşının sonunda yapılmasına rağmen, 1945’deki Nuremberg Mahkemesi Şartı’na kadar uluslararası bir belgede toplanmamışlardır. Nuremberg Şartı’nda tanımlandığı haliyle İnsanlığa Karşı Suçlar, takip eden yıllarda BM Genel Kurulu tarafından uluslararası hukukun bir parçası olarak tanınmış ve eski Yugoslavya ve Ruanda için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinin Tüzüğü de dâhil olmak üzere, daha sonraki uluslararası belgelerin kapsamına alınmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü, 17 Temmuz 1998’de kabul edildiğinde, İnsanlığa Karşı Suçlar ilk kez uluslararası bir antlaşmada tanımlanmış oldu.

Bir uluslararası suçun uluslararası toplumun temel bir değerini veya çıkarını zedeleyen bir eylemden kaynaklandığı, bir başka ifade ile uluslararası toplumun temel bir değerini koruyan uluslararası hukukun temel bir normunu (jus cogens) ihlal ettiği yaygın kabul edilen bir kanıdır. Bu eylemler insanlığın vicdanında şok yaratacak kadar aykırı eylemler olarak da tanımlanmaktadır. Uluslararası toplumun temel bir değerini veya çıkarını ihlal, devletlerin uluslararası topluma karşı yükümlülüklerinin ihlali olarak da adlandırılabilir. Bu uluslararası topluma karşı olabileceği gibi, bir devlete veya devletlere karşı da olabilir. Uluslararası hukukta suç kavramının bu sosyolojik nitelikleri kendisini uluslararası suç olarak kavramsallaştırılan eylemlerde açıkça göstermektedir. Bu suçlar – soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu, ya uluslararası toplumun

barış ve güvenliğine ciddi zarar veren eylemleri veya insan vicdanına şok edici etki yaratan eylemleri kapsamaktadır.

İnsanlığa karşı suçlar, sıradan suçlardan, sahip olduğu yargılama yetkisinden dolayı üç biçimde ayrılır: Birincisi, cinayet gibi suç oluşturan eylemler “geniş ölçekli ve sistematik bir saldırının parçası olarak işlenmiş” olmak zorundadır. Bununla birlikte, buradaki saldırı kelimesi askeri bir saldırı anlamına gelmez ve sınır dışı etmek ve zorla yerinden etmek gibi kanunları ve idari önlemleri kapsayabilir.

İkincisi, eylemler “sivil bir nüfusa karşı yöneltilmek” zorundadır. İnsanlığa karşı suç düzeyine yükselmeyen tek başına, izole, ayrı veya rastgele eylemler bu sıfatla kovuşturulamaz. Sivil nüfusun arasında çok az sayıdaki bir askerin varlığı, onları sivil karakterlerinden mahrum etmek için yeterli değildir.

Üçüncüsü, eylemler “bir devlet veya organizasyonla ilgili politikaya” uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş olmak zorundadır. Bu yüzden, suçlar devlet görevlileri veya kişilerin teşvik ettiği eylemler yoluyla veya onların ittifakı veya rızasıyla işlenebilir, örneğin ölüm mangaları gibi.

“Uluslararası suçlar” kavramı ile uluslararası hukuka aykırı olan ve uluslararası sözleşmelerle kovuşturulması kabul edilen suçlar anlaşılmaktadır. Ancak uluslararası suçlar da kendi içinde iki kategoriye ayrılmaktadır. Birinci kategoriye “uluslararası hukuk suçları”, ikinci kategoriye ise, “diğer uluslararası suçlar” oluşturmaktadır. “Uluslararası hukuk suçları” veya “uluslararası hukuka karşı suçlar” kavramı ile doğrudan uluslararası hukuka göre cezai sorumluluğu gerektiren fiiller kastedilmektedir. Literatürde uluslararası hukuk suçları olarak soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar, savaş uçları ve saldırı savaşı (saldırganlık) suçu olarak dört grup suç kabul edilmektedir. Çekirdek suçlar olarak da adlandırılan bu suçlar, uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren en ağır suçlardır.

“Diğer uluslararası suçlar” için ise, doğrudan uluslararası hukuka göre cezai sorumluluk öngörülmemekte, uluslararası sözleşmelerle devletlere bu fiillerin cezalandırılabilirliğini sağlama yükümlülüğü getirilmektedir. Uluslararası suçları işleyen fail, doğrudan uluslararası hukukun bir ceza normunu ihlal etmekte ve doğrudan uluslararası hukukun ceza normlarına dayanarak cezalandırılması mümkün olmaktadır.

Buna karşın diğer uluslararası suçların kovuşturulması ve cezalandırılmasının temelini uluslararası hukuk değil, iç hukuka dâhil edilen uluslararası sözleşmeler oluşturmaktadır. Diğer uluslararası suçlara örnek olarak hava ulaşımına karşı suçlar, deniz ulaşımına karşı suçlar, uyuşturucu madde suçlarının belli bazı şekilleri, terör suçları, paralarda sahtecilik, insan ticareti, göçmen kaçakçılığı, işkence, fuhuş amaçlı insan ticareti gibi suçlar gösterilebilir.

Günümüzde hakkında yoğun tartışmaların yapıldığı, uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk biliminin Güncel konularından birisi olarak ortaya çıkan terörizm, değişik boyutları ve farklı bakış açısına göre yazarlar tarafından ele alınmaktadır. Nitekim 11 Eylül eylemleri sonrasında terörizm sorununun artan bir önem kazandığı ve bu konuda pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda terörizm hakkında yaygın çözümsel bir çerçevenin olmaması ve yazarların terörizm olgusunu ve devletlerin kendini koruma hakkını farklı şekillerde değerlendirmeleri nedeniyle, değişik görüşlerin ileri sürüldüğü ve buna bağlı olarak da farklı sonuçlara ulaşıldığı dikkat çekmektedir.

Terörizm, ulus devletleri ve uluslararası toplumu tehdit eden, sürekli olarak gelişen ve buGünün en tehlikeli problemlerinden biri olarak kabul edilen, oldukça karmaşık ve yaygın bir olgudur. Bu nedenle polis teşkilatlarının, istihbarat örgütlerinin, akademisyenlerin, hukukçuların, genel anlamda hükümetlerin ve başta Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği olmak üzere bir takım uluslararası örgüt ve kuruluşların ilgili alanına girmiştir.

Terörizm özellikle kitlelerin ideolojik olarak aşırı derecede şartlanmalarına bağlı olarak başta kaynakların eşit olmayan bir şekilde paylaşımı nedeniyle ortaya çıkan ağır ekonomik şartların ve çok ciddi olarak da toplulukların etnik ve dini farklılıklarının sebep olduğu siyasi nedenler bu inden kaynaklanmaktadır. Bu durumda, ayrımcılık, eşitsizlik ve mahrumiyetin siyasal ve sosyal şartları, genellikle terörizmi besleyen temel unsurlar arasında olduğu görülmektedir. Bu nedenle, devletler açısından terörizmle mücadele seçeneklerini veya terörizme verilecek karşılığın şekillerini, terörizmi ortaya çıkaran nedenlerin gerçekçi bir şekilde analiz edilmesi belirlemelidir.

Devletler, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları, hatta gerçek kişiler bile, politikalarını, planlarını terörizm olgusunu gözeterek ayarlamaktadır. Çünkü terörizm, insanları ilgilendiren birçok olgu üzerinde doğrudan veya dolaylı etkide bulunmaktadır. Bu bağlamda, terörizmin temel olarak etkilediği olgu güvenlidir. Dolayısıyla, devletler artık güvenlik yapılanmalarını temelde terörizm tehdidine karşı ayarlamaktadır.

Terörizm eylemleri, doğası itibarıyla öngörülemezlik içermektedir. Dolayısıyla, ulusal güvenlik algılaması, terörizmle mücadele ederken bu öngörülemezliğe yönelik tedbir almak durumundadır. Bu tedbirler de genel olarak hak ve özgürlüklerin kısılması şeklinde kendisini göstermektedir. Zaten, klasik anlamda güvenlik ile özgürlükler birbiri ile çelişen kavramlar olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda, güvenliğin sağlanması da, özgürlükler ile güvenliğin dengelenmesi biçiminde olabilecektir. Hâlbuki insan haklarına saygı, Günümüz dünyasının önde gelen değerlerinden birisidir. İnsan haklarının yüzyıllar boyunca süren gelişim süreci sonunda bugün ulaştığı nokta bir anlamda zirve niteliğindedir. Fakat bu zirve yolun sonuna geldiği biçiminde değerlendirilmemelidir. Geçmişte, insanlar yaşamlarına saygı duyulmasının peşinde koşarak hak arayışında bulunurken, Günümüzde, yaşanabilir sağlıklı bir çevre temel bir hak talebi olarak karşımıza gelmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, uluslararası suçlar hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, ayrıca, uluslararası suçlarla ilişkin gerçekleştirilen düzenlemeler incelenmiştir. İkinci bölümde ise, terörizm sorusunun cevabının yanında, bu güne kadar çerçevesi belirlenmeye çalışılan terörizm tanımları, terörizmin herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımının yapılamayışının nedenleri ve uluslararası arenada teröre yönelik temel bakış açıları incelenmiştir. Sonuç olarak, kabul edilebilir bir tanımın yapılabilişliği üzerine odaklanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLAR ARASI SUÇ OLGUSU

Yirminci ve yirmi birinci yüzyıllar, iki büyük dünya savaşının yaşanmasına sahne olmuştur. Bu savaşlar sonrasında oluşan yeni güç dengelerinin yerleşebilmesi çerçevesinde uluslararası toplumun vicdanını yaralayan örnekler görülmüştür. Bu örnekler arasında, savaşlar, jenosit uygulamaları, tecavüz ve işkencenin savaş araçları olacak biçimde kullanılması, şahsi, tarihi ve kültürel varlıkların yok edilmesi, sivil halkın zorla ülkelerinden uzaklaştırılması ve kamu kullanımında olan okul, hastane ve pazar alanlarına yönelik saldırılar sayılabilir (Aksar, 2005a: 43). Sözü edilen bu olaylar, “uluslararası suç” kavramını ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası suç kavramı, doğası gereği, uluslararası hukuka referans vermeyi gerektirmektedir.

Sözü edilen bu çerçevede, uluslararası hukukun temel özelliklerinden birisini ifade etmek gerekmektedir: Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında temel görevler, uluslararası örgütlere düşmekle birlikte, bu görevlerin anlam kazanabilmesi ve bunun sürdürülmesi, uluslararası hukuka düşmektedir. Uluslararası hukukta yer alan suç kavramı ise, ulusal hukuklarda olduğu gibi, ceza karşısında yaptırım uygulanmasını, dolayısıyla, caydırıcılık özelliği yardımıyla, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasını gerektirecek bir çerçeveyi gerektirmektedir. Bu çerçevede oluşturulan, Uluslararası Ceza Mahkemesi¹ (UCM) uluslararası toplumu tümüyle derinden etkileyen çok ağır suçlar hakkında, fakat sadece bireyler üzerinde yargı yetkisine sahiptir. Bu sebepten dolayı UCM'nin devletler üzerinde veya devletlerin sorumluluğu çerçevesinde bir yargı yetkisi bulunmamaktadır (Aksar, 2005a: 44).

Devletlerin gerek, savaş halinde gerekse de savaş olmayan dönemlerde, savaş suçu gerekçe gösterilerek kendi vatandaşlarını yargılaması sıklıkla karşılaşılan bir olgu değildir. Bundan dolayı, uluslararası hukukta suç kavramının tanımlanması ve bu suçların bir ceza mahkemesi tarafından yargılanması kaçınılmaz olmaktadır. Ayrıca, Nuremberg Mahkemesi² örneğinde görüldüğü gibi, yargılamanın galip devletler tarafından değil de,

¹ UCM'nin yargı yetkisi dâhilinde olan suçlar; soykırım suçu, insanlığa karşı işlenen suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu biçiminde açık olarak belirtilmiştir (Aksar, 2005a: 44).

uluslararası toplum tarafından kabul görmüş devamlılık özelliğini haiz bir uluslararası mahkeme tarafından yapılması, ilgili yargı sürecine yönelik güvenilirliği de artıracak bir özelliktir. Çünkü dünya üzerinde bulunan değişik hukuk sistemlerinin suça karşı vermiş olduğu cezalar birbirinden farklı olmaktadır. Anglo – Sakson ve Kıta Avrupası hukuk sistemleri farklı sistemlerdir ve aynı suç karşısında verilen cezalar farklılık göstermektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması ve uluslararası suç kavramının tanımlanıp kodifiye edilmesiyle birlikte, bu farklılıkta ortadan kalkmış olmaktadır.

Bunun yanında, uluslararası suç kavramının oluşması ve bu suçlar karşısında ceza uygulanmasıyla birlikte, ulusların aralarında, savaş sırasında yapılan jenosit suçundan dolayı birbirine kin beslemesi ve jenoside maruz kalan ülkenin karşı saldırısı olasılığı kısmen de olsa önlenmektedir. Çünkü uluslararası bir suç olan jenosit suçuna iştirak edenlerin, yargılanıp, ceza alacağına teyidi son derece yaşamsal bir göstergedir.

1.1. Uluslararası Suç Anlayışının Tarihsel Süreci

Uluslararası suçlar, tarihte ilk defa, Nuremberg Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile tasnif edilmiştir. 30 Ekim 1943 tarihli Moskova Beyannamesi, savaş ve savaş hukukunun ağır ihlallerinin, müttefik kuvvetlerin ortak görüşüyle yargılamaya tabi tutulacağını öngörmüştür. Bunun için Haziran 1945'te ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın oluşturduğu bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon, Nuremberg Mahkemesi'nin kurulmasını ve işleyiş kurallarını belirlemek üzere, Nuremberg Şartı'nı hazırlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın galip devletleri olan Müttefikler, 26 Haziran-8 Ağustos 1945 tarihleri arasında Londra Konferansı'nda Nuremberg Şartı'nı kabul etmişlerdir.

Uluslararası suçların yargılandığı ikinci önemli mahkeme, Tokyo Uluslararası Uzakdoğu Askeri Ceza Mahkemesi'dir (IMTFE). II. Dünya savaşı sırasında Uzakdoğu'da işlenen savaş suçlarının faillerini yargılamak üzere, 24 Eylül 1945 tarihinde ABD Kara Kuvvetleri Karargâhından yayımlanan özel bir buyruk ile savaş suçlarını yargılamak üzere kurullar tespit edilmiştir (Başak, 2003: 32). Bunu takip eden süreçte, II. Dünya Savaşı sırasında Japon askerlerince işlenen uluslararası insaniyet hukuku kuralları ihlallerini yargılamak üzere, IMTFE kurulmuştur. Bu çerçevede değerlendirilirse, Nuremberg ve Tokyo ile tasnif edilmeye başlanan uluslararası suçlar daha sonra, Eski Yugoslavya (ICTFY) ve Ruanda Mahkemelerinin (ICTR) kurulması ile bir çeşit uygulama alanı bulmuştur.

BMGK, 25 Mayıs 1993 tarihinde 827 sayılı kararıyla Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümünü esas alarak, Eski Yugoslavya'da işlenen uluslararası suçların yargılanması için uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulmasına karar verdi. Soğuk Savaş sonrası kurulan diğer önemli ad hoc uluslararası ceza mahkemesi ise, ICTR'dir⁴. BMGK, 8 Kasım 1994 tarihinde aldığı 955 sayılı kararla, işlenen uluslararası suçları yargılamak üzere, ad hoc bir uluslararası ceza mahkemesi kurulması kararına varmıştır.

⁴ Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri, Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümü dâhilinde kendisinde bulunan yetkilere dayanılarak kurulmuş ad hoc nitelikteki mahkemelerdir

Buna göre, ICTR, 1 Ocak 1994 tarihi ile 31 Aralık 1994 tarihleri arasında, Ruanda sınırları içinde gerçekleştirilen soykırım suçları veya uluslararası insaniyet hukukunun ihlali niteliğini taşıyan fiilleri işleyen faillerin ve Ruanda vatandaşlarından aynı fiilleri komşu ülkelerde işleyen faillerin yargılanması amacıyla kurulmuştur.

Her yapılan uluslararası suç karşısında ayrı bir geçici (ad hoc) mahkeme kurmak yerine, sürekli bir uluslararası ceza mahkemesinin kurulması daha yerinde bir uygulama olacaktır. Çünkü ad hoc mahkemeden sürekli bir mahkemeye dönüşümde, hem bu mahkemenin belirli bir statüsü olacak ve buna göre hareket edecek hem de bu konularda verilen kararlar belirli bir içtihat oluşturmak üzere bir arada toplanılmış olacaktır. Ayrıca, sürekli mahkeme ad hoc gibi suç işlendikten sonra kurulmayıp, devamlılığı olduğundan dolayı belli bir caydırıcılık etkisine sahip olacaktır. İşte bu gibi gereksinimlerden dolayı 15-17 Haziran 1998 tarihinde Roma'da Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına Dair Birleşmiş Milletler Diplomatik Konferansı düzenlenmiş ve 120 devletin onayı, 7 devletin reddi ve 21 devletin çekimser oy kullanması gibi büyük bir uluslararası toplum desteği ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü kabul edilmiştir⁵. Statüde bulunan 126. maddeye uygun olarak, 60 devletin statüyü onaylaması şartının yerine gelmesiyle, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 1 Temmuz 2002 tarihi itibarıyla göreve başlamış bulunmaktadır. 21 Temmuz 2009 tarihi itibarıyla, Statü'yü imzalayan devlet sayısı 139'a, Statü'ye taraf olan devlet sayısı ise 110'a ulaşmıştır. Yirminci yüzyıl sonuna kadar uluslararası toplumun egemenlik yetkisinden taviz vermek istememesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bu tarihe kadar kurulmamasına neden olmuştur. Eski Yugoslavya ve Ruanda Mahkemeleri'nin kurulması bu hükümlerliliğin yıkılabileceğini göstermiş ve sonuç olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi nihayet kurulabilmiştir⁶.

⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin temel özellikleri şöyle belirtilmektedir (AKSAR, 2005(b): 1):

- a) Uluslararası kişiliğe sahip sürekli ve bağımsız bir kuruluş olma,
- b) Ulusal mahkemeleri tamamlayıcı nitelikli bir yargı yetkisine sahip olma,
- c) Sadece bireyler üzerinde işlem tesis etme,
- d) Maddî yargı yetkisinin sadece savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar, soykırım suçu ve saldırı suçuyla sınırlı olması

⁶ Henüz yeni sayılabilecek bir tarihte kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinin birçok eksik tanımlama ve tasnife sahip olması gayet doğal sayılabilir. Fakat terörizm gibi "muğlak" kavramlarında somut bir tanıma kavuşmasıyla ve mahkemenin duruşmalarla uzmanlaşması ve kendine has bir içtihat oluşturmasıyla birlikte; Uluslararası Ceza mahkemesi uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi açısından önemli bir güven kaynağı olabilir.

1.3. Uluslararası Ceza Mahkemeleri

1.3.1.Nuremberg Mahkemeleri

Bireyin uluslararası kamu hukukunun bir süjesi olması yolunda, özellikle I. Dünya Savaşı'ndan sonra kuvvetli bir akım meydana gelmiştir. Fakat I.Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası suç teşkil eden fiillerin yargılanması için bir mekanizma kurulamamıştı. II. Dünya Savaşı sonrasında yine ağır insan hakları ihlalleri gerçekleşmiştir. Sığınmacı olarak gelen göçmenler yağmalanmış, gaz odalarında insanlar öldürülmüş ve tıbbi deneylerde insanlar kobay olarak kullanılmıştır. Tüm bu insan hakları ihlalleri uluslararası toplumda bir tepkiye neden olmuştur (Başak, 2003: 28).

30 Ekim 1943 tarihli Moskova Beyannamesinde alınan karara atfen, Haziran 1945'te ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın oluşturduğu bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon çalışmaları sonrasında Nuremberg Mahkemesi'nin kurulmasına ve işleyiş kurallarına esas olmak üzere Nuremberg Şartı'nı hazırlamışlardır. Daha sonra 26 Haziran-8 Ağustos 1945 tarihleri arasında toplanan Londra Konferansı'nda, Nuremberg Şartı'nı müttefik devletler Nuremberg kabul etmişlerdir. Nuremberg Mahkemesi'nin asıl amacı Nazi suçlarını yargılamak olmakla beraber, kurulması uluslararası hukukta bireysel sorumluluk anlayışının yerleşmesi açısından önemli bir gelişmedir.

Müttefik devletler, Berlin Beyannamesinde, Almanya üzerinde yüksek otorite kurduklarını deklare etmiş (Lütem, 1951: 96 Başak, 2003: 29) ve 10 Numaralı Kontrol Konseyi yasasını uygulamak suretiyle, Almanya toprakları üzerinde bir nevi egemenlik hakkı kullanma durumuna gelmişlerdi. Buradan hareketle, savaş sırasında işlenen insaniyet hukuku ihlallerinin yargılanması da, bu egemenlik hakkına dayanarak gerçekleştirdikleri ileri sürülmektedir (Başak, 2003: 29). Nuremberg Mahkemesi, 4 asil ve 4 yedek hâkimden oluşmaktaydı. Aynı sayıda asil ve yedek savcı da görev yapmaktaydı. Bireysel ya da birlikte hareket edebilen savcılar, sanıkları sorguya çekme, delilleri toplama, araştırma yapma, iddianameyi hazırlama gibi yetkilere sahipti (Başak, 2003: 31). Nuremberg Mahkemesi bir uluslararası antlaşmaya dayanılarak kurulan bir

mahkeme olmasına karşın, yargılama usulü olarak müttefik devletlerin baskısı olması ve yerel hukukun kullanılması mahkemenin uluslararası bu özelliğine gölge düşürmektedir.

Nuremberg Mahkemesi bireyleri tek suçlu saymak yerine teşkilat (SD, Gestapo, SS'ler) kapsamında işlemiş oldukları savaş hukukuna aykırı birtakım fiiller bulunmakla beraber, savaşla ilgili insanlığa karşı suçlara iştirak ettikleri hususlarda suçlu sayılmışlardır. SS'ler özellikle, Yahudilere yönelik etnik temizlik, zorla çalıştırma, esir kamplarında tatbik ettikleri kötü muamele ve adam öldürme gibi birtakım fiillerden sorumlu tutulmuşlardır.

(Erem, 1948: 8- 2003: 31).

Nuremberg Mahkemeleri'nin, suçluları cezalandırma fonksiyonu yanında, uluslararası hukukun uygulandığını ve bunun sonucu olarak suçluların yargı önüne çıkarıldığı mesajını vermiş olması da, belli bir ölçüde önem arz etmektedir. Bu şekilde, uluslararası hukukun uygulanmasıyla savaş suçu, barışa karşı suç ve insanlığa karşı suç işleyenler, ilk defa yargı önüne çıkartılmış oldu. Nuremberg Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarla, geleneksel insaniyet hukuku anlayışına uluslararası ceza boyutu eklenmiştir. Nuremberg, Cenevre ve Lahey hukukuyla ifade edilen hususların, adalet mekanizmasına taşınmasını sağladığı da ifade edilebilir.

Nuremberg yargılamalarında, 24 üst düzey Nazi hükümet görevlisinden, 11'i ölüm, 3'ü müebbet, 7'si ağır hapis cezalarına çarptırılırken, 3'ü beraat etmiştir (Tezcan, 2000: 274). Nuremberg yargılamaları boyunca, üç yüz bin şahsın dinlendiği, 6300 adet delilin değerlendirildiği ve bir yıl içinde 402 oturum yapıldığı ifade edilmektedir.

1.3.2.Uluslararası Tokyo Uzak Doğu Askeri Ceza Mahkemesi

24 Eylül 1945 tarihinde ABD Kara Kuvvetleri Karargâhından yayınlanan özel bir buyruk ile savaş suçlarını yargılamak üzere kurallar tespit edilmiş ve Japon askerlerince işlenen uluslararası insaniyet hukuku kuralları ihlallerini yargılamak üzere, Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi kurulmuştur. Bu mahkeme yalnız savaş suçları değil, insanlığa karşı suçlar ve barışa karşı suçları da kapsamak üzere kurulmuştur. Fakat Japonya'ya atılan atom bombaları da, birçok sivil halkın ölmesine yol açmış, kimse yargılanmamıştır. Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi bu yönüyle, eleştirilere maruz kalmıştır

Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi, Uzakdoğu Komisyonu tarafından hazırlanan listeden Yüksek Komutan tarafından seçilmiş 11 Hâkim ve 1 Amerikalı savcı ve bu savcının emri altında, Komisyon üyelerinin vatandaşları içinden belirlenmiş olan, 10 savcı yardımcısından teşekkül etmiştir. Yargılamalara, 29 Nisan 1946'da Tokyo'da başlanmıştır (Lütem, 1951: 84 Başak, 2003:).

Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'ne göre, mahkemenin yargı yetkisi dâhilindeki uluslararası suçlar;

- Barışa karşı işlenen suçlar,
- Dar manada savaş suçları,
- İnsanlığa karşı işlenmiş suçlar: öldürme, esir olarak kullanma, sürGün ve savaştan önce veya savaş sırasında işlenmiş diğer insanlık dışı fiillerdir.

Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi Şartı'na göre, suç teşkil eden fiillerden birini hazırlayan ya da uygulayan liderler ya da kurumlar veya tahrik edenler ve suç ortakları; herhangi bir kişinin işlediği fiillerden de sorumlu tutulmuştur. Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi'nin Mayıs 1946 ile Ekim 1948 tarihleri arasında 25 kişi hakkında gerçekleştirdiği yargılamalar sonucunda, 7 kişi hakkında ölüm cezasına, 7 kişi hakkında müebbet hapse, geriye kalanlar hakkında da ağır hapis cezasına çarptırılmaları kararına varmıştır.

Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi'nin gerçekleştirdiği 818 duruşma sırasında, 418 tanık dinlendiği, 779 dava dosyasına bakıldığı, 49412 sayfa tutanak tutulduğu ve 4336 adet suç deliline ilişkin değerlendirmenin yapıldığı görülmektedir. Sonuç olarak, gerek Nuremberg gerekse de Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi, galip devletler tarafından, durumun getirdiği tüm avantajlar kullanılarak oluşturulmuş ve yargılama yapmış mahkemelerdir. Dolayısıyla, insanlığa ve barışa karşı suç işleyen müttefik devlet askerlerinin de bulunmasına karşın, yargılanmamış olmaları büyük bir açmazdır. Böyle bir durum da, mahkemelerin almış oldukları kararlara ve yargılama usullerine şüpheyile yaklaşılmasına yol açmıştır.

1.4. Uluslararası Suçların Çeşitleri

Roma Konferansı'nda, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dâhilinde olan suçlar şu şekilde belirlenmiştir:

- (a) soykırım suçu,
- (b) insanlığa karşı işlenen suçlar,
- (c) savaş suçları,
- (d) saldırı suçu.

1.4.1.Soykırım Suçu

Soykırım kelimesi, Türkçedeki yerini, genocide kavramının karşılığı olarak almıştır⁷. Soykırım suçu, uluslararası hukuk kuralları içerisinde en ağır ihlallerin başında sayılan önemli bir suçtur⁸.

⁷ Genocide kelimesinin Türkçe karşılığı olarak Jenosit kavramının kullanıldığı görülmektedir.

⁸ Soykırım suçunun vahametini anlatmak amacıyla, uluslararası literatürde, "Crime of Crimes" (Suçların Suçu) deyimini kullanılmaktadır.

Soykırım konusundaki ilk önemli düzenleme, 1948 yılında, BMGK'nın kararları doğrultusunda Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin kabul edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu sözleşmeye, Soykırım Sözleşmesi de denilmektedir⁹. Soykırım suçunu ortaya koyan birçok eylemle karşılaşan uluslararası toplum, konuyu, bağımsız bir suç olarak ancak, II. Dünya Savaşı sonrası ele alabilmiş ve oldukça iyi bir biçimde kodifiye etmiştir (Aksar, 2005a: 47).

Bu bağlamda, soykırım suçu, Uluslararası Ceza Hukuku'nun alanına giren suçlar içerisinde en sinsi, acımasız ve insanlık dışı eylem olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, Kartaca'nın M.Ö.146'da yakılıp yıkılması, Kudüs'ün M.S 72'de yok edilmesi, Haçlı Seferleri, 30 yıl savaşları gibi yazılı tarihin başından beri insanlığın şahit olduğu pek çok olay, bazı grup, kavim veya unsurların tamamen veya kısmen yok edildiği acı birer örnektir.

20. yy. ise, şiddet tekeline merkezleştirerek eline geçiren Modern Devlet'in özellikle iki dünya savaşı esnasında, bilim ve teknolojinin de yardımı ile önceki yüzyıllarda tanık olunmamış bir biçimde, pek çok toplum ve grubun sistematik olarak yok edildiği trajik bir döneme verilen bir isim olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, "suçların suçu" (FRY, 2002) olarak da kabul edilen soykırım fiilinin, Uluslararası Kamu Hukuku'nun alanına girmesi, soykırım fiilinin öncelikle bir suç olarak tanımlanmasını gerektirmiştir. Bu açıdan bakıldığı zaman, soykırım suçunun, bu fiili gerçekleştiren kişilerin en ağır şekilde cezalandırılabilmesi noktasındaki kolektif istemden doğduğunu ifade etmek, yaygın bir kanının dillendirilmesi olarak değerlendirilmelidir.

Genel bir tanım ile soykırım, bir grubun veya gruba ait bireylerin, kasıtlı bir biçimde öldürülmesi, imha edilmesi veya yok edilmesi fiilini içermektedir. Soykırım kavramı, 20.yy. başlarında, insanlığa karşı işlenen suçlar) kavramının bir alt sınıflandırması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, uluslararası hukuk alan yazınında ilk kez, Antik Yunan'da kabile veya ırk anlamına gelen "genos" ile Latince de öldürmek manasına gelen "cide" kelimelerinin Raphael Lemkin tarafından bir araya getirilmesi ile ortaya çıkmıştır.

⁹ Soykırım Sözleşmesi, 29 Mart 1950 tarih ve 7469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

“İşgal Altındaki Avrupa’da Mihver Yönetimi” adlı eserinde Lemkin, özellikle Alman işgali altındaki Yahudi ve Çingenelere yönelik Nazi uygulamalarını inceleyerek, analizlerini soykırım başlığını taşıyan dokuzuncu bölümde iki safha olarak formüleştirmiştir. Lemkin’e göre, soykırım safhalarından ilki, zulme uğrayan grubun milli dokusunun yok edilmesiyken; ikincisi, zulüm yapanın (Hitler) kendi milli dokusunu, diğer gruplara dayatmasıdır. II. Dünya Savaşı’nın acılarını bizatihi yaşayan Polonyalı Yahudi kökenli bir ailenin çocuğu olan Lemkin’in büyük çabaları neticesinde, soykırım, insanlığa karşı suçlardan ayrı bir suç olarak sınıflandırılmıştır.

11 Aralık 1946 yılında BM Genel Kurulu’nun oy birliği ile kabul ettiği 96 (I) sayılı kararda; “Cinayet, nasıl birey olarak insanların yaşam hakkının (right to life) inkârıysa, soykırım da bütün bir insan grubunun var oluş hakkının (right of existence) inkârıdır. Böylesine bir inkâr, insanlığın tamir edilemeyecek şekilde vicdanını sarstığı gibi, bu insan gruplarının insanlığa yaptığı kültürel ve diğer katkıları en büyük bir biçimde zarara uğratar, ayrıca, ahlak kanunları ile Birleşmiş Milletlerin ruhuna ve amaçlarına tamamıyla aykırıdır. Irksal, dinsel, siyasal ve diğer gruplara karşı, bir bütün veya parça olarak işlenmiş pek çok soykırım örnekleri meydana gelmiştir. Soykırım suçunun cezalandırılması uluslararası bir önemdedir” şeklindeki sonuç bildirgesi ile soykırım kavramı BM nezdinde kabul görmüştür (De Than ve Shorts, 2003: 66).

Soykırım sözleşmesi, devletlerin büyük bir çoğunlukla onayladığı, uluslararası bir sözleşme olarak varlığını sürdürmektedir. Taraf devletler, soykırımın uluslararası hukuka göre bir suç olduğunu kabul etmiştir. Uluslararası Adalet Divanı, soykırım sözleşmesi ile ilgili kuralların bu sözleşmeye dâhil olmayan devletler içinde, – her ne kadar sözleşmeye dayanan bir sorumlulukları olmamasına rağmen – bağlayıcı olduğunu ifade etmiştir (Barboza, 1999: 57).

Soykırım sözleşmesinin ikinci maddesi soykırımı şöyle tanımlamaktadır:

“Jenosit (soykırım), milli, etnik, ırki veya dini bir grubu kısmen veya tamamen imha etmek maksadıyla aşağıdaki fiillerden herhangi birinin işlenmesi demektir.

- a. Grup azalarının katli,*
- b. Grup azalarının bedeni ve akli melekelerinin ciddi surette haleldar edilmesi,*
- c. Grubun bedeni varlığının kısmen veya tamamen imhasına sebebiyet verecek şekilde hayat şartlarına kasten tabi tutulması,*
- d. Grup içinde doğumları sekteye uğratabilecek faaliyetlere girişilmesi,*
- e. Bir grup çocuklarının diğer bir gruba zorla nakledilmesi” (GÜNDÜZ, 1998: 342).*

Yukarıdaki tanım, sözleşmenin kabul edilmesini izleyen yıllarda kurulan ad hoc ve devamlı uluslararası mahkemelerin tüzüklerine de, en ufak bir değişikliğe uğratılmadan konulmuştur. Örneğin, Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü’nün 462’nci maddesi, Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi Tüzüğü’nün 262’nci maddesi ve Uluslararası Ceza Divanı Tüzüğü’nün 6’ncı maddesi, Soykırım Sözleşmesi’nde yer alan ikinci maddenin noktalama işaretlerine kadar birebir tekrarıdır. Son Güncel gelişmeleri de gözünde bulundurursak, Irak Özel Mahkemesi Tüzüğü’nün 11’nci maddesi de kelimesi kelimesine aynı hükmü içermektedir.

Soykırım sözleşmesine göre, soykırırında bulunmak, soykırırında bulunulması için işbirliği yapmak, soykırırında bulunulmasını doğrudan ve açıkça kışkırtmak, soykırırında bulunmaya teşebbüs etmek, soykırırına iştirak etmek soykırırım teşkil eden diğer fiilleri oluşturmaktadır. Ayrıca, Sözleşmenin ikinci ve üçüncü maddesinde yazılı fiilleri işleyen

kişilerin – anayasal bağılıkları olan yöneticiler, kamu görevlileri veya özel şahıslar olması fark etmeden – kim olurlarsa olsunlar cezalandırılacaklarını öngörmüştür. Bu durumu tamamlayıcı olması noktasında, sözleşmenin birinci maddesinde, sözleşmeciler yüksek taraflar, suçun savaşta veya barışta irtikâp edilip edilmemesine bakmadan, uluslararası bir suç olduğunu kabul ederek, soykırım suçunun irtikâp edilmesini önleme ve cezalandırma yükümlüğünü üstlenmiştir.

Soykırım suçunu veya yukarıda söz edilen fiillerden herhangi birini işleyenler, Anayasal bir yetki ile görevlendirilmiş olan en üst düzey yöneticiler dahi olsa, bu sözleşme uyarınca cezalandırılacakları hüküm altına alınmıştır. Bu kişiler, anayasanın kendilerine verdiği yetkiye dayanarak, yönetimin en başında dahi olsalar, sorumlu olacakları hususu düzenlenmiştir. Bu madde dikkate alınmak suretiyle Ruanda’da Başbakan olarak görev yapmış olan Kambanda’nın, Ruanda için kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından yargılanmış olması, bu açıdan bir örnek teşkil etmektedir. Başbakan Kambanda yargılama sürecinde suçunu kabullenmiş ve adaletle işbirliği içerisine girmiştir. Bir tanesi soykırım suçu olmak üzere, toplam altı suçtan ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir (www.un.org/icty/furundzija/trialc2/judgement/index.htm, 2007, 01.01.2007).

Sözleşmenin bu dört maddesi birlikte okunduğunda, soykırımın, savaş veya barış hallerinde bir gruba/grup üyelerine, grup karakterini yok etmek maksadıyla tahdidi olarak sayılmış fiillerin işlenmesi suçu olduğu anlaşılmaktadır.

Koruma altındaki milli, etnik, ırkî veya dini grupları tespit ederken, sözleşme, kullanılabilecek herhangi bir ölçüt vermemesine rağmen, sözleşmenin soykırımla ilgili hükümlerini uygulayan ulusal ve uluslararası mahkemeler, bu ölçütleri, çeşitli davalar çerçevesinde yorumlamıştır.

Bu ölçütleri, 1994 yılında, Ruanda’da Hutu ve Tutsi kabileleri arasında meydana gelen ve bir milyona yakın Ruandalı’nın ölümüyle sonuçlanan iç savaşın yol açtığı soykırım zanlılarını yargılamak için kurulan Ruanda için Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin (ICTR) en meşhur davası olan Akayesu¹⁰ kararında bulmak mümkündür.

¹⁰ Akayesu davasının sanığı olan Jean Paul Akayesu, Ruanda’da da bir bölgenin sorumlu kamu idarecisiydi. Haliyle de, bölgesindeki polis ve jandarma kuvvetleri de dâhil olmak üzere, bütün asayiş kuvvetleri onun emrindeydi. Ruanda, her biri birer Vali (Prefect) ile yönetilen 11 Vilayetten (Prefecture) oluşan bir ülkedir. Her vilayet ise, çeşitli sayılarda komünle (Commune) bölünmüştü. Her komün, bir as Bourgmestre tarafından yönetilmekteydi. Jean Paul Akayesu, Taba Komününün Bourgmestre’siydi.

Bu kararın önemi, Soykırım Konvansiyonu'nun kabulünden yaklaşık yarım yüzyıl sonra, sözleşmenin uygulandığı ilk uluslararası mahkeme kararı olmasında yatmaktadır. Dolayısıyla, sözü edilen mahkeme, sözleşme hükümlerini kendi kararında uygulayan ve ilk kez yorumlayan mahkeme olmuştur. Bu bağlamda,ICTR'nin Akayesu Davası, uluslararası düzeyde soykırım suçu dolayısıyla bireylerin cezai sorumluluğunu tesis eden ilk karar olması açısından tarihi bir anlam ve öneme sahiptir (Aksar, 2005a: 47).

Akayesu'nun yönetimde olduğu bölgede, sadece 7 Nisan – 30 Haziran 1994 tarihleri arasında 2000'e yakın Tutsi öldürüldü. Akayesu hakkında, savcılık tarafından 15 adet soykırım, insanlığa karşı işlenen suçlar ve Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak üçüncü maddesini ihlalden dava açıldı. Dava neticesinde işlediği soykırım suçundan dolayı, ICTR tarafından ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

Akayesu kararında ICTR, Soykırım Sözleşmesi'nin ikinci maddesinin koruma altına aldığı milli, etnik, ırki veya dini grupları "çocukların bir gruptan diğer gruba zorla nakledilmesi" başlığı altında sırasıyla yorumlamıştır. Grupları tek tek ele almaya başlamadan önce, bunların ortak niteliklerini yorumlamak için, mahkeme heyeti, Soykırım Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmalarına atıfta bulunmuştur. Soykırım Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmalarında, Soykırım suçuna karşı korunacak grupların ortak ölçütü, doğuştan gelen sabit yani daimi bir aidiyete haiz olmaları olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, milli grup kavramı, I.C.J'nin Nottebohm kararı da emsal alınarak:"Haklar ve görevlerin karşılıklılığı ilkesi ile birleştirilmiş ortak bir vatandaşlığa dayalı hukuki bir bağı paylaşan insanlar topluluğu" biçiminde tanımlanmıştır. Etnik grup ise, "Üyeleri ortak bir dili veya kültürü paylaşan insan topluluğu" olarak tanımlanmıştır. Akayesu kararınının 514'ncü paragrafi ise, ırk kavramının geleneksel tanımından yola çıkarak ırkî grubu: "Coğrafi bir bölgenin dilsel, kültürel, milli ve dini faktörleriyle ilintisiz olarak sadece kalımsal özelliklere dayanan insan topluluğu" olarak ele almıştır.

Taraf devletler, soykırım sözleşmesinin hükümlerine etkililik kazandırmak ve özellikle soykırımdan suçlu bulunan kimselere etkili cezalar verilmesini sağlamak için kendi anayasalarında öngörülen usule uygun olarak gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmayı kabul etmiştir (Soykırım Sözleşmesi, Md.5). Soykırım suçunu veya sözleşmenin 3'ncü maddesinde belirtilen fiillerden birini işlediğine dair hakkında suç isnat edilen kimseler, suçun işlendiği devletin yetkili bir mahkemesi veya yargılama yetkisini kabul etmiş olan taraf devletler bakımından yargılama yetkisine sahip bulunan uluslararası bir ceza mahkemesi tarafından yargılanacakları hususu düzenlenmiştir.

Kendi sınırları içinde işlenen bir suçla ilişkin yargılama, devletin yetkili bir mahkemesinde gerçekleşebilir. Örneğin, eski Yugoslavya'da işlenen fiilleri yargılamak üzere Bosna'da bir mahkeme kurulmuş, benzer şekilde Ruanda'da işlenen fiiller için, Ruanda ulusal hukukunda bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, bu konuda, özellikle Yugoslavya sınırlarında gerçekleşen ihlallere ilişkin yargılamanın aynı bölgede gerçekleştirilmesi, bazı sakıncaları da beraberinde getirebilir. Mesela, iç çatışmaların yeniden ortaya çıkma olasılığı, mağdurlara ve şahitlere yeterli güvenliğin sağlanamaması ve yargılamaların siyasilleşme ihtimali, potansiyel olarak yerel yargılamanın önündeki en önemli engeller arasındadır. Nitekim eski Yugoslavya için kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi, bu endişeler nedeniyle, ulusal düzeyde gerçekleştirilen yargılamaların kendilerine havale edilmesi çağrısında bulunmaktadır (Başak, 2003: 74). Burada, suçun işlendiği devletin yetkili bir mahkemesinde yargılanma hususunun belirtilmiş olması, soykırım fiilinin mülkîlik prensibi gereği yargılanması gereken bir suç olup olmadığı yönünde tereddütlere yol açmıştır.

Bazı devletler, ulusal hukuklarında soykırım suçu nerede işlenilmiş olursa olsun evrensellik prensibi gereğince herhangi bir yerde yargılanabileceği yönünde bir düzenlemeye gitmiştir. Bu yöndeki yorumlar, soykırım suçunun evrensellik prensibi gereğince yargılanması gerektiği yönündeki anlayışın yerleşmesine yol açmıştır. Böylelikle her devletin, soykırım sözleşmesi kapsamında, herhangi bir yerde işlenen soykırım suçunu evrensellik prensibi gereğince kendi yerel mahkemesinde yargılaması mümkündür (Randall, 1990: 1990-1991).

Soykırım suçu ve soykırım sözleşmesinin 3. maddesinde belirtilen soykırım suçu teşkil eden diğer fiiller, siyasi suç olarak kabul edilmez. Bu düzenleme, özellikle suçluların iadesi açısından önem taşımaktadır. Buna göre, taraf devletler, soykırım suçu işleyen fail ya da faileri kendi yasalarına ve yürürlükteki sözleşmelere göre iade etmeyi taahhüt etmiştir. Taraf devletlerden herhangi birisi, 3. maddedeki fiiller de dâhil, soykırım teşkil eden fiillerin önlenmesi ve sona erdirilmesi için gerekli gördükleri takdirde, Soykırım Sözleşmesi'nin 7. ve 8. maddeleri gereği olarak, BM'nin yetkili organlarından harekete geçmesini isteyebilir.

Taraf devletlerin, soykırım teşkil eden fiillerden, devletlerin sorumluluğu dâhilinde yükümlü olması hususu, uluslararası hukuk tarafından kabul edilmiştir. Soykırım suçundan dolayı bireysel sorumluluk konusunun ayrı olmasına rağmen, her iki tip sorumluluk arasında yakın ilişki olduğu gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bireysel sorumluluk ile herhangi bir devletin sorumluluğu hususu doğrudan doğruya ilişkilendirilmese dahi, her halükarda bireysel sorumluluk vardır.

Soykırım sözleşmesine göre, soykırım teşkil edecek fiillerin mağduru olarak, ulusal, etnik, ırka dayalı ve dini grup olmak üzere 4 tür grubun üyesi olmak gerekmektedir (Damrosch, 1997: 200). Bu gruplar, Soykırım Sözleşmesi tarafından korunan gruplar olarak vasıflandırılmıştır. Bu korunan gruplardan herhangi birisini tamamen veya kısmen yok etmek maksadıyla gerçekleştirilen fiiller soykırım suçunu oluşturur.

Soykırım sözleşmesi ve benzer uluslararası metinlerin, korunan gruplarla ilgili gerçekleştirdikleri düzenlemelerde eksiklik olduğu eleştirisi, zaman zaman dile getirilmiştir. Özellikle, kültürel, siyasi ve sosyal grupların, korunan gruplar listesinin dışında tutulmuş olmasına dikkat çekilmiştir. Bu grupların listeye girememesine ilişkin gerekçenin, devletlerin kendi iç güvenliklerini sağlamaya ilişkin bir takım endişelerden kaynaklandığı görülmektedir. Çünkü devletler, zaman zaman bazı siyasi ve sosyal gruplarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Bu açıdan, devletlerin yürüttükleri iç güvenliğe dair operasyonlarda öldürülen siyasi veya sosyal grup üyelerinin daha sonra soykırımı uğradıkları yönündeki bir suçlamaya maruz kalmak, devletlerin arzu etmediği bir durumdur. Dolayısıyla, bu yöndeki suçlamaların devletlere karşı kullanılmasını önlemek açısından, sözü edilen bu grupların korunan gruplar listesine alınmadığı değerlendirilmektedir.

Soykırım sözleşmesinde korunan gruplar olarak sayılan 4 grup dikkate alındığında, Nazilerin, homoseksüelleri ve 300 bini aşkın zihinsel engelliği yaşamaya değer bulmadığı için öldürmüş olması, öldürülen kişilerin tamamen veya kısmen bu korunan gruplardan herhangi birine ait olmamaları nedeni ile soykırım kapsamı içinde değerlendirilememektedir. Yine Kamboçya’da, 1975 – 1978 yılları arasında bir milyondan fazla Khmer’in öldürülmesi, korunan gruplar içinde bulunmadığı, dolayısıyla, siyasi bir grup olarak kabul edileceği için soykırım suçu kapsamında değerlendirilememektedir (Başak, 2003: 77).

1.4.2.İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar

II. Dünya Savaşı’ndan sonra, tarihte ilk defa, Nuremberg ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemeleri’ne ilişkin düzenlemeler ve uygulamalar aracılığıyla, insanlığa karşı işlenen suç kavramının bağımsız bir kategori olarak yaratılmasının nedeni, barış zamanında işlenen bazı suçların veya devletin kendi vatandaşlarına karşı işlediği suçların, savaş suçları veya saldırı suçları kapsamında değerlendirilmemesidir (Aksar, 2005:45).

İnsanlığa karşı işlenen suçlar, barışa karşı bir suçun veya herhangi bir harp suçunun işlenmesi, zımında veya onlarla ilgili olarak icra edildiği zaman, herhangi bir sivil nüfusa karşı işlenen cinayet, kök kazıma, köleleştirme, tehcir etme ve diğer her türlü gayri insani fiiller veya siyasi, ırki veya dini sebeplerle yapılan zulümler olarak tanımlanmıştır (Başak, 2003: 102-103; Gündüz, 1998: 345)

İnsanlığa karşı suç teşkil eden fiillerin, işlendikleri ülkenin ulusal hukukuna aykırı olup olmamasının hiçbir önemi yoktur. Nuremberg Mahkemesi'nin insanlığa karşı işlenen suçlarla ilgili olarak açık ölçütler belirlediğini tespit etmek güçtür. İnsanlığa karşı işlenen suçların tanımı kısmında, bu suçların, savaş öncesinde veya savaş sırasında gerçekleştirilmiş olması şartı aranmıştır. Suç teşkil eden fiillerin savaşla olan bağlantısının araştırılması, insanlığa karşı işlenen suçun, uluslararası bir çatışma sırasında gerçekleştirilmiş bir fiil olması gerektiği yönündeki değerlendirilmelere neden olmuştur. Aynı fiillerin, hem savaş suçu, hem de insanlığa karşı işlenen bir suç teşkil edileceği belirtilmiş, ancak, her ikisini birbirinden ayırt edebilecek kıstaslar belirtilmemiştir (gürelli, 1951: 73 Başak, 2003: 118). Erem, bu noktada, bu suçları birbirinden ayırt edilebilecek noktaların belirgin olmamasının sebebini, II. Dünya Savaşı'ndan önceki suç fiillerinin, sadece savaş suçları şeklinde düzenlenmiş olmasına bağlamaktadır (Erem, 1948: Başak, 2003: 118).

Ancak, özellikle Nazilerin, uluslararası insaniyet hukuku ihlallerini, savaştan ayrı bir veçhede işlemiş olmaları, savaş hukukunun kurallarını bu açıdan işlemez hale getiriyordu. Örneğin, Nazilerin işledikleri bazı fiillerin, kendi vatandaşlarına yönelik olması, ayrıca işlenen fiillerin suç saiklerinin, savaş halinden ayrı olarak milliyet, ırk, din, siyasi kanatlardan kaynaklanmış olması, bu konudaki ihlallere savaş hukukunun uygulanmasını bir açıdan imkânsızlaştırmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiği zaman, insanlığa karşı işlenen suçların ihdas edilmesi, bu boşluğu doldurmuştur (Erem, 1948: Başak, 2003: 118-119).

İnsanlığa karşı işlenen suçun, Nuremberg Mahkemesi'nin getirdiği bir tanım olması ve kendisinden önce işlenmiş olan fiillere uygulanmasının uygun olamayacağına yönelik bir itiraz yapılmıştır. Bu itiraza karşılık olarak, her ne kadar, bu konuyla ilgili uluslararası yazılı kurallar bulunmasa da, bu suçların, genellikle, ulusal hukuklarca da benimsenmekte ve uluslararası gelenek hukuku niteliği kazanmış olan fiiller haline geldiği ifade edilmektedir. Uluslararası Ceza Hukukunun, Uluslararası Kamu Hukukunun bir parçası olması nedeniyle, klasik ceza hukuku anlayışının bu kapsam dâhilinde yorumlanması gerekmektedir.

Bu sebeple, milletlerarası hukukun örf, adet ve anlaşmalarla gelişen bir hukuk olma vasfı, milletlerarası ceza hukukunda da yer alacaktır (Gürelli, 1951: Başak, 2003: 119). Kontrol Konseyi'nin 10 numaralı Yasası, Nuremberg Şartı'ndaki düzenlemelere ilave bir takım fiillerin de insanlığa karşı işlenen suç teşkil edebileceğine yönelik bir takım düzenlemeler getirmiştir. Buna göre, hapsedme, işkence ve tecavüz, insanlığa karşı işlenen suç tasnifi içerisinde yer almaktadır.

Konseynin 10 numaralı yasının ilgili maddesi, "Savaş yasası veya örf ve adet hukuku suçları yanında ve kıyasen kabul edilen öldürme, işgal altındaki sivil halkı zorunlu çalıştırma veya başka amaçlar için yaptırılan hizmetler veya sürGün, savaş esirlerine veya yeni getirilenlere veya ölülerine kötü muamele, rehineleri öldürme, özel veya kamu mallarını yağmalama, nedensiz ve askeri gereksinme olmadan şehir veya köyleri yağmalama veya yakıp yıkarak insanlara ve mallara karşı işlenen korkunç fiiller" şeklinde bir tanım getirmiştir (Yılmaz, 2001: 105–106).

Tokyo Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'ne göre, insanlığa karşı işlenmiş suçlar arasında, öldürme, etnik temizlik, esir olarak kullanma, sürgün ve savaştan önce veya savaş sırasında işlenmiş diğer gayri insani hareketler bulunmaktadır (Lütem, 1951: Başak, 2003: 120).

10 – 11 Temmuz 1947'de Ceza Hukukunun Birleştirilmesi 8. Milletlerarası Kongresi'nin Brüksel'de yaptığı toplantıda, insanlığa karşı işlenen suçlara getirilen tanıma göre, "elinde bulundurduğu, organı olduğu veya himaye gördüğü devletin egemenlik kudretini suiistimal ederek, haksız yere bir fert veya fertler grubu veya topluluğu, ırki, dini veyahut fikirleri yüzünden insan şahsiyetine bağlı esaslı hakların birinden mahrum eden kimse insanlığa karşı cürüm işlemiş olur." (Gürelli, 1951: 76 Başak, 2003: 120).

1948 Soykırım Sözleşmesi, soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlar arasındaki farkı belirlemiştir. Buna göre, soykırımda tamamen veya kısmen ulusal, ırka dayalı etnik veya dini bir grubu yok etmeye yönelik özel bir niyetin varlığı aranmaktadır.

Ayrıca, soykırım sözleşmesine göre, insanlığa karşı işlenen suçlar için, Nuremberg Şartı'nın aksine, bu fiillerin silahlı bir mücadele ile bağlantılı olarak gerçekleşmesi şartı aranmamaktadır. Soykırım Sözleşmesi 2. maddesi çerçevesinde, bir fiilin insanlığa karşı işlenen bir suç teşkil etmesi için, bir devlet politikasının neticesi olarak gerçekleşen bir fiil olması şartını da aramamaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, barışa ve insanlığın güvenliğine karşı işlenen suçları formüle ederek, bir taslak hazırlaması yönünde, Uluslararası Hukuk Komisyonu'na yetki vermiştir. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun bu çalışmaları neticesinde, "Barışa ve İnsanlığın Güvenliğine Karşı Suçlarla İlgili Prensipler" 1954 yılında düzenlenmiştir. Yine, 1991 ve 1996'da, aynı konularla ilgili olarak taslak metinler hazırlanmıştır. Her ne kadar, bu metinler, uluslararası açıdan bağlayıcı hukuk metinleri olmasa da, bu konuda uluslararası gelenek hukukuna ait bir delil ya da uluslararası hukukun genel prensiplerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 5. maddesi, insanlığa karşı işlenen suçları mahkemenin yargı yetkisine dâhil etmiş ve 7. maddesinde, bu kategoriye giren suçları detaylı bir şekilde düzenlemiştir. Statü'nün 7. maddesine göre, insanlığa karşı suçlar, bir sivil halka karşı genel ya da sistematik bir biçimde girişilen saldırılara bağlı ve bu saldırının bilincinde olarak işlenen fiiller olarak tanımlanmaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, insanlığa karşı suç olan fiillerin kapsamını daha da genişletmiştir. Bunlar: (a) kasten öldürme, (b) toplu yok etme, (c) köleleştirme, (d) halkın sürülmesi ya da zorla nakli, (e) uluslararası hukukun temel hükümlerinin ihlali sonucu hapsedme ya da fizik özgürlüğünden başka biçimde yoksun bırakma, (f) işkence, (g) ırza geçme, cinsel köleleştirme, fuhsa zorlama, hamileliğe zorlama, zorla kısırlaştırma ve benzer her türlü diğer cinsel zorlama, (ı) siyasal, ırkçı, ulusal, etnik, kültürel, dinsel ya da cinsel nedenlerle ya da uluslararası hukukta kabul edilemez olarak benimsenen evrensel başka ölçütlere bağlı olarak herhangi bir gruba ya da herhangi bir belirlenebilir topluluğa zulmetme, (i) zorla kaybetme, (j) hiç canlı bırakmama emrinde bulunma, (k) apartheid, (l) fiziki bütünlüğe ya da fiziki ya da ruh sağlığını ağır kayıplara ya da büyük acılara bilinçli olarak neden olacak nitelikteki öteki insanlık dışı muamelelerdir (aksar, 2005a: 47).

İnsanlığa karşı işlenen suçların listesine bakıldığı zaman, Roma Statüsü'nün daha önceki ad hoc mahkemelerin statülerinden daha da ayrıntılı bir düzenlemeye gittiği görülmektedir. Bu düzenlemelerin daha sınırlı bir liste olarak anlaşılması, aksine, ekonomik ve sosyal hakları da kapsar biçimde daha geniş bir şekilde yorumlanması gerektiği savunulmaktadır (Skogly, 2001: 58 – 80). Ancak, bunu ifade ederken de, konunun daha fazla genişletilmesinin, insanlığa karşı işlenen suç konusunda maksadını aşan bir noktaya gidilmesi riskinin de farkında olduğu ifade edilmektedir (Başak, 2003: 133). Bu bakış açısının, Roma Statüsü açısından uygulanabilir olmadığını da belirtmek gereklidir. Roma Statüsü açısından şu aşamada geçerlilik taşıyan fiillerin, daha ayrıntılı olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir.

1.4.3. Savaş Suçları

1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, savaş suçlarını düzenleyen 8. maddesinin 2 (a) düzenlemesinde, dört değişik savaş suçu grubunda, birinci olarak Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerini düzenlemiş bulunmaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, yukarıda belirtilen ve 1977 tarihli Ek I. Protokol ile kabul edilen yeni Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlalleri başlığı altında değil, madde 8 (2)b'de, diğer savaş yasaları ve örf adet kurallarının ihlali adı altında düzenlemiştir (Aksar, 2005(a): 49). Silahlı çatışmalarda, çatışmanın taraflarınca, savaş suçu teşkil eden fiillerin işlenmesine sıkça rastlanılmaktadır. Savaş suçları işlendiğinde, bu suçların failleri, uluslararası hukuk kurallarını ihlal etmek suretiyle, uluslararası suçlu durumuna düşmüş olmaktadır. Savaş suçlarının, evrensel yargılama prensipleri doğrultusunda, her devletin ulusal yargı yetkisi dâhilinde yargılanması konusunda belli bir noktaya gelmesi, uzun zaman almıştır. Savaş suçlarının, Lauterpacht'ın evrensel yargılama prensipleri doğrultusunda ele alınabileceğine dair ortaya koyduğu bakış açısı, konunun gelişimine kapı aralamıştır. Lauterpacht'a göre, işledikleri savaş suçları nedeniyle, silahlı çatışmanın karşı tarafına silahlı güçleri yargılayan devlet, sadece ulusal hukukunu uygulamakla kalmaz, aynı zamanda, uluslararası kamu hukukunu da uygulamış olur. Savaş suçlarının yargılanmasındaki temel mantık, uluslararası kamu hukukunun ihlali sayılan fiillerini işleyen failleri yargı önüne getirmektir. Faillerin, yargılandıkları devletin ulusal hukukuna göre suçlu sayılabilmeleri için, işlenen fiillerin, uluslararası kamu hukukuna aykırı fiiller olması gerekmektedir (Lauterpacht, 1944: 65'den aktaran Başak, 2003: 169).

Evrensel yargılama prensipleri doğrultusunda, savaş suçlularını yargılama konusunda, her devletin yargılaması mümkün gözüktüğü de, uygulamada farklı yaklaşımların sergilendiği görülmektedir. Eğer herhangi bir devlet, sorunla ilgili konunun içinde değil ise, kendi ulusal hukukunda bu yargılamayı yapmak üzere gerekli ilgi veya kaynakları kullanma noktasında yeterli ilgiyi göstermemektedir. Ayrıca, bazı devletlerin kendi ulusal hukuklarında, faileri yargılama konusunda, gerekli olan mevzuat düzenlemelerini gerçekleştirmedikleri görülmektedir. Esasında, her devletin bu hususta, ulusal hukukunda gerekli düzenlemeleri yapması, uluslararası hukukun ilgili devlete yüklediği bir hükümlülüktür (Carnegie, 1963:424 Başak, 2003: 170). Nitekim bazı ulusal mahkemeler, uzun bir süreden beri, savaş suçları yargılamasında bulunmaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ile Yugoslavya ve Ruanda Savaş Suçları Mahkemeleri Statüleri arasındaki en önemli farklılık, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nün saldırı suçları hakkında da yargı yetkisi içermesidir. Uluslararası ceza hukuku bakımından, bu şekilde bir düzenlemenin yapılması, uluslararası toplumca büyük bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Saldırı suçlarının mahkemenin yargı yetkisi dışında tutulması, en ağır uluslararası suç (The Supreme International Crime) işleyen veya bu suçlardan dolayı cezai sorumluluğu olması gereken bireylere dokunulmazlık verilmiş olması anlamına gelirdi. Nuremberg Mahkemesi uygulamalarından Günümüze kadar, bir savaşın başlatılması, diğer bir ifadeyle, bir saldırı suçunun işlenmesi uluslararası bir suç olarak tarif edilmiş olup, ulusal bir hak olarak görülmemiştir. Eğer saldırı suçu, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dışında tutulmuş olsaydı, uluslararası toplum, uluslararası ceza hukuku uygulamalarından bir adım geriye gitmiş olurdu (Aksar, 2005a: 51).

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin maddi yargı yetkisi çerçevesinde, nükleer silah kullanımı veya kullanma tehdidi ile kitle imha silahlarının kullanımının, savaş suçları başlığı altında düzenlenmemiş olması, dolayısıyla, Mahkeme'nin bu konuda yetkisiz kalması eleştirilen bir konudur. Örneğin, bir kimse zehirli ok veya av tüfeği kurşunu ile bir

şahsı öldürse, Uluslararası Ceza Mahkemesi, savaş suçu adı altında yargılama yetkisine sahip olurken, nükleer silah kullanımı sonucu binlerce sivil halkın ölümüne yol açılması, Mahkeme'nin yargı yetkisinin dışında kalacaktır (Aksar, 2005a: 51).

1.4.3.1. Savaş Suçlarının Tarihi Süreci

Savaş suçları konusunda, önceleri yalnızca uluslararası gelenek hukuku ile belirlenmiş olan bazı esaslar 19 yy. sonlarına doğru yazılı kurallar haline getirilmeye başlanılmıştır. Burada, yazılı kurallarla, öncelikle teknik manada savaşta gerçekleştirilen fiillerden doğan sorumluluğa dikkat çekilmiştir. Örneğin, söz konusu kuralları savaş sırasında çiğneyen savaşçı taraf, gerekirse, kendisine bağlı olan silahlı kuvvet mensuplarının savaş sırasında işledikleri bütün fiillerden sorumlu olacak ve tazminatı ödeyecektir (Yılmaz, 2001: 74). Bu düzenleme, savaş suçlarından dolayı devletlerin sorumlu olacağına dikkat çekmektedir.

Özellikle Cenevre Konvansiyonları ve ek protokollerdeki hükümlerin bazıları, artık bir ölçüde uluslararası gelenek hukuku kuralı özelliği de kazanmıştır. Nitekim Uluslararası Adalet Divanı'nın bir kararında da belirtildiği gibi, insaniyet hukuku geniş kodifikasyon ve bu düzenlemelerde var olan vazgeçme bildirilerinin hiç kullanılmaksızın bu hukukla ilgili sözleşmelere olan katılmalar neticesinde, uluslararası toplumun geniş kesimince Evrensel kurallar olarak kabul edilmiştir. Bu prensipler, normalde devletlerden beklenen tutum ve davranışların ne olması gerektiğini göstermektedir (Yılmaz, 2001: 7) Savaş sırasında, insan hakları ihlallerinin yoğun bir şekilde işlenmesi, konuya ciddiyetle yaklaşılmasını gerektirmektedir. Savaş suçlarının yargılanması ve cezalandırılması, hem hukukun üstünlüğü, hem de savaş hukukunun geçerliliği ve gelişmesi açısından önemlidir (Domb, 1996: 305).

Nuremberg Şartı'na göre savaş suçları, "İşgal altındaki bir ülkenin sivil nüfusunun veya böyle bir ülkede bulunan sivil nüfusun öldürülmesini, kötü muameleye maruz bırakılmasını veya köle olarak çalıştırılmak amacıyla veya diğer herhangi bir amaçla tehcir

edilmesini; harp esirlerinin, denizdeki kimselerin öldürülmesini veya kötü muameleye tabi tutulmasını, rehinenin öldürülmesini, kamusal veya özel malın yağma edilmesini veya askeri zaruretlerle haklı kılınmayan tahribatı içine alan fakat bunlarla sınırlı olmayan harp kurallarının veya adetlerinin ihlal edilmesi” olarak tanımlanmıştır (Gündüz, 1998: 345).

Nuremberg yargılanmalarında, savaş suçu kapsamında, adam öldürme, kötü muamele, köle ticareti ya da başka bir amaç için sivil toplumun göçe zorlanması, denizde ele geçirilen kişilerin ya da savaş esirlerinin kötü muameleye tutulması ya da öldürülmesi, rehinenin öldürülmesi, kamuya ait ya da özel malların yağmalanması, şehirlerin, köylerin ve kasabaların kasti olarak tahrip edilmesi, askeri gereklilikle izah edilemeyecek tahribatın yapılması, uluslararası savaş suçlusu olarak sorumlu olmayı gerektiren durumlardır.

ICTFY Statüsü, savaş suçlarını iki kategoride ele almıştır. İlk olarak, uluslararası nitelik taşıyan silahlı çatışmalarda, korunan kişilere ve mallara yönelik olarak gerçekleştirilen 1949 Cenevre Konvansiyonları’nın ciddi ihlalleri suç sayılmıştır (Md. 2). İkinci olarak, savaş antlaşma ve savaş gelenek hukuku kurallarının ihlali savaş suçu sayılmıştır. (Md. 3)

İkinci kategoride yer alan suçlar, uluslararası nitelik taşıyan veya taşımayan silahlı çatışmalarda da olsa, geçerlilik taşıyan suç fiilleridir.

İlk olarak ele alınması gerekli olan, 1949 tarihli Cenevre Konvansiyonları’nın ciddi ihlalleri, konvansiyonların ortak maddeleri olan 50, 51, 130, 147’nci maddelerde ifade edilmiştir. Buradaki düzenlemeler, Eski Yugoslavya İçin Kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü’nce de benimsenmiştir.

Buna göre; kasti adam öldürme, biyolojik deneyler de dâhil, işkence ve insanlık dışı muamele, kasti olarak sağlığa veya fiziki bütünlüğe yönelik olarak gerçekleştirilen fiillerle, ciddi yaralanmalara veya acılar çekilmesine sebebiyet vermiş olmak, kasti ve keyfi olarak gerçekleştirilmiş olan ve askeri gereklilik prensibi ile izah edilemeyecek bir durumun söz konusu olduğu şartlarda, malların çok geniş kapsamlı olarak tahrip edilmesi ya da temellük

edilmesi, sivilleri veya savaş esirlerini düşman güçlere hizmet etmeye zorlamak, sivillerin veya savaş esirlerinin düzenli bir yargılanma süreci ve adil yargılanma hakkından mahrum bırakılması, hukuk dışı tahliye veya göçe zorlama, sivilleri rehin alma fiilleri, Cenevre Konvansiyonları'nın ağır ihlalleri olarak yer almıştır.

ICTFY'nin kararlarında, statünün üçüncü maddesine göre, bir fiilin savaş suçu teşkil etmesi için aşağıdaki şartlara gerek vardır:

1. Fiil, Uluslararası insaniyet hukukunun bir ihlalini teşkil etmelidir.
2. İhlal edilen kural, Uluslararası gelenek hukukuna tabi bir prensip olmalıdır. Eğer anlaşmaya dayalı bir sorumluluğun ihlali ise, bu ihlal ciddi olmalı, bir başka deyişle, önemli değerleri koruyan bir ihlal olmalıdır. Ayrıca ihlalin mağdura yönelik ciddi sonuçlar doğurması gereklidir.
3. Gelenek hukukuna veya antlaşmalar hukukuna dair gerçekleştirilmiş olan ihlal, kişi hakkında bireysel cezai sorumluluk doğuran bir sorumluluk olmalıdır.

Statünün üçüncü maddesinin uygulanabilmesi için, iki genel şarta ihtiyaç duyulmaktadır. Birincisi, silahlı bir çatışmanın mevcudiyeti, ikincisi de, failin fiillerinin silahlı çatışmayla yakından ilişkili olmasıdır.

Roma Statüsü hazırlanırken, savaş suçlarının hangi fiillerden teşekkül etmesi gerektiği konusundaki görüşmeler sırasında, bir kısım devletler, uluslararası gelenek hukukuyla tanınmış olan fiillerin, savaş suçları olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. 1907 Lahey Konvansiyonu, 1929 Cenevre Konvansiyonu ve 1949 Cenevre Konvansiyonu'yla sayılmış olan geleneksel uluslararası savaş hukukuna aykırı fiillerin, bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bazı devletler ise, Cenevre Konvansiyonları'na Ek Protokollerde belirlenen savaş suçu fiillerinin de, bu kapsam dâhilinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazıları, iç çatışmaların savaş suçları kavramı içinde değerlendirilmemesi gerektiğini savunurken, diğerleri, iç çatışmalarda gerçekleşen ihlallerin de savaş suçu kapsamında ele alınması gerektiğini iddia etmiştir.

Ancak, Roma Statüsü'nün, Cenevre Konvansiyonları ve Ek Protokollerde yer alan düzenlemelerde kullanılan ifadeleri aynen benimsediği söylenemez. Roma Statüsü,

uluslararası nitelik taşımayan silahlı çatışmaları ayrı ele alırken, uluslararası nitelik taşıyan ve bunlar için uygulanması gerekli olan kuralları ayrı düzenlemiştir. Statünün 2 (c) maddesinde, Cenevre Konvansiyonları'nın ortak üçüncü maddesi olarak geçen, cezalandırılması gerekli ihlalleri belirten hükmünü tekrar etmiştir:

a) Kişiyeye veya onun hayatına yönelik şiddet, özellikle öldürme, yaralama, işkence ya da zalimce muamele,

b) Rehin alma,

c) Şahsi onuruna karşı küçük düşürücü ya da aşağılayıcı muameleye tabi tutma,

d) Daha önceden, medeni toplumlarca tanınmış, yargısal prensiplerle işleyen, düzenli bir mahkeme hükmü olmaksızın, yargısız infaz ya da hüküm tesis etme, her halükarda yasaklanmıştır.

Uluslararası olmayan silahlı çatışmalara yönelik düzenleme getiren Cenevre Konvansiyonu'nun 3. maddesinde, hükümet ve hükümet dışı güçlerin uyması gerekli olan asgari düzenlemeler içinde, kişiyeye veya kişinin hayatına yönelik şiddet, zalimce muamele ve işkence, haysiyet kırıcı ve aşağılayıcı muamele yasaklanmaktadır.

1.4.4.Saldırı Suçu

Nuremberg Statüsü'nün Madde 6 (a) düzenlemesine göre, barışa karşı işlenen suçlar, bir saldırı savaşının ya da antlaşmalara aykırı bir savaşın planlanması, hazırlanması, başlatılması/sürdürülmesi ya da dar anlamda savaş suçlarının ve insanlığa karşı suçların gerçekleştirilmesi için bir ortak plan ya da fesat düzenlemesine katılmak olarak tanımlanmaktadır (Aksar, 2005a: 45).

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde saldırı suçu yer almasına karşın, bu suça karşı hangi hallerde yargılama yapılacağından belirlenmesinden sonra, yargılama yetkisinin kullanılabilmesi anlaşılmalıdır. Bu durum, saldırı suçu karşısında, BM Güvenlik Konseyi'nin yetkili ve etkin olmasından kaynaklanmaktadır (Aksar, 2005a: 45).

Saldırı suçu, "Bir saldırı savaşının ya da antlaşmalara aykırı bir savaşın yönetilmesi, hazırlanması, başlatılması ya da sürdürülmesi ile bu eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için bir ortak plana ya da işbirliğine katılması eylemlerini" içermektedir (Pazarcı, 2000: 147).

Saldırı suçu, bireysel cezai sorumluluğun ortaya çıkması açısından, bir devletin uluslararası hukuk tarafından yasaklanmış olan ve saldırganlık olarak nitelendirilebilecek bir fiili, başka bir devlete gerçekleştirmesi durumunda ortaya çıkmaktadır (Barboza, 1999: 57). Faillerin bireysel sorumluluğunu gerektirecek bir durumun gerçekleşmesi için, saldırgan devletin, Birleşmiş Milletler Şartı'nın ilgili maddesine göre, devletlerin meşru müdafaa dışında, başka devletlere müdahalesini yasaklayan bir fiilde bulunması gereklidir¹¹. Uluslararası hukuktaki düzenlemeler incelendiğinde, hali hazırda, saldırı suçuna ilişkin olarak, uluslararası hukukta belirlenmiş herhangi bir ölçüte rastlanılmamıştır. Bu durumun nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin bir yaklaşıma göre, devletlerin, saldırı suçunu uluslararası ferdi sorumluluk kapsamında görmedikleri, dolayısıyla, uluslararası sorumluluğun bu suç için geçerli olmaması söz konusudur. Bu yaklaşım, uluslararası yargılama konusundaki çabaların daha da yoğunlaştırılmasının son derece gerekli olduğuna dikkat çekmektedir.

Saldırı suçuna ilişkin olarak ulusal yargılama yapılması konusunda sergilenecek gayretlerin, tartışmalı birçok durumu da beraberinde getireceği endişesi ifade edilmektedir. Buna gerekçe olarak da, ne mağdurun tabiiyetinde bulunduğu devletin, ne failin tabiiyetinde bulunduğu devletin, ne galip devletin, ne işgal altında kalan devletin, saldırı suçunun yargılmasını adaletli bir şekilde gerçekleştiremeyeceği kaygısı gösterilmektedir. Böyle bir gerekçeden sonra, saldırı suçunun uluslararası yargı düzeyinde görülmesinin daha doğru olacağı savunulmaktadır (Başak, 2003: 249).

¹¹ Bkz. Birleşmiş Milletler Şartı, 2 (4) m.

- **Saldırı Suçunun Tarihi Süreci**

Barışa karşı işlenen suçları düzenleyen Nuremberg Şartı prensiplerine göre:

“Bir saldırı savaşını veya Milletlerarası antlaşma, anlaşma veya garantileri ihlal etmek suretiyle, bir savaşı planlama, hazırlama, başlatma veya yürütme fiillerinden herhangi birinin gerçekleştirilmesi amacı ile müşterek bir plan veya tertibe katılma” barışa karşı işlenen suçlar kategorisi içinde değerlendirilecektir (Gündüz, 1998: 345). Nuremberg ve Tokyo Şartları’na bakıldığı zaman, bunların, bir saldırı savaşı açısından planlama, hazırlık teşkil edecek fiilleri yürütme veya bu konularda inisiyatif kullanma gibi fiilleri işleyen faillerin, barışa karşı suç işlemiş olduklarını düzenlediği görülmektedir. Bu mahkemeler, barışa karşı suç işlediği kanaatine vardığı failer hakkında, en vahim uluslararası suçları işleyen kişiler değerlendirmesinde bulunmak suretiyle, haklarında oldukça ağır cezalara hükmetmiştir.

Nitekim 1946 tarihli BMGK kararında da, uluslararası hukuk tarafından tanınmış olan saldırı suçu açısından, bireysel sorumluluk esasının Nuremberg yargılamalarında da temel alındığına dikkat çekilmiştir. Ancak, bu Günlere gelindiğinde, Nuremberg’le belli bir aşamaya gelmiş olan barışa karşı işlenen suçlar konusundaki anlayışın, erozyona uğradığı ifade edilmektedir. Özellikle, saldırgan savaşın önemli bir suç olduğu anlayışının Nuremberg’le ortaya konulmasından sonra, UCM’nin hazırlık görüşmelerinde, Amerikan delegelerinin, saldırı suçunu bireylere yüklemekten ziyade, devletlerin işleyebileceği bir suç olarak görmesi, konuyu tartışmalı bir zemine çekmiştir. ABD’nin sorunun kolaylıkla siyasileştirilebileceğini ileri sürerek konuyu yokuşa sürmesi, saldırı suçu konusunda, bir çıkmaza girilmesine neden olmuştur.

Nuremberg yargılamaları incelendiğinde, barışa karşı işlenen suçlar açısından, çok özel ve yoğun bir kast arandığı görülecektir. Silahlanma programı yürütmek, başlı başına suç teşkil edecek bir fiil sayılamayacaktır. Ancak, silahlanma programının, saldırgan bir savaş yürütme planının bir parçası olarak gerçekleştirilmesi durumunda, barışa karşı işlenen suç kategorisi içinde değerlendirilebileceği ifade edilmiştir (Dinstem, 1996, s.7). Nuremberg anlayışına göre, saldırı suçunu teşkil edecek özel kast, devlet idaresinde lider ya da kontrolü elinde bulundurma konumunda bulunan çok az sayıdaki kişi tarafından

işlenebilmektedir. Daha alt seviyede çalışanlar, bu özel kasttan haberdar olmayabilir. Buradan doğacak sorumluluğun anlaşılabilmesi için, kişilerin saldırı amaçlı planlardan haberdar olmaları ve bu plan dâhilinde hareket etmeleri gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararlarında, savaş ilan edilse de edilmese de aşağıda ifade edilen fiillerin, saldırı teşkil edeceği belirtilmektedir. Buna göre, saldırı teşkil eden fiiller şunlardır:

- Bir devletin silahlı kuvvetlerinin, diğer bir devleti istila etmesi veya ona hücum etmesi veya ne kadar geçici olursa olsun, böyle bir istiladan veya hücumdan ileri gelen herhangi bir askeri işgal veya kuvvet yoluyla başka bir devletin ülkesinin veya bir bölümünün ilhakı,
- Bir devletin silahlı kuvvetlerinin başka bir devletin ülkesini bombardıman etmesi veya bir devletin diğer bir devletin ülkesine karşı herhangi bir şekilde silah kullanması,
- Bir devletin liman veya kıyılarının diğer bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından abluka altına alınması,
- Bir devletin silahlı kuvvetleri ile başka bir devletin kara, deniz ve hava kuvvetlerine veya deniz veya hava filolarına saldırması,
- Bir devletin başka bir devlette sonucusuyla yapılan bir anlaşmaya göre bulunan silahlı kuvvetlerinin o anlaşmada öngörülen hükümlere aykırı şekilde kullanılması veya bu silahlı kuvvetlerin varlığının bu ülkede anlaşmanın sona erdirilmesinden sonra da sürdürülmesi,
- Ülkesini başka bir ülkenin emrine veren bir devletin ülkesinin o devlet tarafından üçüncü bir devlete karşı saldırı amacıyla kullanılmasına izin vermesi,
- Bir devlet tarafından veya bir devlet adına diğer bir devlete karşı yukarıda listesi verilen fiillere varan veya o ölçekte olan silahlı kuvvet fiillerini icra eden silahlı çetelerin, grupların gayri nizami askerlerin veya paralı askerlerin gönderilmesi veya bu gibi fiillere önemli ölçüde karışılması (Gündüz, 1998: 119)

Saldırı suçuna yönelik Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararında, bireysel sorumluluk konusundan ziyade, devletlerin fiillerini değerlendirme açısından bazı esaslar getirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bireysel cezai sorumluluk konusunda, daha belirgin düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

• Roma Statüsü ve Saldırı Suçu

Roma Statüsü tamamlanincaya kadar geçen aşamada, saldırı suçuna ait bir tanıma ulaşılamamıştır. Her ne kadar, Roma Statüsü'nde, saldırı suçunun da, UCM'nin yargılama yetkisi dâhiline giren suçlardan olduğu düzenlemesi yapılmış olsa da, saldırının ne anlama geldiği noktasında henüz bir anlaşmaya varılamamıştır.

UCM'nin kurulmasına yönelik prosedürün işleyişi içinde, saldırı suçunun, mahkemenin yargı yetkisi içine sokulması konusu, çok tartışmalı geçmiştir. Burada, özellikle, devlet fiilinin, suçun oluşmasındaki rolüne dikkat çekilmiştir. Ayrıca, BMGK'nın, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 39'uncu maddesi ile saldırı fiilinin gerçekleşip gerçekleşmediğine karar verme yetkisi ile ilgili olarak, UCM Hazırlık Komitesi'nin müzakerelerinde iki farklı anlayış ortaya çıkmıştır:

Birinci görüşe göre, BMGK'nın saldırı suçunun gerçekleşip gerçekleşmediğine dair vereceği kararın, Birleşmiş Milletler Şartı'ndaki düzenlemelere aykırı olmadığı iddia edilmiştir. İkinci görüşe göre ise, BMGK'nın saldırı suçunun var olup olmadığına dair tespitini, yargılamanın ön şartı olarak görmenin, yargıyı siyasallaştırma sürecine doğru götüreceği endişesi ileri sürülmüştür. Bunun tabii sonucu olarak, Birleşmiş Milletler Konseyi'nin daimi üyelerinden herhangi birisinin karşı çıktığı durumda, saldırı fiiline yönelik karar alınamayacağına dikkat çekilmiştir.

Hukukçular Komitesi gibi hükümet dışı kuruluşlardan bazıları, Roma Statüsü'nün düzenlenmesini geciktireceği düşüncesiyle, saldırı suçunun eklenmesine karşı çıkmışlardır. Birçok devlet, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin görüşüne bağımlı kalmayı gerektirmeyen bir tanım yapılmasını isterken, Konsey'in beş daimi üyesi, Güvenlik Konseyi'nce saldırı fiilinin gerçekleştiği yönünde bir karar alınması yönünde görüş bildirmiş, ancak, konunun Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisi dâhiline girmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

Bu konuda varılan son nokta, Roma Statüsü'nün 5. maddesi gereğince, saldırı suçunun, UCM'nin yargılama yetkisi dâhilinde olduğudur. Suçun şartlarına ilişkin ve mahkemenin yargılama yetkisine giren hususlarda gerekli düzenlemeler tamamlanırsa, UCM, saldırı suçuyla suçlananları da yargılama yetkisine kavuşacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ULUSLARARASI BİR SUÇ TÜRÜ OLARAK ULUSLARARASI TERÖRİZM

2.1. Terörizmin Tanımı

İnsan hayatında şiddetin varlığı değişmez nitelikte olmakla birlikte, şiddetin kendini ifade tarzı ve kendine yüklenen anlam farklılaşabilmektedir (Beşe, 2002: 23). Şiddetin toplumları etkileme yöntemlerinin başında da, yönetime yönelik olan siyasi şiddet gelmektedir. Yönetenlerle yönetilenlerin çekişmesi olarak da adlandırılabilen siyasi şiddet, her ne kadar, yönetime yönelik bir oluşum içerse de, aslında, yönetilenlerin büyük zarar gördüğü bir durumdur. Nitekim siyasi şiddet, değişik zamanlarda ve değişik yerlerde, hatta kişiden kişiye ve muhataba göre değişebilen bir farklılık gösterebilmektedir.

Terörizm sözcüğü, ilk kez, Fransız İhtilâli sırasında Jakobenler tarafından siyasal ve sosyal eylemlerini tanımlamak üzere olumlu anlamda kullanılmıştır. Daha sonra, buGün algıladığımız negatif eylemleri kapsayan anlamını yüklenmiştir (Tanilli, 1990: 118– 138). BuGün, tüm uzmanların paylaştığı görüş, terörizmin¹², demokrasilerde istikrarsızlık yaratmak amacıyla şiddete dayalı örgütlü bir korkutma eylemi olduğudur.

Terörizm, Meydan-Larousse'da, terör döneminin idare şekli olarak, yani, ihtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi şeklinde tanımlanmıştır. Encyclopaedia of Sciences'a göre terörizm, önceden belirlenmiş amaçlarına ulaşmak için, sistematik olarak şiddete başvuran bir örgütlenmiş grup ya da partinin kullandığı yöntemdir. Black Law's Dictionary ise terörizmi, özellikle siyasi tutumu etkilemek amacıyla panik oluşturmak veya paniğe neden olmak için şiddetin kullanılması veya kullanılma tehdidinde bulunulması olarak betimlemiştir.

¹² Terörizm, genel kabul gören tanımıyla, şiddet kullanımı veya bundan kaynaklanan korku ile masum insanların gözünü korkutmak ve bu yolla başka türlü gerçekleştirmeyecekleri eylemlere onları sevk etmek olgusudur. Belirli bir yapısı vardır ve genellikle birincil ve ikincil hedefler olmak üzere çift hedef seçer. Terörizm ikincil hedefi kullanarak, birincil hedeften yararlanma arayışındadır, ancak, bu hedefler, nadiren tek objede birleşebilir. İkincil hedef, genellikle, doğrudanşiddet eylemine maruz kalan masum insanlardır. Terörizm siyasal ve sivil terörizm kavramlarını da kapsamaktadır. Siyasal terörizm, devlet destekli olan ve olmayan ile devrimci ve karşı devrimci ve sağ ve sol terörizm olarak gruplandırılmaktadır.

Yapılan araştırmalarda, terörün değişik tanımlamaları ile karşılaşılmaktadır: terörizmi, politik amaçlara ulaşabilmek amacıyla toplum üzerinde korku yaratmaya yönelik şiddet kullanmak veya kullanma tehdidinde bulunma (BECK & AREND, 1994: 163) biçiminde değerlendiren bir tanımın yanında terörizmin hukuk dışı bir güç kullanma biçiminde; siyasî, sosyal ve ideolojik amaçlarla hükümet, toplum veya bireyleri zorlamak, sindirmek kastıyla bireylere karşı korku yaratmaya yönelik hukukî olmayan kuvvet kullanımında veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunma şeklinde tanımlayan bir yaklaşımı da görmek olanaklıdır (Erickson, 1989: 28).

Terörizmi daha geniş bir açıdan tanımlamaya çalışan bir yaklaşıma göre ise, terörizm, belirli bir toplum içerisinde, iktidar olmaya yönelik bir sonuç elde etmek veya faillerin kendileri veya bir devlet adına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın, belirli bir davanın veya problemin propagandasını yapmak için korku yaratmak üzere tasarlanmış, uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin, ideolojik olarak motive olmuş stratejisidir (Bassiouni, 1999: 777)

Uluslararası toplumun genel kabul görmüş bir terörizm tanımına ulaşamamasına mukabil, bireysel anlamda, devletlerin, terörizme dair değişik tanımlar geliştirdikleri görülmektedir. Örneğin, ABD devlet kurumları tarafından değişik tanımlar yapılmıştır. Savunma Bakanlığı, terörizmi, “... devrimci örgütler tarafından politik ve ideolojik amaçlarla hükümetleri veya toplulukları sindirmek veya baskı altında tutmak niyetiyle bireylere veya bireylerin mallarına karşı hukuk dışı kuvvet kullanımı veya kullanma tehdidi veya şiddet uygulamasında bulunmak” şeklinde tanımlarken, Dışişleri Bakanlığı “...ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından sivillere karşı gerçekleştirilen önceden tasarlanmış, politik amaçlı şiddet” tanımını yapmıştır. Adalet Bakanlığı ise, “... sivil toplumu korkutmak veya zorlamak, korku veya sindirmeyle ya da adam kaçırma veya suikast yoluyla hükümetin davranışlarını etkilemek niyetiyle şiddet eyleminde bulunulması” olarak tanımlamıştır.

Diğer taraftan F.B.I. (Federal Bureau of Investigation), terörizmin tanımına ilişkin olarak “... politik ve toplumsal amaçlarla bireylere veya mallarına karşı hükümetleri, sivil toplumu sindirmek veya zorlamak amacıyla hukuk dışı kuvvet kullanımında ve şiddet uygulamasında bulunulmasıdır” demektedir (Beres, 1995: 239).

Terörizmle mücadeleye yönelik stratejiler geliştirmek amacıyla kurulan, dönemin başkan yardımcısı Bush'a bağlı olarak çalışması sebebiyle, Bush Komitesi olarak da adlandırılan Geçici Komite, diğer hükümet birimlerince daha önceden yapılmış tanımları, bir bütün halinde ele alarak terörizmin tanımını yapmıştır. Buna göre terörizm, “Siyasal ve toplumsal hedefler doğrultusunda kişilere ya da mülkiyete karşı yasa dışı şiddet kullanılmasıdır ya da bu yönde bir tehdittir. Gözetilen amaç genelde hükümeti, bireyleri ya da grupları sindirmek ya da baskı altında tutmak ya da onların davranışlarını veya izledikleri politikaları değiştirmektir.” (Laqueur, 2002: 99).

Bir başka tanıma göre terörizm, “Politik, dinî veya ideolojik amaçlarla bireylere ya da bireylerin mallarına karşı gerçekleştirilen, insan hayatını, kamu sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atan şiddet eylemleridir” (Alexander, 1999: 63).

Terörizmi sürekli gündeminde tutan BM Genel Kurulu da 40/61 sayılı kararında, terörizmi, üstünkörü bir şekilde, “Masum insanların hayatına son veren, temel hak ve özgürlükleri tehlikeye atan, kişinin şeref ve haysiyetini ciddi bir şekilde ihlâl eden eylemler” olarak tanımlamıştır.

Yapılan tanımlar değerlendirildiğinde, öncelikle, terörizme ilişkin tüm tanımlamaların eksik olduğunu belirtmek gerekir. Mevcut tanımlar, ya terörizmin belli yönleriyle sınırlıdır ya da sadece birkaç devlet tarafından kabul görmüştür. Çünkü gerçeklik, herhangi bir genellemeden daha zengin veya daha karmaşıktır. Değişmeyen tek bir terörizm çeşidi yoktur, dolayısıyla, birçok terörizm şekli vardır. Buradan hareketle, yapılan terörizm tanımlarının, terörizmi tam anlamıyla ifade edebildiğini söylemek olanaklı değildir. Bununla birlikte, terörizmin tanımlanmasına ilişkin çabaların temel amacı, tanımlanabilir nitelikte olmanın yanı sıra, terörizmin özü hakkında genel bir fikir vermektir.

Yukarıda verilen tanımlarda da görüldüğü gibi, bütün terörist eylemler, saldırganların politik amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla, hedef toplumda korku ve endişe ortamı yaratmaya yönelik şiddet uygulamalarını veya şiddet tehdidinde bulunmalarını içermektedir. Rehin alma, uçak kaçırma, sabotaj, suikast, bombalama gibi bazı eylemlerin, terörist eylemler olduğu şeklinde genel bir kabul oluşmuştur.

Terörizmi, “şiddetin sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaşı tahrik etmek üzere, planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması” şeklinde (Dönmezer, 1978: 1–3) tanımlayan bakış açısı, terörizmin özellikle geniş açılı olmasına dikkatleri çekmektedir. Bu tanımların dışında, terörizm, yönetimi etkileme yönüyle bir sonuç elde etmek veya belirli bir niyetin ya da sorunun propagandasını yapmak amacıyla, toplumun belli bir bölümünde korku oluşturmak üzere tasarlanmış uluslararası seviyede yasaklanmış şiddetin ideolojik olarak amaçlanan stratejisi olarak da tanımlanmaktadır (Bassiouni, 2001: 16–17).

Ancak, bu kategorilere giren her eylem, terörist eylem statüsünde değildir. Çünkü terörizm, sadece eylemin niteliğine bakılarak tanımlanamaz. Bir eyleme politik şiddet niteliği veren, onu sıradan suçlardan ayırıcı nitelikler taşımasıdır. Schmid, 1983 yılında yaptığı bir çalışmada 1936 ile 1981 yılları arasında terörizm hakkında yapılmış 109 farklı tanım tespit etmiştir. Bu bağlamda, 1981 yılından sonra pek çok tanım yapıldığı görülmektedir. Yapılan bütün bu tanımlar, terörizmin şiddet kullanma veya kullanma tehdidi içerdiği, bir mücadele metodu olarak kabul edildiği, amacının hedef kitlede korku ortamı yaratmak olduğu gibi noktalarda hemfikirdir. Schmid, tanımlamalarda, terörizmin amacı ve fonksiyonu hakkında 22 temel unsur ve 20 amaç sıralamıştır. En fazla rastlanılan beş unsur; şiddet, politik amaç, korku, tehdit ve üçüncü taraflar üzerinde psikolojik etkiye sebebiyet vermek olarak karşımıza çıkar. En fazla rastlanılan beş amaç ise; toplumu terörize etmek, yetkilileri karşı önlem almak zorunda bırakmak, terörist kuvvetleri harekete geçirmek, hükümet kuvvetlerini hareketsiz hale getirmek, kamuoyunu olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilemek ve rejimi değiştirmek olarak sıralanmıştır (Erickson, 1989: 24–25).

Bütün yapılan tanımlamalar ışığında terörizmi; yasal yollardan isteklerini kabul ettiremeyecek devlet ya da toplulukların, hedef devleti, kendi istekleri doğrultusunda kararlar almalarını sağlamak maksadıyla, toplumda korku ve endişe yaratarak insan hayatını ve kamunun emniyetini tehlikeye sokan şiddet eylemleridir şeklinde tanımlayabiliriz

Terörizm, genel olarak, geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerin içerisindeki sosyal, ekonomik, kültürel vb. birçok alandaki eksikliklerin istismar edilmesine bağlı olarak, zaten var olan ya da suni olarak oluşması sağlanan ihtilalci fikir ve hareketlerin, belirli bir amaç için harekete geçirilmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır.

2.2. Terörizmin Tarihi Gelişimi

2.2.1. İlk Terör Hareketleri

Günümüz dünya sisteminin en önemli güvenlik sorununu oluşturan terör olaylarını çözümlenebilmenin öncelikli koşulu, terörizmin gelişimini analiz etmekten geçmektedir. Terörizmle ilgili çeşitli unsurlar etrafında, oldukça farklı kategoriler oluşturmak mümkündür. Ancak terörizm, özellikle son iki yüzyıldır dünya gündeminin üst sıralarında yer aldığından, yine bu süreçte meydana gelen ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmeler çerçevesinde ele alınması, en doğru yaklaşım olacaktır. Zira terörizm kategorilerindeki farklılık da, söz konusu süreçte meydana gelen gelişmelere endeksli olarak şekillenmektedir.

Terörizm, Günümüzde ele alınan her konuda olduğu gibi, zaman içerisinde değişim ve çeşitlilik göstermiştir. İlk örneklerinden Günümüze kadar geçen süre içerisinde terörizm, dini ve kültürel özellikler, başta etnik farklılaşma olmak üzere sosyal yapı, siyasal ve ekonomik ilişkiler gibi birçok faktörün bir yansıması olarak, ortaya çıktığı topluma göre farklılık göstermiştir. Bu nedenle, dönemsel olarak terörizm çalışmaları da farklılık göstermiş, bu konudaki yorum ve algılamalar, döneme egemen olan düşünce akımları ve uluslararası konjonktürden etkilenmiştir (Beşe, 2002: 38–42).

Siyasal hedeflere ulaşmak için kullanma anlamında ele alındığında, terör, tarih kadar eskidir. Tarihte bilinen en eski terör hareketi, M.S. 1.yüzyılda, eski Filistin’de kurulan ve dinsel bir tarikat olarak faaliyet gösteren Sicarii veya Zeolet Grubu olarak isimlendirilen ve etnik terörizm olarak tanımlanan bir yapılanmaya dayanmaktadır. Söz konusu gizli terör örgütleri, Romalı işgal kuvvetlerine karşı, Roma ordularının Kudüs ve 2. Mabet’te giriştikleri yıkım eylemlerine karşı, güçlü bir direniş hareketi ve kitlesel intihar saldırıları başlatmıştır. Filistin’de, M.S. 50 – 70 arasında, tutucu din adamlarının çok iyi teşkilatlanmış bir dini mezhep olarak kurdukları Sicariiler, bilinen en eski terör hareketidir.

Kurbanlarına Sica denilen küçük bir kılıçla, genellikle Gündüz ve kalabalık ortamda saldırmışlardır. Sicariiler, kurban olarak Yahudileri, tefecileri ve kamu görevlilerini seçmişler, arşivleri yok ederek merkezinde kim cinayet işlediyse onu Sicarii’nin yaptığı düşünülmüştür. Elbiselerinin altına kısa hançerlerini gizli bir şekilde taşıyarak düşmanlarını bıçaklamışlardır. Katiller daha sonra insanlar arasına katıldıklarından

cinayetlerle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu çerçevede, örgütlenmiş ayaklanma hareketlerinin diğer adı, Sicarii ve Lestai'dir.

Sicarii, Yahudi seçkinleri ve papazlara yönelik suikastlarını planlarken, aynı zamanda, Roma siyasal yönetimini ve askeri işgalini hedef almıştır. Planlanış suikastlar farklı bakış açılarıyla bile olsa, insanlar üzerinde aynı etkileri bırakmıştır. Örgüt üyeleri, çoğu suikastlarda aynı zamanda alternatif plan ve stratejiler kullanmıştır. Kıyı bölgelerdeki arazileri yağmalamışlar, köyleri ateşe vermişlerdir. Ayrıca, hükümdar ve şehrin ileri gelenlerini kaçırmak suretiyle bölgede otorite kurmaya çalışmışlardır. Sicarii teröründe iki önemli öge göze çarpmaktadır. Buna göre, Roma yönetiminin, kölelik statüsü ve yargı rejimi, Yahudiler tarafından kabul edilmemiştir. Sicarii, Roma kanunlarına ve kölelik rejimine karşı başlatılan ayaklanma ve bağımsızlık mücadelesi için, mevcut Roma yönetimine karşı isyanı savunmuştur.

İkinci belirleyici öge ise, Sicarii'nin, dinsel motivasyonu kullanarak, Roma'nın işgal yönetimine karşı şiddet kullanmanın haklılığının savunmasıdır. Bu bağlamda, Sicarii öğretisine göre, öncelikle Yahudiler, Tanrı tarafından seçilmiş insanlardır. İkinci husus olarak, Roma yönetimine vergi vermek, Yahudi halkı için kölelik anlamını içerir. Sicarii, amaç olarak, Roma kanunlarından farklı tarzda, Yahudilerin kendi özgürlüklerine kavuşabilmeleri için, şiddeti ve intikamın kullanılabileceğini savunmuştur (Caşın, 2008: 230). Nitekim düzene bir başkaldırışın söz konusu olduğu dönemde, ortaya çıkan zarar oluşumları dikkatle incelendiğinde, zarara muhatap olanların, öncelikle masum insanlar olduğu gözden kaçmamaktadır.

Ancak, yukarıda da anlatıldığı gibi gerek kelimenin kavram olarak ortaya çıkması, gerekse amaca ulaşmada gerçekleştirilmeye çabalanan hedeflerin varlığıyla bir benzerlik taşıması bakımından terörizm, özellikle 18. yüzyılın sonlarında özel bir önem kazanmıştır.

Teorik manada hemen hemen iki yüz yıllık bir geçmişe sahip olan terörizm, bu süre zarfında üç evre geçirmiştir. İçinde bulunduğumuz yüzyılı da sayacak olursak, buna üç yüz yıl terörizmi demek daha doğru olacaktır.

İlk evre, 1789 Fransız Devrimi sonrasında yerel grupların merkezi otoritelere karşı geliştirdikleri silahlı propaganda mücadeleleri olarak açıklanmaktadır. Özellikle, 18.

yüzyılın son dönemlerinde, Fransa'da hüküm süren ve buGünkü kullanımıyla karşılaştırıldığında olumlu anlamda kullanılmaya başlanan terör dönemi söylemi, devrimin de etkisiyle Avrupa'da ezilmiş olduklarını savunanların, karşı bir anlayış olarak yönetime yönelik saldırıları şeklinde gelişmiştir. Özellikle, Rusya'daki çarlık karşıtı gruplar ile Kıta Avrupası'ndaki bir kısım anarşist ve Marksist ideolojiyi savunan grupların oluşturduğu ilk dönem terörizmi, zarar verme gücü oldukça sınırlı olan basit bombaları temel silah olarak kabul etmiş, dönem süresi boyunca, güçlüler ve despot yönetimler daima suçlanarak, terör yapanlarca terörizme haklılık payı verilmeye çalışılmıştır.

19. yüzyılda sanayileşme ve kentleşme sürecini yaşayan Avrupa, bu süreçle birlikte yeni siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlarla karşılaşmıştır. Özellikle kentlerin nüfusunun yüz binleri aşması ve bu hızlı nüfus artışının büyük çoğunluğunu işçilerin oluşturması, sosyal bunalımları da beraberinde getirmiştir. Yönetim tarafından haksızlığa uğratıldığını düşünen,uzun saatler çalışıp kullanıldıklarına inanan, çocuklarını okullara gönderemeyen, sağlık hizmetlerinden yararlanamayan, yaşamları için temel gereksinimleri karşılanmayan bu yeni işçi sınıfı, manipüle edilmeye ve yönlendirilmeye hazır bir kitle durumuna gelmiştir. Durumlarından şikâyetçi, kinlenmiş, nefreti artmış, gerilimi yüksek bu insanların mobilize edilmesi çok zor olmamıştır.

Terörizm fenomenine 19.yy. perspektifinden bakıldığında, durum, sadece çılgınların ortaya attığı bir savaşım stratejisi değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, siyasal ve benzeri gelişmelerin bir ürünü olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, bir kısım serserinin sadece macera amacıyla bu yola sapmadıklarını anlamak ve önlemleri de buna göre almakta yarar olduğu, ilk Günden beri anlaşılması zorunlu olan bir durumdur (Laqueur, 2002: 9-42).

19. yüzyıldaki terörizm ideologlarının ortaya koymuş olduğu temel argümanların, 200 yıl sonra da önemli ölçüde geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Bu çerçevede Batı'dan Doğu'ya transfer edilen bu mücadele yönteminin, İslam coğrafyasında kendine nasıl yer bulduğu ve buGünlere nasıl geldiği siyaset bilimi ve sosyoloji açısından önemli bir tartışma konusudur.

2.2.2. Soğuk Savaş Dönemi

Üzerinde uzun araştırmalar gerektiren terörizm olgusu, birçok ulusu, aslında, 20. yüzyılda etkisi altına almıştır. Terörizmin, 20. yüzyıldaki hareket tarzını, kullandığı argümanları ve stratejileri analiz etmekte yarar vardır.

Terörizmin ikinci evresi, dünya savaşları ertesinde ortaya çıkmıştır. Dünyanın, kapitalist ve demokratik Batı Bloğu ile komünist, sosyalist ve Marksist – Leninist Doğu Bloğu arasında bir mücadele dengesine oturduğu ve 20. yüzyılın ikinci yarısında ilk kez karşılaşılan Soğuk Savaş döneminde terörizm, ilk evresine nazaran daha hızlı ve etkin bir gelişim göstermiştir. Bu evrede, ellerindeki nükleer silahların caydırıcı etkisiyle karşılıklı savaşa giremeyen iki blok, sıcak savaşı farklı platformlara taşımışlardır. Kısmen sıcaklaşan savaş rüzgârlarının varlığı da (Vietnam, neredeyse Küba ve Afganistan’da olduğu gibi) bu dönemin, ideolojilerin aktarılması aşamasında, oldukça sancılı ve karmaşık olduğunu göstermektedir.

Uzun yıllar Batı’nın sömürge yönetimi altında kalan Asya, Afrika ile Orta ve Güney Amerika ülkeleri, Soğuk Savaş döneminde yavaş yavaş bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Aslında, bu ülkelerin ortak yanları, sömürgecilğe karşı çıkmaları ve dünyayı paylaşma arzusundaki iki bloğa da bağlanmaktan kaçınmalarıydı. Ancak, yine de, bazıları çeşitli nedenlerle ABD, bazıları da SSCB ve Çin güdümündeki uluslararası örgütlere katılmaktan geri durmamışlardır. Bunun yanında, Asya ve Afrika ülkeleri, kendi aralarında oluşturdukları oluşumlarla Gündeme gelmeye çalışsalar da, bunda pek başarılı olamamışlardır.

Çünkü Amerikan politikasının bir sonucu olarak, bir kısım devletleri etkisi altında kalmaya zorlayan emperyalizm ve SSCB’nin büyük bir yayılmacılık politikasıyla, tüm dünyada etkilerinin görüldüğü Marksist – Leninist ideoloji çerçevesinde şekillenen komünizm, dünya üzerinde farklı oluşumların ortaya çıkmasına bir anlamda müsaade etmiyordu.

Bu arada, 1959 yılındaki Küba Devrimi’nin başarıya ulaşmasıyla birlikte devrimci düşünce ve hareketler, özellikle, Latin Amerika’da yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Böylelikle, söz konusu bölgenin diğer yerlerdeki bağımsızlıklarını yeni kazanan devrimci düşünce ve hareketlerin hâkim olduğu coğrafya ile bütünleşme arzusu, oldukça belirgin hale gelmeye başlamıştır. Üçüncü dünya kavramının ortaya çıkmasına sebep olan bu ülkesel davranışlar, ancak, daha sonraki yıllarda geçerliliğini koruyacak olan yeni-sömürgeciliğe karşı dayanışma isteği ve farklılığını ifade etme kararlılığı olarak, bir kazanım ve düşünce hareketi haline dönüşmüştür.

Bu devrimci ideolojiler, etnik, demografik ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalan birçok üçüncü dünya toplumunu, kendilerinden beklenenin tersine, düş kırıklığına uğratmıştır. Bir tarafın düşüncelerinin halk hareketiyle sisteme karşı eyleme dönüşmesi, diğer tarafının ise, tam tersine, devlet eliyle bastırma ve yönlendirme hareketi olarak karşılık bulması, beklenilenden çok daha fazla kayıp ve hatta çözülmeye neden olmuştur.

Söz konusu hareketlilik, dünyanın hemen her tarafını etkilemiş, özellikle dört bölgede yoğunlaşmıştır:

- a) Orta ve Güney Avrupa Devletleri,
- b) Ortadoğu,
- c) Çin dünyasının sınırladığı Uzakdoğu ve
- d) Latin Amerika.

Latin Amerika'da, özellikle Küba Devrimi'nden sonra, kır gerillası sistematığı çerçevesinde eylemselliğe dönüşen ve sömürgeciliği (bir anlamda kapitalizmi) ortadan kaldırma amacı doğrultusunda dünyanın her bölgesinde özel bir yaklaşımla kabul edilmeye başlanan sol tandanslı ideoloji ile şekillenen devrimci hareketler, bu bölgede yer alan hemen hemen her ülkeyi etkisi altına almıştır.

Ancak, bu yayılcılığı engellemeye çalışan diğer tarafın da, özellikle 1980'li yıllarda, söz konusu ülke yönetimleriyle işbirliği içerisinde, bölgede detaylı bir biçimde siyasi temizliğe girdiğini söylemek hiç de yanlış olmaz (Özellikle El Salvador, Nikaragua, Paraguay ve Guatemala'da).

Bir yanda yönetim şekilleri ve rejimlerin devrimlerle yeniden şekillenmeye başladığı, diğer yandan da devlet tarafından rejim karşıtlarına yönelik baskıların had safhaya çıktığı bu coğrafyada söz konusu olan çatışmalar, katliamlar, ayaklanmalar ve iç

savaşlarla şekillenen terör yoğunluklu bu dönem, söz konusu ülkelerin gerek ekonomik gerekse sosyal gelişmelerinin önüne set çekmiş, bu Gün bile tedirginliklerini üzerlerinden atmalarına fırsat vermemiş önemli bir **süreçtir**.¹³ Bunun yanında, özellikle, Orta ve Doğu Avrupa’da hâkimiyet sürmekte olan SSCB himayesindeki komünist rejimler ve bu rejimlerin desteklediği yayılmacı fikirler, Avrupa’nın diğer kesimlerinde de, küçük ama örgütlü gruplar tarafından savunulmuş ve bu doğrultuda eylemler gerçekleştirilmiştir. Bunun da ötesinde, Mart 1968’de Fransa’nın başkenti Paris’teki bir üniversitede, öğrencilerin üniversiteyi protesto etmeleriyle ortaya çıkan ve aynı yılın Mayıs ayında, tüm Fransa’yı etkilemeye başlayan ve toplumdaki destek gören sol ideolojideki işçi hareketiyle bütünleşen olaylar, 1789 terör dönemini aratmayacak eylem ve görüntülerin oluşmasına neden olmuştur. Bunlara sol görüşlü siyasi partiler de katılmış, olaylar, daha çok bir siyasi çıkmaz haline getirilmeye çalışılmıştır. Ülkenin hemen her yerinde işçiler ya da öğrencilerin polisle çatıştığına, kamuya ait mallara had safhada zarar verildiğine, binlerce kişinin hayatını kaybettiğine ve ülkenin, sendikalar tarafından ilan edilen genel grev neticesinde bunalıma sürüklendiğine şahit olunmuştur. Neyse ki dönemin Fransız devlet adamlarının akılcı politikaları sayesinde demokratik yollarla çözülen sorunlar, daha fazla boyut kazanmadan bir ay içerisinde bertaraf edilmiştir. Ancak, bir döneme adını veren, halen etkileri görülen ve çoğu toplumdaki sol ideoloji temelli terörist yaklaşımın temel taşlarını oluşturan özgürlük ve eşitlik kavramlarının ayyuka çıktığı bir sürecin oluşması engellenememiştir. Yani, 1968 hareketi, dönemsel olarak bastırılmış, ancak dünya, 1968 öncesinden çok farklı bir dünya olmuştur.

¹³ Devlet tarafından desteklenen terörizm ve Latin Amerika’daki terörizm ile ilgili detaylı bilgi için bkz. CHOMSKY, N., “Uluslararası Terörizm: Görüngü ve Gerçek”, Terör Ne? Terörist Kim?, der. Temel Demirel, Ankara, Ütopya Yayınları, C: 1, Mart 2000, ss. 11–46.

Uzakdoğu'da ise, yine SSCB'nin etkisiyle komünist rejimin sürdüğü Çin'de hâkim olan, devlet adamı Mao'nun görüşleriyle şekillenen ve üretim yapan köylülerin ve emekçilerin haklarının savunulduğu yeni ideoloji, çevre ülkelere yayılmış, devrim gerçekleştirmek suretiyle rejim değişikliklerine gidilmiştir. Bu bölgede de, yukarıda anlatılanlardan farklı olmayan, siyasi şiddetin hâkim olduğu girişimlerle dolu bir süreç, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmış bölgeye has bir özelliktir.

Soğuk savaş döneminde, Ortadoğu coğrafyasında yaşanan dengesiz ekonomik gelişmeler, İsrail'in kurulması ve diğer bir dizi sosyal olaylar, bu bölgede, öncelikle Cemal Abdülnasır döneminde milliyetçi, onun akabinde konjonktür gereği, sosyalist eksenli terör örgütlerinin hızla yaygınlaşmasına yol açmıştır. Sorunların her geçen Gün devam ettiği Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen terör olayları, her geçen Gün artmış, ancak, destek aldığı veya destek için kullandığı ideoloji değişim göstermiştir. Bu ideoloji bir dönem milliyetçilik, bir başka dönem Arap sosyalizmi ve nihayetinde 1980'li yıllardan sonra artan şekilde dini fanatizm olmuştur.

Görüldüğü üzere, 20. yüzyıl, 19. yüzyıldaki gibi terör örgütleri tarafından, masum idealler olarak kabul edilen isteklerin yaşama geçmesi, zayıfın güçlü ve despotik yönetimlere karşı mücadelesi şeklinde değil de, daha çok, bloklar arası çatışmanın neden olduğu bir Soğuk Savaş stratejisi olarak hayata geçirilmiştir.

2.2.3. Günümüz Terörizm Dönemi

21. yüzyılın henüz ilk yıllarını yaşamının ertesinde terörizm, Soğuk Savaş döneminden sonra yaşanan gelişmeler sonucunda yeni bir metodoloji ve çerçeve kazanmış, nasıl sona ereceği de oldukça belirsiz ve diğer iki evreden farklı karanlık dönemini yaşamaya başlamıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde terör örgütü El Kaide'nin ABD'de Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine ve Pentagon'a yaptığı saldırıları milat edinmiştir. Sorunun artık bir küresel sorun olduğu, hem yapılan bu terörün dünyanın her yerinde olabileceği endişesi, hem de İslamiyet gibi dünyada oldukça fazla mensuba sahip bir dini ideoloji olarak seçmesiyle anlaşılmaktadır. Evet, sözü edilen dönemde, artık, Soğuk Savaş olmamasına rağmen, bu ve buna benzer örgütlerin varlığıyla yeni bir uluslararası savaş stratejisi doğmuştur. Batı, 11 Eylül 2001 tarihinde, El-Kaide örgütünün ABD'deki hedeflere düzenlediği saldırılardan sonra, terörizmle ilgili durumun ciddiyetini kısmen kavrayabilmiştir (Büyükanıt, 2002: 45–51). Neden bir küresel terörizm sorunuyla karşı karşıya kaldığımız konusunda yayın yapmanın bile zor olduğu bir dönem başlamıştır. Zira doğruyu bulduğu iddiasına sahip insanların başka argümanları ve nedensellikleri dinlemeye ne vakti ne de sabrı kalmıştır. Terörizmle ilgili tartışmalar hep taraf olma perspektifinden yapılmaya başlanmış ve getirilen her argümanın mantıklı veya bilimsel olması değil, terörün yarattığı kızgınlık ve cepheleşme ortamında, hangi tarafa kayacağı kaygısı tartışmalara eşlik etmiştir.

Küresel terörün tehdit kapasitesi, İslam Dini'ne mensup olup da El Kaide benzeri örgütler tarafından cihada söylemleriyle kandırılan ve bunları dinlediklerinde, haklı olduklarını düşünen ve sayıları on binleri bulan militan ve sempatizan kadrosu ile ortaya çıkmaktadır. Çok sayıda ülkede faaliyet gösteren küçük, hücrel ve birbirlerinden bağımsız, ancak aynı amaç için eylemlerde bulunan bir örgütün, sadece cihat açtıkları gelişmiş ülkeleri değil, kendi dinlerine mensup insanların yaşadıkları ülkeleri de zarara uğratacağı açıktır. Örgüt mensuplarının, yeni teknik imkânlarla birlikte öngörülemeyen bazı taktikleri de kullanarak, çok etkin sansasyonel ve büyük çaplı saldırılar gerçekleştirdiği görülmektedir. Günümüz iletişim araçlarının etkisi de dikkate alındığında, bu saldırıların, teröristler lehine önemli bir propaganda gücü oluşturduğu açıktır.

İslam inancını veya daha dar kapsamıyla İslam radikalizmini terörün Günümüzdeki ve gelecekteki kaynağı olarak yorumlayanların yanında, bu konuyu abartılı bulan yazar ve araştırmacılar da bulunmaktadır. Bu konuda, batılı yazarlar ve yorumcular tarafından, biraz haksızlık edildiği ve konuya yanlı bakıldığı hissi de uyanmaktadır (Dilmaç, 2004: 360). Diğer taraftan, İslam'ın terör ile özdeşleştirilmesi, İslam dünyası tarafından tepki ile karşılanırken, din unsurunun terörle özdeşleştirilmesinin yanlışlığı karşısında, yeni güvenlik anlayışının mimarları olan ABD ve İngiltere yönetimleri, İslam dünyasının rencide edildiği görüşünden hareketle, İslam terörizmi tanımının kullanılmasını vurgulamışlardır. Ancak, ABD'nin bu öngörüyü tam olarak karşılamadığı, uyguladığı politikalarla apaçık ortadadır.

Günümüzde terörün ve terörizmin en önemli özelliği, uluslararası ilişkileri oldukça etkilemiş olmasıdır. Artık, teröristler eskiden olduğu gibi, sadece içinde buldukları ülke ile sınırlı kalmayıp, başka ülkelerdeki farklı gruplar ile bağlantılar kurma yönünde karşılıklı destek sağlamaktadır. Ayrıca, terörizm, çoğu devlet tarafından etkinliklerinden memnun olunmayan devletlere yönelik desteklenen veya gizli bir şekilde kullanılan bir strateji olarak literatürde yer edinmiştir. Zira teröristler, uluslararası bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle uluslararası etki yapan eylemler düzenleyebilmektedir. Yani, terör, hiçbir toplumun dışında kalamadığı küresel bir aktör olarak yeni kimliğiyle ortaya çıkmıştır.

2.3. Terörizmin Tanımlanma Sorunu

Terörizm, uluslararası hukuk açısından, temel hak ve özgürlüklere karşı gerçekleştirilen hukuka aykırı eylemlerdir. Bu sebeple uluslararası arena, insanların canlarına kasteden, aynı zamanda kamu düzenini zedeleyen terörizme, karşı önlem almak mecburiyetindedir. Bu açıdan değerlendirildiği zaman, 11 Eylül saldırıları, tüm dünyaya, terörün ne kadar dehşet verici bir eylem olduğunu göstermiştir.

Terörizmin, uluslararası platformda çözülemez bir problem olarak görülmeyle başlamasıyla birlikte, devletler, gerek iç hukuklarında gerekse uluslararası hukukta teröre ilişkin çalışmalar yapmıştır. Devletlerin terörle mücadeleye başlamaları oldukça eskilere dayanmasına rağmen, terörizmi konu alan belgelerin, terörizmin tanımlanması konusunda hiçbir yenilik getirmemesi şaşırtıcıdır (Zafer, 1999: 4).

II. Dünya Savaşı'nda terörizmle ilgili çalışmalar yeterli seviyede olmamakla beraber, savaş sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler ve diğer birçok uluslararası kuruluşun yaptığı çalışmalar sonucu terörizm, uluslararası hukuk çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Birleşmiş Milletler, uluslararası terörizmin önlenmesi konusunda önemli girişimlerde bulunmuş ve konu hakkında pek çok düzenleme gerçekleştirmiştir. Yalnız, önemle belirtilmelidir ki, uluslararası terörizmin engellenmesini sağlayacak en önemli güç, devletlerin bu konudaki iradesidir.

Bugüne kadar yapılan birçok antlaşma, terörizmi önlemeye yönelik düzenleme getirmesine rağmen, hiçbiri terörü tanımlamamıştır (Caşın, 2008: 757). Örneğin, terörist eylemlerin önlenmesine yönelik, BM nezdinde, birçok antlaşma yapılmıştır. Yapılan bu antlaşmalar arasında hava ulaşımını, deniz ulaşımını, nükleer maddeleri veya rehinelere ilgilendiren hususlar bulunmaktadır. Ancak, antlaşmaların içeriğine bakıldığında, bırakınız terörün tanımını, terör terimine dahi rastlamak olanaklı değildir.

Terörizmin tanımının uluslararası hukukta gerekli olup olmadığı konusunda, yazarlar arasında farklı görüşler vardır. Bir grup yazar, terörizmin kabul edilmiş bir tanımının yapılamamış olmasını, terörizm ile mücadeledeki en büyük engel olarak görmektedir. Bu görüşü savunanlardan Başeren ise, bu sorunun aşılması halinde terörizm ile mücadelenin sorun olmaktan çıkacağına işaret etmektedir (Başeren, 2001: 200).

Diğer gruba ait yazarlar ise, terörizmin tanımının yapılmamasının daha uygun olduğunu iddia etmektedir. Bu yazarlar, tanım için harcanan çabaların zaman kaybından başka bir işe yaramadığını vurgulamakta ve tanım yapılmasının imkânsızlığına işaret

ederek, çözümün, terörizm tanımı üzerine yoğunlaşmakla değil, çocukları öldürme, rehine alma ve uçak kaçırma gibi suç unsurları üzerinde yoğunlaşmakla olanaklı olduğuna işaret etmektedir (Taşdemir, 2006: 69).

Kısaca özetlenmeye çalışılan söz konusu görüşler ele alındığında, terörizme ilişkin yapılacak açık bir tanımın, uluslararası topluma, bu konuda yol göstereceği açıktır. Gerek devletler düzeyinde, gerekse uluslararası alanda, terörizme karşı gerçekleştirilecek politikanın belirlenebilmesi için, öncelikle, terörizmin ne olduğunun açık bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Bu gerçekleştiği takdirde, terörizmle mücadelede uluslararası toplumun karşılaştığı en büyük zafiyet olan işbirliği sağlanacak ve barışçı çözüm yollarının uygulanması daha da kolaylaşacaktır. Aksi bir durum, terörizm kavramının herkes tarafından farklı bir şekilde yorumlanmasına neden olabilecek ve terörizme karşı alınacak önlemlerin belirlenmesini ve uygulanmasını daha zorlaştıracaktır. Uluslararası hukuka göre, hangi eylemlerin hukuka aykırı olduğunun bilinmesi için bu tür bir uzlaşmaya ihtiyaç vardır. En azından, nelerin terörist eylemler olduğu konusunda bir açıklık gerekmektedir

Terörizmin yasadışı bir faaliyet olarak görülmesi ve uluslararası boyut kazanması ile birlikte bu tür faaliyetlerin önlenmesi ve bunlara karşı gerekli önlemlerin alınması konusunda hukuksal düzenlemelerin, devletler ya da uluslararası örgütler tarafından yapılmasının zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu konuda tam bir uzlaşmanın sağlanabilmesi için ise, devletlerarasında belli standartların kazanılması ve herkes tarafından kabul edilebilecek ortak bir terör tanımının yapılması gerekmektedir. Uluslararası hukuksal metinlerde, terörle ilgili düzenlemelerin yapılması yanında, bu düzenlemelerin ulusal düzeyde işletilmesi, sözleşmelerde sık sık geçen işbirliği olgusuna işlerlik kazandırılması, her ne amaçla olursa olsun teröre destek verilmemesi, terör suçlularının iadesine yönelik uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve siyasi suçlulara tanınan sığınma hakkının terörist faaliyetlerde bulunanlara sağlanmaması önem kazanmaktadır (Caşın, 2008: 759).

2.3.1. Terörizmin Genel Kabul Görmüş Bir Tanımının Yapılamamasının Nedenleri :

Terörizmi tanımlamada ortaya çıkan problemler, olayın dilbilimsel olarak tanımlanamamasından değil, terörizmin siyasal, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, felsefi, ahlaki ve uluslararası boyutları olan karmaşık niteliği ve sübjektif doğasından kaynaklanmaktadır (Beşe, 2002: 30).. Ülkeler arasındaki siyasal görüş farklılıkları ve devletlerin kendilerine için belirlemiş oldukları politik öncelikleri de bunu etkilemektedir. Terörizmin tanımlanamamasının önündeki engellere bakıldığında, siyasal nedenler, self determinasyon hakkı ve ulusal kurtuluş hareketleri, suçluların iadesi ve diğer şiddet eylemleri ile terörizm arasındaki bağlantının ön plana çıktığı görülmektedir.

‘Terörist’ ve ‘Terörizm’ kavramları, her şeyden önce son derece ideoloji içeriklidir. Bunun da ötesinde, bu kavramlar, bir ölçüde bütün politik ya da ideolojik inançlar tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle, terörizmi tanımlama konusundaki ilk sorun, kavramın farklı ideolojik ve politik değer yargılarını yansıtan içeriğinden kaynaklanmaktadır. Bu paradoksu, “bazıları için terörizm olan, diğerleri için kahramanlıktır” sözü, en iyi şekilde ifade etmektedir (Beşe, 2002: 30).

Devletlerin kendi çıkarları doğrultusundaki hareketleri sebebiyle, terörizmin tanımı konusunda istenilen düzeye gelinememiştir. Ülkelerin ideolojik ve siyasi yaklaşımları, tanımı kendi istediği noktaya getirme çabasına yenilmiştir.

Yapılan şiddet eylemlerine karşı bazı ülkeler kendi siyasi çıkarlarını ön plana almışlar ve kendi ideolojileri çerçevesinde eylem yapan grupları ‘özgürlük savaşçısı’, olaylara ‘ulusal kurtuluş hareketi’ olarak yaklaşmıştır. Diğer taraftan, kendi çıkarlarını engelleyen olaylarda ise en sert şekilde karşılık verme yoluna gitmişlerdir.

2.3.1.1. Uluslararası Hukuktan Kaynaklanan Nedenler

2.3.1.1.1. Uluslararası Hukuk ve Terörizm

Uluslararası arenada, terörizmin, uluslararası bir suç olduğuna dair genel bir eğilim mevcuttur. Uluslar, terörizm ile mücadelenin karşılıklı işbirliğini gerektirdiği konusunda hem fikir olmalarına rağmen, bu işbirliği için ortaya konan çabalar, yetersiz kalmaktadır. Günümüzde, terörizm, sadece belli bir alanla sınırlı kalmamakta, bu alanın ilerisine de etki ve sonuçları yansımaktadır. Dikkat edilmesi gereken, en küçük bir yerel terör olayının bile, etkilerinin uluslararası alanda görülebileceğidir. Teröristlerin ulusal sınırları aşan artan oranlı hareketliliği, çeşitli ülkelerde kaynaklar elde etmeleri ve internet gibi gelişmiş haberleşme ağları, olayı uluslararası boyuta taşımıştır. İvme kazanan bu hareketliliğe karşı ulusların, ulusal boyutlardaki müdahaleleri yeterli gelmemekte, olayların önlenmesi için uluslararası işbirliği ve politikaların oluşumunu gerekli kılmaktadır.

Terörizmin uluslararası etkilerini ve boyutlarını, uluslararası hukuk çerçevesinde ele aldığımızda, uluslararası hukukun, terörizmin önlenmesinde, beklenenin aksine, sınırlı bir rol oynadığı ve yetersiz kaldığı iddia edilmektedir. Bütün bu karşıt fikirlere ve olumsuzluklara rağmen, uluslararası hukuk ve terörizm uzmanlarının büyük bir çoğunluğu, uluslararası hukukun, terörizm sorununun kontrol edilmesinde, son derece önemli olduğuna inanmaktadır. Çünkü terörizm ile mücadelenin en önemli araçlarından birisi, hiç kuşku yok ki, ulusal ve uluslararası hukuktur. Hukuk, suç olan eylemi kontrol etmenin, şiddeti bastırmanın ve anlaşmazlıkları çözenin en önemli aracıdır. Terörizm ile mücadelede, uluslararası hukukun, devletlerin ortak hareket etmelerini sağlamada önemli katkıları olabilir.

Uluslararası toplum, çok taraflı anti-terörizm sözleşmeleri onaylamıştır. Onaylanan bu sözleşmelerin ortak amacı, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliği için ortak bir çerçeve oluşturmaktır. Terörizmle mücadele amacıyla yaratılan uluslararası konvansiyon ve sözleşmeler, belirli eylemlerin, uluslararası düzen, huzur ve barışı tehdit etmesi nedeniyle, uluslararası hukuk içerisinde suç olarak tanımlanması için en uygun kaynaktır ki, bu da terörizm konusunda son derece yaşamsal olmaktadır (Beşe, 2002: 36).

2.3.1.1.2. Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı

İnsanlık, var olduğu Günden bu yana, barış ve güven içinde olma arzusuyla yaşamıştır. Ancak, ulusların bencil ve buna bağlı olarak da çıkarlarına düşkün oluşu, barış ve güvenliğin sağlanmasında zorluk çıkararak etkenlerden birisi olmuştur. Geçtiğimiz yüzyılda, insanoğlu, bir taraftan “bir insan ömrü içinde iki kere beşeriyete tarif olunmaz acılar yükleyen harp belasını yaşarken, diğer taraftan, insanlık ideali diyebileceğimiz barış ve güvenliğin sağlanması adına atılan önemli adımlara şahit olmuştur. Bu adımların belki de en önemlisi, halkların hak eşitliği ve kendi mukadderatlarını kendilerinin tayini, ulusların barış, özgürlük ve güven içinde yaşamalarını sağlayacak bir uluslararası hukuk kavramı olarak ortaya çıkmıştır. “Selfdeterminasyon” ya da “kendi kaderini tayin” konusu, uluslararası ilişkileri etkilemeye başladığı Günden bu yana çeşitli şekillerde yorumlanmış, daima tartışma konusu olmuştur.Devletler, her zaman bu kavramı siyasi amaçlarına uygun olarak yorumlama eğilimi göstermiştir. Self-determinasyon, zaman zaman güç politikasının aracı haline de getirilmiştir. Fakat aynı zamanda, self-determinasyon konusundaki tüm tartışmalarda, ülke bütünlüğü ve uluslararası istikrar kavramları göz önünde tutulmuş ve hakkın uygulanmasında sınırlayıcı bir rol oynamıştır (Karaosmanoğlu, 2003: 147).

20. yüzyılın en çok sözü edilen kavramlarından birisi olan self-determinasyon hakkının çeşitli anlaşılış biçimleri, devlet, ulus, etnik grup gibi terimlerin Günümüz uluslararası sistemindeki çeşitli uygulamalar açısından ne anlama geldiklerinin örneklerini oluşturmaktadır.

Self-determinasyon hakkı, Günümüz dünyasının siyasi haritasının belirlenişi ve bundan sonra geçirmesi muhtemel değişikliklere ilişkin olarak sıkça söz konusu olacaktır. Kökleri, Aristo'ya kadar götürülebilmekle beraber kavramın ortaya çıkışı, Batı Avrupa'daki sosyal uyanış ile aynı döneme rastlamaktadır. Temelde “halk egemenliği” ilkesine dayanan bu düşünce, gelişen liberal düşünce akımı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu yönüyle tamamen Avrupa kökenlidir, liberal demokrasi düşüncesi ile yakından ilişkilidir.

Bu eski temellere rağmen ilke, ancak, demokrasinin modern bir şekilde ortaya çıktığı 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra sağlam temellere dayanmaya başlamıştır.

Diğer taraftan kavram, Marksist düşünce içerisinde de önemli bir yere sahip olmuştur (Sönmezoğlu, 1999: 446).

Self-determinasyon hakkını, ilk olarak, Bolşevik doktrin, uluslararası hukuk prensibi olarak yorumlamıştır. Stalin, ulusların egemenlik hakkını, hatta onların, egemenliği altında yaşadıkları devletten ayrılma haklarını savunmuştur. 1913'te "Marksizm ve Milli Mesele" isimli kitapçığını yayımlayan Stalin, self determinasyon hakkının, bir ulusa, ana devletten tam ayrılma ya da özerklik hakkı verdiğini savunmaktadır. Ancak Stalin, komünist partinin çıkarlarının, ulusların haklarına göre öncelik taşıyacağını belirtmiştir. Eski bir anlayışa göre, self-determinasyon hakkı uyarınca, uluslar, şartlar ne olursa olsun, "kendi mukadderatlarını bizzat tayin etme" konusunda yalnız bırakılmalıdır. Bu konuya, dışarıdan kesinlikle müdahale edilmemelidir. İktidardaki hükümete yardım, başkaldırma ve devrim yapma hakkına, başkaldıranlara yardım ise, devletin bağımsızlığına aykırı düşer. Self-determinasyon hakkının gereği olarak, işe karışılmamalı ve taraflar, kendi durumlarına bırakılmalıdır. Başka bir ifadeyle, self-determinasyon, özü bakımından ve son çözümlemede, devletlerin ulusal yetki alanına giren bir sorundur.

Çağdaş uluslararası hukuk, bu anlayıştan çok uzaklaşmıştır. BuGün artık, self determinasyon'un bir uluslararası hukuk sorunu olduğu kuşkusuzdur. Self-determinasyon, uluslararası örgütlerin, özellikle Birleşmiş Milletler Örgütü ve Afrika Birliği Örgütü'nün, ana amaçları arasındadır. Bu örgütler, gerektiğinde, iç çatışmalara, bu ilkenin uygulanmasını sağlamak amacıyla karışmaktadır (Karaosmanoğlu, 2003: 148).

Uluslararası belgelerde yer almasına karşın, uluslararası dengeleri ve mevcut statükoyu bozabileceği endişesiyle, devletlerin çok da sıcak bakmadığı self-determinasyon kavramına, farklı dönemlerde farklı anlamlar yüklenmiştir. Self-determinasyon'un net bir anlamını vermek, hem çok kolay değil, hem de tartışmalı bir konudur. Konu üzerinde çok farklı anlayışları ve güçlükleri göz önünde bulundurarak, self-determinasyon'un bazı tanımları verilebilir (Şahin, 2000: 24–25).

Self-determinasyon, bir devletin tebaasının kendi hükümetlerini seçmesine müsaade edilmesidir. Bir başka tanıma göre, self-determinasyon, halkın, idaresi altında yaşayacakları veya yaşadıkları hükümet şeklini seçme hakkıdır. Bu tanım içerisinde yer alan "halk" kavramı, aslında, kendi içerisinde belirsizlikler barındırmaktadır. Bir başka tanıma göre ise, self-determinasyon, bir etnik, dil ya da din grubunun, ayrı bir ulusal egemenlik oluşturabilmek amacıyla, var olan ulusal sınırları yeniden düzenleme hakkına sahip olması anlamına gelebilir. Yine, self-determinasyon, federal bir sistemdeki bir siyasi ünitenin, federasyondan ayrılıp bağımsız egemen bir devlet olması anlamına gelebilir.

Bu çerçevede, self-determinasyon, egemen bir devlet içerisinde yaşayan etnik, dilsel veya dini grubun, ayrı egemen bir devlet oluşturmaksızın, daha geniş bir otonomi, kültürel ya da dini hakları elde etme hakkı olarak da anlaşılabilir. Self-determinasyon kavramının ortaya koyduğu anlam incelendiği zaman, iki yönü bulunduğu görülmektedir.

Birinci yönü, devletlerin iç örgütlenmelerine ilişkin olup, belirli ortak özelliklere sahip bir halkın dilediği yönetim biçimini, herhangi bir dış baskı olmadan seçmesi hakkı bulunduğunu belirtmektedir. İçsel self-determinasyon olarak da ifade edilen bu hakkın, daha çok siyasal yönetim biçimi ile ilgili olduğu, özellikle, devlet ve hükümet biçimlerinin saptanmasında, halklara, serbestlik tanınması olarak yorumlandığı görülmektedir.

Kuşkusuz, içsel self-determinasyon bir ülke içindeki etnik/ulusal azınlık ya da yerli halk gibi ayrı topluluklar için de bir anlam ifade etmekte, genel olarak demokratik yönetim, kültürel haklar ve/veya özerklik gibi kavramlar çerçevesinde uygulama alanı bulabilmektedir.

Ancak, yönetim biçimini seçme hakkının giderek ekonomik bir içerik de kazandığı ve devletlerin doğal kaynakları üzerindeki sürekli egemenliğinin, self-determinasyon hakkının bir parçası olduğunun, BM Genel Kurulu'na kabul edildiği görülmektedir. Bu hak, dışsal self-determinasyon'dan farklı olarak, bir kez uygulandıktan sonra sona eren ya da azalan bir hak değildir.

Günümüzde, self-determinasyon etrafında yürütülen tartışmalara neden olan noktaya da, bu durum neden olmaktadır. Dışsal self-determinasyon olarak ifade edilen self-determinasyon hakkının ikinci yanı, bir halkın, bağımsız bir devlet kurmak dâhil dilediği yönetim biçimini seçme hakkını belirtmektedir.

Ancak, uygulanan uluslararası hukuk, halkların bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda, siyasal ve toplumsal gerçekleri de göz önünde tutarak, self-determinasyon hakkının bu açıdan kullanımını, birtakım koşullara bağlamaktadır. Bu çerçevede, uygulanan uluslararası hukukta çok farklı biçimlerde anlaşılan halk ve ulus kavramlarının değişik anlamları üzerinde fazla durulmadan, bağımsız bir devlet kurabilmenin ana koşulunun sömürge altında bir halkın varlığı kabul edilmektedir (Pazarcı, 1999: 10).

Burada icra edilen hak, bir defalık bir haktır. Yani, bir sömürge halkı, bir kez self-determinasyon hakkını icra ettikten sonra, bu hak, sona ermektedir. Böylece, bağımsız devletlerin kurulması konusunda, uygulamada karşılaşılan yollardan yalnız sömürgeleikten kurtulma durumunda, self-determinasyon hakkına dayanılmasının kabul edildiği ve bir devletin tam bir parçasını oluşturan ülke üzerindeki toplulukların ayrılması yoluyla bir devlet kurulmasında, bu hakkın işlemediği görülmektedir. Bu konuda uygulanan uluslararası hukuku değerlendiren çeşitli yazarlar, görüş birliği içinde bulunmaktadır.

Uluslararası Adalet Divanı da, anılan ilkenin uluslararası hukukta geçerliliğini, yalnızca sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda açıkça doğrulamıştır. Ancak, 1991 yılında, Sovyetler Birliği'nin, 1992 yılında da, Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte self-determinasyon ilkesinin, sömürgeler dışında da uygulanması gündeme gelmiştir. Anılan bu iki devletten ayrılarak bağımsızlığını kazanan yeni devletler, bu ilkeye dayandıklarını bildirmiştir. Bu yeni devletlerin önemli bir özelliği de, daha önce federal bir devletin federe kanatlarını oluşturmalarının yanında, önceki devletlerin anayasalarında, self-determinasyon hakkına sahip olduklarının öngörülmüş olmasıdır. Dolayısıyla, bu örneklerle bakarak, Günümüzde uygulanan uluslararası hukukun, self-determinasyon hakkını bütün topluluklar açısından kabul ettiğini söylemek olanaklı gözükmemektedir (Pazarcı, 1999: 10–11).

Geçtiğimiz yüzyılda, dünya gündemindeki önemli konulardan biri olan self determinasyon, insan gruplarının kendilerinin farkına varmalarına, farklılıklarını iddia ve ispat etmelerine dayanmaktadır. Kavramın ilk kullanımı,1581 yılında, Hollanda'nın İspanyol krallarının kendilerine karşı zulüm yaptıkları gerekçesiyle, İspanya'dan bağımsızlığını ilan etmesiyle olmuşsa da, 18. yüzyılın ikinci yarısına, yani, 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 tarihli Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Beyannamesi'ne kadar bir gelişme gösterememiştir (Kütükçü, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler, 12.07.2008)

1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ile Amerikan halkı, dış bir yönetim, yani, İngiltere tarafından idare edilmeye razı olamayacağını bildirmiştir. Bunun sonucu olarak, ulusal self-determinasyon talebiyle ortaya çıkan ilk sömürge halkı, Amerikalılar olmuştur (Şahin, 2000: 24–25).

Fransız Devrimi ise, bu doktrini, Fransız orduları tarafından ele geçirilen bazı yerlerin Fransa'ya katılmasını meşrulaştırmak üzere kullanmıştır. Bu nedenle, devrimden hemen sonra ele geçirilen Avignon, Savoy ve Nice şehirlerinde, herhangi bir toprak kazanımının veya egemenlikte herhangi bir değişimin, ilgili halkın rızası olmaksızın gerçekleşmemesi gerektiğini dünyaya göstermek üzere referandumlar yapılmıştır. Bu anlamda, self determinasyon, ülkenin devriyle ilgili bir ölçüt olarak, ilk defa, Fransa'da, halk oylaması biçiminde ortaya konmuştur.

20. yüzyılda, self-determinasyon fikrinin gelişmesine, bir taraftan, Sovyetler Birliği'nin kurucusu olan Vlademir I. Lenin, diğer taraftan, Birleşik Devletler'in Birinci Dünya Savaşı sırasında başkanı olan Woodrow Wilson katkıda bulunmuştur. Lenin eserlerinde “ulusların self-determinasyon hakkı” kavramını ortaya koymuş, bir ülkenin veya yerin ilhakının “bir ulusun self-determinasyon hakkının ihlali” olacağını belirtmiştir. Bunun yanında Lenin, self determinasyon hakkının, ayrılmayı da kapsamakta olduğunu belirtmiştir (Taşdemir, 1999: 4–6.). Hatta bu ilkenin uygulanma yöntemlerinden birincisi, bu yoldu.

Wilson ise, arasında “self-determinasyon” kelimesi tam olarak geçmese de, altı tanesi self-determinasyon ile ilgili 14 ilkeyi ilan etmiştir. Konuşmalarında, savaştan yenik çıkan milletlerin, küçük milletlerin ve sömürge altındaki halkların da, kendi kaderlerini tayin haklarının bulunduğunu ifade ederek, bundan böyle, uluslararası sistemin, güç dengesine değil, ulusların kendi etnik kaderlerini kendilerinin tayin etmesi ilkesine dayandırılması gerektiğini vurgulamıştır (Kissinger, 2002: 11).

Her ne kadar, Wilson, self-determinasyon hakkının büyük bir destekçisi olsa da, Wilson’un başkanlığındaki komisyonun oluşturduğu Milletler Cemiyeti Misakı içerisinde, self-determinasyon’a açıkça yer verilmemiştir. Milletler Cemiyeti zamanında, selfdeterminasyon’un uygulama alanı, sadece Avrupa ile sınırlı kalmış, Orta ve Doğu Avrupa’da sadece Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya, bu ilkeyi kullanarak bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Konuyla ilgili olarak, Aaland Adaları Davası’nda alınan karar, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin kabulüne kadar hâkim olan görüşü yansıtmaktadır. Bu davada, raportörler “Halkların self-determinasyon ilkesi, her ne kadar modern siyasi düşüncede, özellikle, büyük savaştan beri önemli yer işgal etse de, bu ilkenin, Milletler Cemiyeti Misakı’nda herhangi bir şekilde bahsedilmediği konusuna dikkat edilmelidir. Bu prensibin birkaç uluslararası sözleşmede kabul edilmesi, onun devletler hukukunun bir parçası haline geldiğini göstermek için yeterli değildir” görüşüne yer vermiştir (Kütükçü, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler, 12.07.2008)

Self-determinasyon’un uluslararası alanda yer alabilmesi, II. Dünya Savaşı sonrasında olmuştur. Savaş sürerken, 14 Ağustos 1941 tarihinde, İngiltere Başbakanı Churchill ve ABD Başkanı Roosevelt tarafından yayınlanan Atlantik Beyannamesi’nin 2 ve 3. maddelerinde bu ilkedен söz edilmiştir. Siyasal bir ilke ya da bir bölgeye münhasır, kısmi bir düzenleme olarak değil de, tüm halklar için öngörülen bir uluslararası hukuk ilkesi olarak “self-determinasyon” dan ilk kez, 1945 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nde söz edilmiştir. Sözleşme, self-determinasyondan iki maddede açıkça bahsetmektedir. Bunlar, BM’nin amaçları ve ilkelerini düzenleyen ilk bölümde 1. maddenin 2. fıkrası ile IX. Bölümün 55. maddesidir.

Madde1(2) BM'nin ikinci amacını şöyle belirtmektedir:

“Uluslararası eşit haklara ve halkların self-determinasyonu ilkelerine saygıya dayanan dostane ilişkileri geliştirmek ve evrensel barışı güçlendirmek için gerekli tedbirleri almak.”

55. madde ise: “...hayat standartlarını yükseltmeyi, tam istihdamı, kültürel işbirliğini ve istikrar ve mutluluk şartlarını oluşturmak amacıyla uluslararası dostane ve barışa dayanan ilişkilerin gelişebilmesi için eşit haklar prensibine ve halkların self-determinasyon'una dayanarak gerçekleştirilecek insan haklarına riayet edilmesi...” şeklindedir.

BM Sözleşmesi'nde yer alan bu iki maddede görüleceği gibi, self-determinasyondan bir hak olarak değil, bir ilke olarak bahsedilmektedir. BM Sözleşmesi'nde ‘hak’ yerine ‘ilke’ deyiminin tercih edilmiş olması, kuşkusuz halkların kendi kaderlerini tayin ilkesinin hukuksal gücünü hafifletmektedir. Uluslararası dostça ilişkileri geliştirici bir öge olarak yer alması nedeniyle de ilke, uygulanabilir ve etkin değildir (Aral, 1999–2000: 110). Ayrıca, self determinasyonun ne anlama geldiği, kimlerin bu madde içerisinde sayılacağı ve kapsadığı alan bildirilmediği gibi, bu maddelerde self-determinasyonun isnat ettirileceği ve böylelikle diğer devletler tarafından saygı ile karşılanacak açık bir “halk” tanımlamasının da bulunabilmesi imkânsızdır. Self determinasyona başvurma halinde, bunun yasal sonuçlarının ne olacağı da açıkça belli değildir.

BM Sözleşmesi'nin 1(2) ve 55. maddeleri, her ne kadar, açıkça self-determinasyon'dan söz etse de, Bölüm XI ve Bölüm XII, vesayet rejimleriyle ilgilidir. Yani, bunlar da, self determinasyon ile ilgilidir. Sözleşme'nin muhtar olmayan ülkelerle ilgili XI. Bölümünde ve vesayet altındaki ülkelerle ilgili XII. Bölümünde, bu ülke halklarının kendilerini idare etme yeteneğini kazanmaları, bir amaç olarak kabul edilmiştir. BM Sözleşmesi'nin “Muhtar Olmayan Ülkeler” e ilişkin XI. Bölümü, sömürgelerin sorunlarını, sınırlı bir ölçüde de olsa, BM'nin yetki alanı içine sokmaktadır.

Bu Bölümdeki 73. maddeye göre, sömürge ülkeler üzerinde sorumluluk alan BM üyeleri, bu “ülkeler ahalisinin menfaatlerinin başta gelmesi prensibini tanırlar. bu ahalinin... refahını imkânının son haddine kadar kolaylaştırma mükellefiyetini kutsal bir ödev bilirler ve bu amaçla.. Her ülkenin ve ahalisinin ve bunun gelişmesindeki muhtelif derecelerin özel şartlarına uyar ölçüde, bu ahalinin kendini idare edebilmek kabiliyetini geliştirmeyi; siyasi emellerini göz önünde tutmayı ve hür siyasi müesseselerinin tedrici gelişmesine yardım etmek” sorumluluğunu yüklenir. Bu maddedeki “ahalinin kendini idare edebilmek” yeteneğinin geliştirilmesi, “her ülkenin ve ahalisinin ve bunun gelişmesindeki muhtelif derecelerin özel şartlarına uyar ölçüde” olmak koşuluna bağlı kılınmaktadır. Bu belirsiz hükümden de anlaşılacağı üzere, sömürgeci devletlerin, yönetimleri altındaki halklara “kendi kendini idare” olanağını tanımak konusunda somut yükümlülükleri olduğunu ileri sürmek güçtür (Karaosmanoğlu, 2003: 66).

“Milletlerarası Vesayet Rejimi” başlığı taşıyan XII. Bölümdeki 76. maddeye göre ise, vesayet rejiminin amacı, vesayet altındaki “ülkeler halkının kendi kendilerini idare kabiliyetine ve bağımsızlığa doğru tedrici gelişmelerini de kolaylaştırmak” tır. BM Sözleşmesi'nin 73. ve 76. maddeleri karşılaştırılınca, Sözleşme'nin “kendi kendini idare” ile “bağımsızlık” arasında bir ayırım yaptığı görülmektedir. Vesayet rejimi ile ilgili olan 76(b) maddesinde, bu iki deyim yan yana kullanılmakta, buna karşın, “muhtar olmayan ülkeler” ile ilgili olan 73. madde “bağımsızlık” sözcüğünü kullanmamakta, sadece “kendi kendini idareden” söz etmektedir.

San Francisco'da oluşan ve BM Sözleşmesi'ne de yansıyan anlayışa göre, teorik olarak “halkların özyönetimi” anlamına gelen self-determinasyon ilkesi, sadece, vesayet rejimi altındaki ülkeler ve halklar için öngörülmüştür. Nitekim Fas, Tunus ve Cezayir'in bağımsızlıkları, BM tarafından bu ilkeye dayandırılmıştır BM Sözleşmesi, bu açıdan, geleneksel anlayıştan büyük ölçüde uzaklaşmıştır. Ancak, bu yeni yaklaşımın dayandığı kuralların, gerektiği kadar açıklıkla kaleme alınmadığı da aşikârdır. San Francisco Konferansı, sömürgeci devletlerin etkili olmaları nedeniyle, bu konuda, açık seçik kurallar koyamamış, uzlaştırıcı birtakım formüllerle yetinmek zorunda kalmıştır (Karaosmanoğlu, 2003: 66).

Her ne kadar BM Sözleşmesi, sömürgeciliğe son verilmesini, açık bir hüküm olarak belirtmemiş, self-determinasyon hakkını tanımlamamış ve açıklamadan bırakmışsa da, bu daha sonraki gelişmelerin, kavramı, içerik bakımından zenginleştirmiştir (Şahin, 2000: 16).

Bununla beraber, yakın zamanlara kadar, bu hükümlerin, kendiliklerinden uygulanma niteliğini haiz olmadığı, üye devletlere, çerçevesi belirli olan bir yüküm yüklediği görüşü, hâkim olmuştur. “Hangi halkların neyi kararlaştırma hakkı” sorusu açılmış ve aynı biçimde cevaplandırılmamıştır (Toluner, 1989: 28). Yalnız, bu konuda, self-determinasyon ilkesinin ilk başlangıçta, sömürge halkları için geçerli olmasının arzu edildiği kolayca söylenebilir.

Bağımsız devlet kurma hakkını da içeren self-determinasyon hakkının açıkça “sömürge halkları”na tanınması, 14 Aralık 1960 tarihli BM Genel Kurulu 1514 (XV) sayılı kararı ile gerçekleşmiştir. “Sömürge Ülkeler ve Halkların Bağımsızlıklarının Güvence Altına Alınmasına İlişkin Bildirgesi”nde, “bütün halkların self-determinasyon hakları vardır. Bu hak sayesinde, siyasi statülerini serbestçe belirler ve özgürce kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimlerini sağlamaya çalışırlar” ifadesi yer almaktadır. Self-determinasyon hakkının “tüm halklar” için tanınmış olmasıyla birlikte, 1. madde, “halkların yabancı baskı, egemenlik ve sömürüye tabi olmalarının” temel insan haklarına, BM Sözleşmesi’ne ve uluslararası barış ve işbirliğine aykırılığını vurgulayarak, self-determinasyon hakkı öznesini, sömürge halklarıyla sınırlamaktadır.

Bildirge’nin 6. maddesinde ise, ulusal birlik ve ülke bütünlüğünü kısmen ya da tamamen bozmaya yönelik her türlü girişimin, BM Sözleşmesi’ne aykırı olduğu belirlenmiştir. Bu çerçevede, 2. maddeye göre “halkların siyasi statülerini serbestçe belirleme ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe sürdürebilme” hakkı olarak tanımlanan self determinasyon hakkının kullanıcısı, sömürge ülke halkının tümüdür ve sömürge ülke sınırları, kurulan bağımsız devletin de sınırları olacaktır.

Genel Kurul, 27 Kasım 1961 tarih ve 1654(XVI) sayılı kararında, 1960 Bildirisi'ndeki ilke ve amaçlara bağlılığını tekrarlamış ve Bildiri'nin daha fazla gecikmeden uygulanması gereğini belirterek, bu konuda tavsiyelerde bulunmak üzere on yedi üyeli bir özel komite kurulmasını öngörmüştür (Karaosmanoğlu, 2003: 69). Self-determinasyon hakkının, sömürge halkları kapsamı dışında evrensel bir nitelik kazanması, BM'ce hazırlanarak 1966'da imzaya açılan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'yle gerçekleşmiştir¹⁴. Bu iki sözleşmenin de 1. maddeleri aynıdır ve şöyledir:

1- Bütün halklar Self-determinasyon hakkına sahiptir. Bu haktan dolayı siyasi sistemlerini özgürce belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler.

2- Bütün halklar, kendi amaçları için, uluslararası hukuk ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı uluslararası ekonomik işbirliğinden doğan yükümleri saklı kalmak üzere, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilirler. Bu halk, hiçbir durumda, kendi geçim imkânlarından mahrum edilemez.

3- Muhtar Olmayan Ülkelerin ve Vesayet Altındaki Ülkelerin idaresinden sorumlu olanlar da dâhil olmak üzere, bu Sözleşmeye taraf olan devletler, BM Sözleşmesi hükümlerine uygun olarak Self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir.”

İlgili maddede, BM Sözleşmesi'nin ilgili hükümlerinden farklı olarak, “selfdeterminasyon ilkesinden” değil, “hakkından” söz edilmektedir. Bu sözleşmeler düzeni altında, self-determinasyon ilkesinin, hukuki bir yüküm yüklediği, yalnız yol gösterici bir ilke olduğu, artık ileri sürülemeyecektir. Diğer taraftan, bu hüküm hem bu hakka sahip olan halklar, hem bu hakkın kapsamı ve hem de bu hakkın gerçekleştirilmesi yolunda diğer devletlere yüklenmiş olan yükümler konusunda bir açıklama getirmemektedir. Bu hususlarda, BM Sözleşmesi'ne atıf yapmakla yetinilmiştir (Toluner, 1989: 29).

¹⁴ Türkiye, bu sözleşmeleri, 4 Haziran 2003 tarihinde onaylamıştır (RG. 18.06.2003, S. 25142).

Sözleşmelerin bir başka özelliği, self-determinasyon hakkının ekonomik boyutunu tanımlamalarıdır. Halkların kendi doğal zenginliklerini ve kaynaklarını serbestçe kullanması ve kendi geçim kaynaklarından mahrum edilmemesi olarak ifade edilen ekonomik self determinasyon hakkı, ikinci fıkrada düzenlenmiştir (Çavuşoğlu, 2001: 72–73). Bu sözleşmelerde bahsedilen self- determinasyon hakkı içsel midir, yoksa dışsal mıdır sorusuna, self-determinasyon kavramının içsel anlamda olduğu cevabı verilmelidir.

İkiz Sözleşmelerde amaçlanan, halkların haklarını etkinleştirerek, onların, ülkesi içinde özgür bireyler ve topluluklar olmalarını sağlamaktır. Yoksa her topluluğun bağımsız devletler kurarak, özgür olmaları amaçlanmamıştır. Zaten böyle bir durum, BM'nin self determinasyon geleneğine de aykırıdır. Zira BM, ülkesel bütünlüğe ve uluslararası istikrara büyük önem vermektedir. Üstelik Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin birçok maddesi, demokratik toplum kavramını anlatmaktadır.

BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970'de 2625 (XXV) sayılı kararı ile kabul ettiği "Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği ile İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi", bu hakkın içeriğinin anlaşılması konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Bildirge ile halkların eşit hakları ve self-determinasyon ilkesi, halklar bakımından bir hak, bu prensibe uyulması, diğer devletler bakımından bir yükümdür. Bununla birlikte, yerleşik yaklaşım çerçevesinde, ülke bütünlüğünün korunması şartını vurgulayan Bildirge, self-determinasyon hakkının, ırk, inanç ya da renk ayrımı yapmaksızın, ülkenin tüm halkını temsil eden bir yönetime sahip egemen ve bağımsız devletlerin ülke bütünlüğünü ya da siyasi birliğini kısmen ya da tamamen bozacak şekilde yorumlanamayacağı kuralını getirmiştir. Böylece, bu bildirge, self-determinasyon'u bir yandan desteklerken, diğer yandan da, ülke bütünlüğünün korunmasını savunmaktadır (Şahin, 2000: 22–23).

Self-determinasyon konusu üzerindeki bu sınırlama, istikrarlı bir sosyal ve hukuk sistemi oluşturmak için genişletilmiş bir arzudur. Ancak, ülkesel bütünlük sınırlaması, her olayda ileri sürülememektedir. Yani, temsili olmayan ve ırk, inanç ya da renk ayrımı yapan bir devletin varlığı olmadıkça, ülke bütünlüğü prensibi, self-determinasyon prensibinden önce gelecektir.

2625 (XXV) sayılı Karar'ın bir diğer önemli yönü de, self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesi ile ilgili çeşitli uygulama seçenekleri sunmasıdır. Buna göre, self-determinasyon hakkı, “egemen ve bağımsız bir devlet kurmakla, bir bağımsız devletle özgürce bir birlik veya entegrasyona girmekle veya ‘halk’ın özgür iradesi ile belirlenmiş diğer bir siyasi statü oluşturma” yolları ile kullanılabilir.

Bildirinin, “Eşit Haklar İlkesi ve Halkların Self-determinasyon”u başlığını taşıyan bölümde şu önemli noktalar yer almaktadır:

a) Tüm hakların, dışarıdan herhangi bir karışmaya maruz kalmaksızın, kendi siyasal statüsünü saptamaya ve kendi ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmesini sürdürmeye hakkı vardır. Her devletin, bu hakka saygı göstermek, görevidir.

b) Sömürgecilğe süratle son vermek amacıyla, tüm devletler, self-determinasyon'un gerçekleşmesi için çalışacaklar ve Birleşmiş Milletlerde yardımcı olacaklardır.

c) Sömürgecilğe karşı mücadele yasaldir. Self-determinasyon hakkını kullanmak için giriştikleri mücadelede halklar dışarıdan yardım alabilirler. Self-determinasyon sınırlamaları olmayan mutlak bir hak değildir.

2625 sayılı Devletlerarasında Dostça İlişkiler Bildirisi, uluslararası hukukun eşit haklar ve halkların self-determinasyon ilkesi dışında, altı ilkeyi daha belirtmektedir. Bu ilkeler arasında uluslararası ilişkilerde güç kullanma yasağı, diğer devletlerin içişlerine karışmama, uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi, devletlerin egemen eşitliği, devletlerin yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirmesi ve diğer devletlerle işbirliği yapma ilkeleri yer almaktadır. Anılan Bildiri'nin 2. maddesi yukarıdaki ilkelerin uygulanma ve yorumlanmasının birbirleri ile ilişkili olduğunu ve her ilkenin diğer ilkelerin bağlamında yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Bir başka ifadeyle self-determinasyon hakkı yorumlanırken diğer ilkeleri de dikkate alma gereksinimi vardır. Zira bu ilkeler BM'nin uluslararası barış ve güvenliği koruma amacını ortaya koymakta olup self-determinasyon hakkı üzerinde genel bir sınırlama oluşturmaktadır.

Yapılan çalışmalar çerçevesinde self determinasyon hakkının kabul edilmiş olması, bu hakkın alınması esnasında terör eylemi gerçekleştirmeyi gerektirmez. Uluslararası toplum da, bu durumu dikkate alarak, self determinasyon hakkı ile ilgili BM antlaşması hükümlerine uygun olması zorunluluğu ve uluslararası terörizmin kim tarafından işlenirse işlensin uluslararası bir suç olduğunu kabul etmelidir (Topal, 2005: 25).

2.3.1.1.3. Self-Determinasyon Hakkı Çerçevesinde Suçluların İadesi Sorunu

Uluslararası hukukun, terörle mücadele çerçevesinde karşılaştığı sıkıntılı durumlardan bir tanesi de, terörle ilgili olarak uluslararası arenada bir oydaşım sağlanamamasından dolayı, işlenen suçların terör suçu değil de, siyasi suç olarak yanlış değerlendirilip, ilgili suçluların, suçu işledikleri ülkeye teslim edilmemesidir. Siyasal suç ile terör suçu arasındaki ayrımın yapılamamasından dolayı, karşımıza suçluların iadesi sorunu çıkmaktadır. Terör eylemlerinin amacı, hazırlık ve eylem safhaları değerlendirildiğinde, failin asli amaçlarından birisinin de siyasi olduğu aşikârdır. Bunu göz önüne alan uluslararası hukuk, siyasal suç kapsamında, kapsam daraltma yoluna gitmiştir.

20. yüzyılın ilk yarısında iki büyük dünya savaşının yaşanmış olması ve Avrupa'da siyasi dengelerin bozulmasıyla, terör, yeni boyutlar kazanmış ve terör eylemlerinin siyasi düzeni değiştirmek veya bir devlet içindeki azınlıklara bağımsızlık kazandırmak ya da işgal altındaki halkları bağımsızlıklarına kavuşturmak için yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Erman, 1994: 438).

Günümüzde siyasi suçun kapsamı giderek sınırlandırılmıştır. Aksi halde, adi eylemlerin dahi siyasi suç kapsamında değerlendirilmesinin tarif edilemez tehlikeler doğuracağı aşikârdır. Bu kapsamda 1935 yılında, VI. Kopenhag Milletlerarası Ceza Kongresi'nde terör eylemlerinin siyasi suç kapsamından çıkartılması görüşülmüş ve kongrede kabul edilen metnin 4.maddesinde “umumi bir tehlike ve ya dehşet hali yaratan fiillerin siyasi sayılmayacağı” esası kabul edilmek suretiyle, terör suçları siyasi suç kapsamı dışına çıkartılmıştır (Zafer, 1999: 115).

Kongre'de alınan kararlar neticesinde, ülkenin bir kısmının bağımsızlığını sağlamak veya rejimini değiştirmek veya hükümeti devirip iktidarı ele geçirmek gibi siyasi maksatlarla işlenen eylemler ile halka korku ve dehşet yayan eylemler, siyasi suç olarak kabul edilmemiştir.

Modern uluslararası terörizm, siyasi amaçlar çerçevesinde, muharip olmayan siviller ile devletin güvenlik personeline yönelik önceden tasarlanmış şiddet eylemlerinin, halka karşı veya birden fazla devletin vatandaşlarına karşı işlendiği gerçeği dikkate alındığında, terörist faaliyetlere katılanların siyasi sığınma zırhı altında korunmaya alınması, terörizme dolaylı destek ve özendirmek yolundaki tehlikeli adımlar olarak nitelendirilmesi gerektiği varsayılmaktadır. Zira teröristler halkı ve kamuoyunu dehşet yoluyla sindirmek ve mağdurları korkutarak, siyasi amaçlarının dini, askeri veya ideolojik sâikler bütünü altında şiddet eylemini kullanması suçunu, yani terörizm suçunu işlemektedir. Failin, dini veya ideolojik gerekçeler altında, siyasi haklılık sâiki altında gizlenmesi, terör yandaşlarının cesaretlendirilmesi ve en önemlisi, suçun cezasız kalması gibi, yargının bağımsızlığını ve hukukun üstünlüğünü sakatlayan sistematik, ağır bir hata olduğu söylenebilir (Caşın, 2008: 783).

Her ne kadar, terör suçu işleyenlerin iadesi ile ilgili uluslararası toplumda bir görüş birliği sağlanmış olsa da, halen bazı ülkelerin, teröristleri, ısrarla siyasi suçlu kapsamında değerlendirmek suretiyle, iadeleri konusunda olumsuz tavır sergilemesi, kendine yapılmasını istemediğin şeyi bir başkasına yapmak olarak değerlendirilmelidir. BuGün, üstü örtülü olarak terörizme destek veren ülkelerin, yarın kendilerinin de terör mağduru olabileceğini iyi analiz etmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede, bana dokunmayan yılan bin yaşasın devri sona ermiştir denebilir.

2.4. Uluslararası Terörizm

Son yıllarda yaşanan terör olayları, Günümüzde terörün en önemli yanının, uluslararası nitelik kazanması olduğunu göstermektedir. Artık, teröristler, eskiden olduğu gibi, sadece içinde buldukları ülke sınırları ile kalmayıp, başka ülkelerdeki farklı gruplar ile bağlantılar kurarak, birbirlerine karşılıklı destek sağlamaktadır.

Dolayısıyla, teröristler, uluslararası karmaşık bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle, milletlerarası etki yapabilen eylemler düzenlemektedir (Alkan, http://www.terror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html, E.T.10.03.2004).

Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm, uluslararası terörizm olarak adlandırılır. Bir ülkeye tabi teröristlerinin, başka ülkenin diplomatlarını, yöneticilerini veya işadamlarını öldürmeleri, uluslararası sefer halindeki uçaklara saldırmaları veya onları başka ülkeye uçmaya zorlamaları, uluslararası terörizmdir. Dolayısıyla, teröristlerin kendi ülkelerinde, kendi yurttaşlarına veya hükümetlerin, kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı, uluslararası terörizm kapsamına girmez.

Terörizm eğer, yabancılara veya yabancılara ait hedeflere yöneltilirse, hükümetler veya birden fazla devletin desteklediği unsurlarca yapılırsa, yabancı bir hükümetin veya uluslararası örgütlerin siyasetlerini etkilemek için yapılırsa, uluslararası nitelik kazanır (Altuğ, 1995: 14). Sonuçta, uluslararası terörü, uluslararası arenada devletler tarafından kabul edilmiş olan ve devam eden normlar, diplomatik kaideler ve savaş kurallarına aykırı olarak ortaya konan şiddet hareketleri veya gösterileri şeklinde ifade etmek mümkündür (Dilmaç, 1997: 93).

Terör örgütlerinin, devlet desteği elde etmeleri ve eylemlerini faaliyet gösterdikleri ülkelerin sınırları dışına taşımaları, hatta başka ülkelerdeki terör örgütleri ile eğitim, barınma başta olmak üzere işbirliğine gitmeleri, terörizmi sınır aşan suç haline getirmiştir. Terörizmin bu niteliği kazanması ve bu kapsamdaki eylemlerini artırmasına değişik faktörler yardımcı olmuştur. Uluslararası haberleşme ve ulaşım araçlarının son yıllardaki hızlı gelişimini, yeni silah ve teçhizatlar ile teknolojik imkânların artmış olmasını, bu imkânlardan terör örgütlerinin de en iyi şekilde faydalanmalarını, güçlü devletlerin etkin politikaları karşısında kendileri için bir çıkış noktası bulamayan ve uluslararası arenada hakkını elde edemeyen bazı devletlerin, terörizmi engelleri aşmada bir araç olarak görmelerini, güçlü devletlerin de kendi politikalarının işlerliğini kolaylaştırmak ve rakiplerini etkisiz kılabilmek için terörü bir araç olarak kullanmalarını, bazı ülkelerin ideolojilerini ve devrimlerini yaymada terörizmi yöntem olarak seçmiş olmalarını,

uluslararası terör örgütleri arasındaki istihbarat, eğitim, lojistik, teknik, finans temini ve eylem yöntemleri konusunda organik bağlar ve işbirliğinin artmasını, uluslararası terörü destekleyici unsurlar arasında göstermek mümkündür (Alkan, 2000: 5).

Terör örgütlerinin varlıklarını idame ettirmeleri, eğitim, teşkilatlanma ve benzeri faaliyetlerini yürütebilmek için finans sağlama, silahlı eğitim için uygun zemin sağlama gibi edenlerden dolayı, önemli ölçüde dış desteğin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bir örgütün sadece ülke içinde, soygun, gasp, bağış gibi çeşitli şekillerde elde ettiği gelirlerin, örgütün ihtiyaçlarını karşılayamayacağı dikkate alındığında, başka bir ülkeden doğrudan veya belirli kuruluşlar aracılığıyla dolaylı destek alması önem kazanır (Dilmaç, 1997: 94).

Terör örgütlerinin başka ülkelerden destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi hemen hemen imkânsız gibidir. Örgütlerle ilgili yapılan çalışmalar ve elde edilen bilgiler, bunların dış desteklerini önemli ölçüde açığa çıkarmıştır. Silahlı eğitimlerin belirli ülkelerde bulunan terörist eğitim kamplarında veriliyor olması, dış desteğin varlığına önemli bir delildir.

Terörün uluslararası boyut kazanmışlığı ve terör örgütlerinin birbirleriyle kaynaşmamış olsa bile, belirli düzeydeki ilişkileri, artık reddedilememektedir. Dünyada meydana gelen ve zaman içinde açıklık kazanan birçok olay, terör örgütlerinin işbirliği içerisinde olduklarını ve devletler tarafından çeşitli seviyelerde desteklendiğini ispatlamaktadır. Terörün kamuoyunda çarpıcı etkisi nedeniyle devletler, kendi diplomatik savaş ve oyunlarında, teröristleri zaman zaman bir araç olarak kullanmaktan çekinmemektedir (Dilmaç, 1997: 96)

Uluslararası Hukukta, terörizm kavramını tanımlamaya yönelik ilk girişim, II. Dünya Savaşı öncesi dönemde, Milletler Cemiyeti tarafından yapılmıştır. 10 Aralık 1934'te Yugoslavya Kralı I. Alexander ve Fransa Dışişleri Bakanı Louis Barthou'nun Marsilya'da bir terörist örgüt tarafından öldürülmesinin de etkisiyle "Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme/1937 Convention for the

International Prevention and Punishment of Terrorism", 16 Kasım 1937 tarihinde imzaya açılmış ve yirmi devlet tarafından imzalanmıştır.

Bütün devletler, uluslararası terörizmle mücadelede terörü, hukuk dışı ilan etmeye çalışmaktadır (Dönmezer, 1980: 113–129.). Bununla birlikte, “uluslararası terörizmin” tanımı konusunda, devletlerin kendi bakış açılarına göre farklılık göstermektedir. Bu durum, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Uluslararası Terörizm Ad Hoc Komite'sinde de açıkça ortaya konulmuştur:

Haiti'ye göre uluslararası terörizm, kişi ya da kişi grupları tarafından, yabancı ülke topraklarında veya herhangi bir devletin siyasi sınırları dışında kalan alanlarda, siyasi maksatlarına ulaşmak için, suçsuz bir kişiye karşı kullanılan şiddet ya da şiddet kullanılacağına ilişkin tehdittir.

Fransa'ya göre uluslararası terörizm, bir yabancı kişi ya da kişiler tarafından üçüncü bir ülkenin topraklarında, kendi vatandaşı olmayan kişilere karşı, ülke içi uyuşmazlık sorunu olmayan bir durumla ilgili olarak, baskı yapmak amacıyla işlenen barbarlık eylemidir.

Venezüella'ya göre uluslararası terörizm eylemleri üç başlık altında değerlendirilebilir:

- Kişi veya kişiler tarafından, siyasi maksat elde etmeye yönelik, yabancı ülke topraklarında, açık denizlerde veya açık denizler üstünde seyahat eden uçaklarda, korku ve dehşet meydana getirecek, suçsuz insanların yaşamlarını tehlike içinde bırakan ya da insan hak ve özgürlüklerine zarar veren cebir ve şiddet eylemleri veya tehditleri, uluslararası terörizm eylemleridir.

- Ulusların kendi geleceğini belirleme hakkını, bağımsızlığını, insan hak ve özgürlüklerini reddeden ve yabancı baskısına yol açan, kolonici veya ırkçı sistemler tarafından alınan despot tedbirler de uluslararası alanda terörizm eylemleridir

- Yabancı ülkelerde veya yabancılar tarafından yabancılara karşı, siyasi maksada ulaşmak üzere halk üzerinde korku ve dehşet ortaya çıkarmak için işlenen yaralama, öldürme, insan kaçırma, bombalı mektup gönderme ve malların tahribi gibi

eylemler, sosyal, ahlaki ve insanın maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik değerleri ihlal ettiği için bunlar, uluslararası terörizm eylemleridir.

Cezayir, Demokratik Yemen, Gine, Hindistan, Kongo, Moritanya, Nijerya, Suriye, Tanzanya, Tunus, Yemen, Yugoslavya, Zaire ve Zambiya, uluslararası terörizm eylemleri konusunda görüş birliğine sahiptir. Bu ortak görüşler kısaca şu şekilde değerlendirilebiliriz:

— Kolonici ve ırkçı yabancı sistemlerin, insan hak ve özgürlükleri, ulusların kendi geleceklerini belirleme hakları, bağımsızlıkları için mücadele eden uluslara karşı uyguladığı şiddet ve bunun dışında kalan bastırıcı eylemler, diğer egemen devletlere karşı, uluslararası terörizm eylemlerini yapan ırkçı örgütlere ya da ücretli gruplara gösterilen hoşgörü ve yapılan yardımlar,

— Kolonici, ırkçı yabancı tahakkümü altında, ulusların kendi geleceğini belirleme haklarına, bağımsızlık mücadelesinin meşruluğuna ve özellikle ulusal kurtuluş hareketlerine zarar vermeden, BM Antlaşması'na ve organların ilgili kararlarına uygun olan; kişiler ya da kişi grupları tarafından işlenen, masum insanların yaşamını tehlikeye içine koyan veya insan hak ve özgürlüklerine zarar veren şiddet eylemleridir.

Bazı devletlerin, uluslararası terörizmin tanımı ile ilgili görüşlerine kısaca değindikten sonra, sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Her devlet, uluslararası terörizmin tanımını, kendi siyasi bakış açısına göre değerlendirmektedir. Buna göre, her devlet, uluslararası terör eylemlerini tanımlarken, kendisini hedef alan eylemleri içine alacak şekilde, mevcut veya gelebilecek iç ve dış düşmanlarının olası eylemlerini, uluslararası hukuka göre, hukuk dışı saymak istemektedir. Bundan başka, her devlet, herhangi bir biçimde egemenliklerini olumsuz yönde etkileyebilecek tanımlardan, uzak durmaya çalışmaktadır.

2.5. Uluslararası İlişkiler ve Terörizm

Terörizm konusu, tek bir sosyal bilim disiplini alanını kapsamadığı için araştırmalarda tarih, sosyoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler ve diğer sosyal bilim disiplinlerini kapsayan, disiplinler arası bir yaklaşımın uygulanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası terörizmin öncelikle uluslararası bir olgu olduğu ve uluslararası ilişkiler çerçevesinde incelenmesi gerektiği de, konu ile ilgilenen araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Slater ve Stohl, 1988: 4).

Uluslararası ilişkiler, genel olarak devletler, hükümetler ve halklar arasındaki siyasal, ekonomik, askeri, ticari, mali, kültürel, toplumsal vb. tüm ilişkileri inceler. Bu ilişkilerin en önemli unsurlarından birisi, çıkar mücadelesidir. Uluslararası ilişkilerdeki amaç, uluslararası sistem içinde mevcut yerin korunması veya bu yerin daha ileri noktalara taşınmasıdır. Uluslararası ortamda ortaya çıkan ilişkilerin doğasında, temelde bu husus yer alır (Öztürk, 2003: 8).

Terörizm ise, bu mücadelede kullanılan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizm, diplomasi yoluyla elde edilemeyen ve savaşa gidilmesi uygun görülmeyen hedeflerin ele geçirilmesinde kullanılan bir araçtır. Diplomasinin yetersiz kaldığı, savaşın oldukça riskli ve maliyetinin yüksek bulunduğu bir durumda, terörizm bir dış politika aracı olarak kullanılabilir.

Uluslararası arenaya hâkim güçlü devletler veya terörü iç ve dış politika aracı olarak kullanmayı devlet politikası olarak algılayan bazı ülkeler tarafından, terörün manipüle edilmekte olduğu görülmektedir. Devlet destekli terör kavramını beraberinde getiren bu durum, terörün çözümünde de en büyük engeli oluşturmaktadır. Terörün devlet desteğinde gelişmesi, imkân ve kabiliyetlerini önemli ölçüde arttırmaktadır. Devlet destekli terör,uluslararası terörizmin anlaşılmasında en önemli faktördür. Bu çerçevede, bazı devletler ve hükümetler, barınma, seyahat dokümanlarının temini, silah, teorik ve pratik eğitim, teknik uzmanlık hizmetleri gibi birçok alanda, terör örgütlerine imkân sağlamaktadırlar (Öztürk, 2003: 8).

Soğuk Savaş döneminde terörizm, Doğu ve Batı Blokları arasında yaşanan mücadelenin bir parçası olmuş, uluslararası terörizme sık sık başvurulmuştur.Örneğin, Soğuk Savaş döneminde, ABD başta olmak üzere Batılı devletler, diğer ülkelerdeki çıkarlarını korumak amacıyla, yandaş hükümetleri desteklemiştir. ABD Başkanı Kennedy ile birlikte, devrimci ayaklanmalara karşı, yandaş hükümetleri desteklemek amacıyla, karşı devrimci şiddet ve terör örgütleri kurup, karşı ayaklanma adı verilen siyasi savaş anlayışı, ABD dış politikasının temel unsurlarından biri olmuştur. Diğer taraftan, komünizmin başlıca temsilcisi SSCB ve Doğu Bloğuna mensup diğer devletler de, bu tür rejimlere karşı mücadele eden isyancı grupları, aktif bir şekilde desteklemiş, silah, eğitim ve danışman temini gibi hususlarda yardımcı olmuştur. SSCB'nin çökmesi ve Doğu Bloğunun dağılmasından sonra ortaya çıkan bilgi ve belgelerden, söz konusu ülkelerin Japon Kızıl Ordusu, IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) ve Baader – Meinhof Çetesi gibi pek çok terörist örgüte destek verdiği anlaşılmıştır. Örneğin, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinden sonra, Doğu Alman İstihbarat Servisi (STASİ)'nin, Batı Avrupa'da bulunan solcu grupları gizlice finanse ettiği, teröristlere eğitim, barınma, istihbarat, seyahat ve kimlik belgeleri gibi konularda yardım ettiği ortaya çıkmıştır.

Terörizmin, bir toplumu ayakta tutan unsurları hedef alıp aşındırmaya ve bu surette ortaya çıkan boşluktan yararlanmaya, yasa dışı amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştığı dikkate alınır, terörizmin uluslararasıdaki yeri daha iyi anlaşılacaktır. Terörizmde, hedef ülkeyi ayakta tutan değerlerin ve kurumların yıpratılması temel çıkış noktasıdır.

Bu, doğrudan yapılabileceği gibi, dolaylı bir şekilde de yapılabilir. Yasa dışı olma, teröristlerin temel özelliklerindedir. Ancak, yasa dışı işler, iç hukukta gözlerden saklanmaya ve gizlenmeye çalışırken, terörizmdeki yasa dışılık, açıktır. Yasa dışı eylemler, herkesin gözü önünde yapılır. Çünkü terörizm, korku ve dehşet üzerinden yılgınlık ve bezginlik yaratarak, hedefine ulaşmaya çalışır. Bu yüzden de, terörist eylemin mümkün olabilen en geniş şekilde duyurulması amaçlanır. Küçük ve genellikle masum bir kitle hedef alınmış gibi gözükse de, aslında daha büyük kitlelere, toplumlara ve bir ülkeye mesaj verilmesi söz konusudur (Öztürk, 2003: 8).

Devlet desteği olmaksızın bir terör örgütünün ciddi bir tehdit oluşturma ihtimali oldukça düşüktür. Devletlerin terör örgütlerine gerek silah, gerek maddi, gerekse istihbari bilgi açısından verdikleri desteğin birçok sebebi ve yöntemi bulunabilir. Bu devletler, terör örgütlerine sağladıkları destek ile kendilerini daha az riske atmak suretiyle, hedef ülkede yaratmak istedikleri psikolojik, siyasi ya da sosyal etkileri daha az masraflı bir şekilde gerçekleştirmeyi planlamaktadır.

Terörizmin bir uluslararası ilişkiler aracı olarak kullanılması, terörist faaliyetlerin maliyetinin ve riskinin düşük olması yönünden de görülmelidir. Özellikle, Günümüzde, bilim ve teknolojideki ilerlemelerin, bilişim teknolojisinin Günlük yaşamın her alanına girmesinin, terörizmin maliyetini ve eylemin arkasında olanların yakalanma olasılığını azalttığı bir gerçektir. Maliyet düşüklüğünün bir başka yönü de, büyük dış politika hedeflerine sahip olan, ancak bu hedefleri gerçekleştirecek imkânları sınırlı olan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları amaç – araç uyumsuzluğunu, terörizmi kullanarak aşmaya çalışmalarıdır. Ancak, 1990 sonrasındaki döneme ve bugün gelinen noktaya bakıldığında, sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, sivil toplum yüksek savunma harcamalarına tepkili olduğu ve bu durumu sorguladığı, gelişmiş ülkelerin de terörizmi kullanma yoluna gittiği görülmektedir. Terörle mücadelenin ciddi kaynak israfını gerektirdiği ve bu kaynakların da o ülkelerin refah ve mutluluğu için harcanması gereken kaynaklardan kesilerek karşılandığı dikkate alınırca, terörizmin, bir ülkeyi ekonomik açıdan dışa bağımlı kılma ve o ülkenin halkı ile yönetimini karşı karşıya getirme amacına hizmet ettiğini de görmek gerekir. Terörle mücadeleye ayrılan kaynak, bir anlamda yatırım ve istihdam için kullanılabilir kaynaklarda azaltma anlamına gelmektedir. Artan nüfus ihtiyaçları dikkate alındığında, yatırım ve istihdam konularında açılım yapamama, zorunlu olarak iç ve dış borçlanmayı öne çıkarmakta, halk, beklentilerine cevap veremeyen devlete en azında küsmektedir. Türkiye’yi hedef alan terörizm bağlamında ortaya çıkan bu gelişmeleri, uluslararası politikanın geneli için de görmek gerekir (Öztürk, 2003: 8).

Uluslararası terörizm kavramı, 1960'lerden bu yana artan şiddet eylemlerinin ulusal sınırları aşan bir boyut kazanması sonucu, uluslararası ilişkiler disiplinde yer bulmuştur. Uluslararası terörizm, tanımsal olarak, “içeriği ve tekrarı uluslararası sonuçlar doğuran terörist faaliyetler” olarak değerlendirilebilir. Ancak, terörün uluslararası niteliği bununla sınırlı kalmamaktadır. Bir yabancı devletin ya da bir uluslararası örgütün politikasını etkilemek üzere gerçekleştirilen şiddet eylemleri de, uluslararası nitelik taşımaktadır. Bunun yanı sıra, terörist bir yapılaşmanın, bir ya da birden fazla devletin desteğini arkasına alarak terörist eylemlerde bulunması da benzer biçimde değerlendirilebilir. Yabancılar veya yabancılar ait hedeflere yönelen terörizm de uluslararası boyutludur (Gün, 2000: 81).

Uluslararası terörizm, belirli siyasal, sosyal ve ekonomik çıkarlar sağlamak için insan hayatlarını, iç sosyal dinamikleri, uluslararası barış ve güvenlik ortamını, devletlerin barışçıl ilişkilerini, iç işlerini, anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünü, iç hukuku ve uluslararası hukuku hedef almaktadır. Devletlerin ikili ve karşılıklı ilişkilerinde olumsuz etki yaratarak ve çözümlenmesi yıllar süren anlaşmazlıklar doğurmaktadır. Devletlerin diplomatik ilişkilerini ve temsilcilerini hedef seçerek ilişkilerin gelişimini ve devletlerin birbiriyle iletişimlerini tehdit etmektedir (Gün, 2000: 81).

Terörist eylemlerin kişiler, toplumlar ve devletler üzerinde caydırıcı şiddet içermesi ve bunun uluslararası toplumu etkilemesi, soruna karşı kolektif hareketi gerektirmiştir. Terörizm, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı gibi uluslararası örgütlerin Gündemine girmiştir. Uluslararası hukukta yer bulması bu gelişmelerin sonucudur (Gün, 2000: 81). Böylece terörizm, bazı devletlerin güvenliğini ve vatandaşlarının haklarını ihlal eden bir unsur olarak değil, dünya barışını ve istikrarını tehdit eden bir olgu olarak kabul edilmiştir.

Terörizmin ve uluslararası terörizmin nedenlerini doğru algılayıp anlamak için, sorunu ele alma düzeyini de doğru belirlemek gerekmektedir. Bu bakımdan uluslararası ilişkiler disiplinde “çözümleme düzeyi” (level of analysis) olarak adlandırılan David Singer'ın teorik kuramı çerçevesinde (Gün, 2000: 81) uluslararası terörizmin nedenleri, iç ve dış etkenler olmak üzere iki grupta incelenmekte yarar

bulunmaktadır. İç etkenler olarak adlandırılan kişisel, sosyal, kültürel ve yönetsel değişkenler, terörün ulusal nedenlerini, ülkelerin dış politika hedefleri ve küresel ortamın çevresel koşulları uluslararası nedenlerini oluşturmaktadır.

Askeri olanakların dünyadaki yaygınlığı, telekomünikasyonun gelişimi, uluslararası zenginliğin eşitsiz dağılımı, siyasal ve ekonomik kayıpların güçsüzleri giderek yoksullaştırması gibi etkenler, belirtilen çözümleme düzeylerinin her ikisi için de geçerli olmaktadır. Ayrıca, gerek ulusal ve gerekse uluslararası terörizm, birbiriyle etkileşim halindedir, tamamen ayrışmaları mümkün değildir. Bunun nedeni ise, finans kaynağından kullandığı araçlara dek genişleyen bir yelpaze içinde netleşmektedir.

Terörizm, başka bir yaklaşımda temeli bakımından irdelenmektedir. Buna göre, siyasal karşıtlıklar ve ekonomik sıkıntılar, tüm terörist eylemlerin temelindeki asıl nedendir (Gün, 2000: 82). Gereksinim duyulan temel ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanamaması, bunun terör aracı olması sonucunu doğurmaktadır. Ulusal ve uluslararası terörizm arasında davranışsal farklılıklar bulunsa da, her iki tür de birbiri ile etkileşim içinde olduğundan, oluşum nedenleri de bir noktada birleşmektedir.

Buna karşı olan görüş ise, terörizmin siyasal ve tarihsel bir süreç içinde incelenmesi gereken patolojik bir olgu olduğunu ileri sürmektedir (Gün, 2000: 82). Terörizmin kötü yaşam koşullarından değil, amaçlanan doğrultuda belirli bir karar mekanizması tarafından yönlendirilen planlı bir şiddet eyleminin sonucudur. Her iki görüşün de uzlaştığı konu ise, terörizmin bir ideal uğruna değil, ama bir siyasal sonuç uğruna gerçekleştirildiğidir.

Ekonomik ve siyasal memnuniyetsizlik, etnik ayrımcılık, sınıf çatışmaları ve yönetim şekli, kuramcıların ulusal terörizmin temeli olarak gördükleri unsurlardır. Ancak, buna milliyetçi çatışmalar, kültürel çeşitlilik, dinsel fanatizm, planlı ya da tesadüfi şiddet unsuru ile medya ilgisini de eklemekte yarar vardır. Toprak talepleri, uluslararası hukukun boşlukları, sınırları ve yetersizliği, anarşiyi önleyecek devlet üstü kurumların eksikliği, kolonileşme ve küresel zenginliğin eşitsiz dağılımı, uluslararası terörizmin kaynakları arasında değerlendirilmektedir. Ancak, bazı devletlerin terörü desteklemeleri, dış finansman, uluslararası silah ticareti ve kamuoyu yaratma kabiliyeti gibi unsurları da, uluslararası terörizmin kaynakları arasında görmek yerinde olacaktır.

Ulusal ve uluslararası terörizm ana sınıflandırması altında, terörizmin değişik çeşitleri bulunmaktadır. Bu çeşitlilik, kullanılan araçlar, açıklanan amaçlar, uygulanan metotlar ve destek alınan kaynaklara göre oluşmaktadır. Bu türler arasında, siyasi terörizm, sivil terörizm biyolojik ve kimyasal, nükleer terörizm, dini terör, etnik terörizm, ideolojik terör ve teknolojik terörizm sayılabilir (Gün, 2000: 82-83).

Terörizm, eylemlerini sürdürmek için sürekli finansmana gereksinim duyan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum terörün mali kaynaklarını da sorunun önemli bir parçası haline getirmektedir. Uluslararası terörizm, tıpkı kendisi gibi yasal olmayan yollarla beslenmektedir. Bilinen ve en yaygın mali kaynak unsurları; uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, organize hırsızlık, fidye isteme, organ ticareti, haraç toplama ve sempatanların bağışlarıdır.

2.5.1. Terörizmle Mücadelenin Uluslararası Çerçevesi

Terörizmle mücadelenin başarılı olabilmesi için, öncelikle, egemen devletlerin uluslararası işbirliği konusunda istekli olmaları ve böyle bir işbirliği girişimini kabul etmeleri gerekmektedir. Söz konusu işbirliği arayışlarının ürünü olarak devletler, terörizmin önlenmesi, cezalandırılması ve terörizmle mücadelenin yasal bir statüye kavuşturulması amacıyla çok sayıda uluslararası sözleşme ve konvansiyon yapmışlardır. Sözü edilen sözleşme ve konvansiyonlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kaya, 2005: 27 – 40):

- 1937 tarihli Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi)
- 14 Eylül 1963 tarihli Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme (Tokyo Sözleşmesi)
- 16 Aralık 1970 tarihli Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme (Lahey Sözleşmesi)
- 23 Eylül 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (Montreal Sözleşmesi)

- 27 Ocak 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (Strasbourg Sözleşmesi)
- 17 Aralık 1979 tarihli Rehine Alımına Karşı Uluslararası Sözleşme
- Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (1980)
- 1987 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Bölgesel Kalkınma İçin Güney Asya Birliği Sözleşmesi (Kathmandu)
- Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1988)
- Plastik Patlayıcıların tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme (1991)
- Nisan 1998 tarihli Uluslararası Terörizmle Mücadeleye Dair İslam Konferansı Örgütü Sözleşmesi (Kahire)
- Terörizmin Finansmanın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1999)
- Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme (2005)

Terörizmin önlenmesi ve terörizmle mücadelede genel bir çerçeve oluşturulmasına ilişkin hazırlanan bu sözleşmeler, terör suçlarını tanımlamaktan çok devletlerin rehine, uçak kaçırma gibi belli olayları iç hukuklarında yasaklamalarını öngörmektedir. Bu anlamda, söz konusu olayların arkasındaki siyasal hedef ve amaçları göz ardı etmektedir (Saul, 2005: 57 – 83).

Dolayısıyla, bu sözleşmelerin terörizmle mücadelede yeterli olmadıkları görülmektedir. Bu eksikliği gidermek amacıyla, BM, 1994’de üye devletlerine terörizmin önlenmesi ve ortaya çıkmasının engellenmesine yönelik uluslararası hukuk hükümlerinin kapsamının gözden geçirilmesi yolunda bir çağrıda bulunmuştur. Bu çağrı sonrasında, yapılan çalışmaların ürünü olarak, 15 Aralık 1997’de Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair Sözleşme (New York) ile 9 Aralık 1999’da Terörizmin Finansmanının

Önlenmesine Dair Sözleşme (New York) kabul edilmiştir. Ancak, biri terörizmin finansmanı, diğeri ise, bombalama eylemleri üzerine odaklanan bu iki sözleşmenin de

terörizmin önlenmesi konusunda kapsayıcı olduklarını söylemek mümkün görünmemektedir (Kaya, 2004: 50).

Kabul edilen sözleşmeler, terörizmle uluslararası mücadelenin, hukuksal bir zemine oturtulmasını sağlamaktadır. Ne var ki, terörizmle etkin bir şekilde mücadele edebilmek için, hukuksal önlemlerin yanı sıra askeri ve diplomatik yöntemlere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, terörizmle mücadele için alınabilecek askeri önlemleri anti – terör ve karşı terör hareketleri olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Anti terörizm, terör saldırılarına karşı bireylerin ve malların kayıplarını engellemek üzere alınan savunma tedbirleri olarak tanımlanabilir. Bu tedbirler, sınırlı karşılık verme ve askeri kuvvetlerin kullanımını içermektedir. Karşı terörizm ise, terörizme karşılık vermek, caydırmak ve engellemek üzere alınan saldırı tedbirlerini öngörür. Özellikle, 1972 yılında Münih Olimpiyatları sırasında yaşanan terörist saldırılar devletlerin askeri anlamda terörizmle mücadele etme konusundaki zayıflığını ortaya koymuş ve bu olaylar sonrasında İngiltere, ABD, Batı Almanya, Fransa kendi savunma kapasitelerini yeniden değerlendirerek, özellikle rehin alma konularıyla ilgilenecek özel askeri ve polis birimleri kurmaya başlamışlardır (Johnson, 2001: 897).

Terörizmle mücadelede kullanılması gereken bir diğer yöntem ise, hem terör örgütüne hem de onu destekleyen devletlere karşı diplomatik tedbirlerin alınmasıdır. Bu bağlamda, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte terörizmi finanse eden ya da destek veren devletlere karşı uluslararası işbirliğinin artmaya başladığı görülür. Örneğin, ABD'ye karşı girişilen birçok terör eylemine destek veren Libya'ya karşı, 1990'ların başlarından itibaren daha önceden desteklediği terörist saldırılar nedeniyle cezalandırma amaçlı diplomatik girişimler artmaya başlamıştır (Johnson, 2001: 898).

Terörizme verilen desteğin maddi yardımın yanı sıra teröristlerin iade edilmemesi, teröristlere siyasi iltica hakkının tanınması gibi şekillerde de gerçekleşebildiği düşünülürse özellikle teröristlerin himayesinin önlenmesi konusunda devletlerin uluslararası bir kararlılık sergilemeleri uygun olacaktır. Bunu yapmayan devletlere karşı, uluslararası hukuka uygun çeşitli yaptırımları uygulama kararlılığında olmaları da, terörizme verilen desteğin önlenmesinde caydırıcı etki yaratacaktır.

Terörizmle mücadele noktasında önemli bir adım olan terörizmin tanımlanması konusundaki uluslararası hukuk çabaları, özellikle, 11 Eylül saldırıları sonrasında hız kazanmıştır. Bu çerçevedeki temel oluşum, Kapsamlı Taslak Konvansiyonu/Uluslararası Terörizm Kapsayıcı Sözleşmesi Taslağı'dır. Taslak, devletlerin başka ülkelerde işlenecek terörist suçlarda, kendi topraklarının kullanılmaması hususunda gerekli önlemleri almaları, bireylere sığınmacı statüsü verilmeden önce, bu amaçla talepte bulunan kişinin terörist faaliyetlerde bulunup bulunmadığından emin olunması, ülkesinde terör eylemi gerçekleştirmiş kişilerin yargılanması ya da iade edilmesi yükümlülüğü gibi hususlara yer vererek (Kaya, 2004: 51), terörizmle mücadele konusunda önemli bir adım atmıştır.

2003 yılına gelindiğinde, devletlerarasında iki noktada çıkan anlaşmazlık, taslağın imzaya açılmasını engellemiştir. Bunlardan biri, self-determinasyonu içinde barındıran terör hareketlerinin terörizm olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. Bazı ülkeler (Malezya gibi) “yabancı devletlerin işgali, saldırıları, kolonileştirme eylemleri ve hegemonya kurma gibi oluşumlarına karşı hakların silahlı direnişinin” terörizm olarak kabul edilmemesi gerektiğini belirtirken bazı devletler, herhangi bir terör hareketi, self determinasyonu içinde barındırır da barındırmasa da terörizm olarak kabul edilmelidir görüşünü savunmuşlardır.

İkinci anlaşmazlık konusu ise, devletlerin askeri güçlerinin uluslararası hukuka aykırı eylemler gerçekleştirmeleri durumunda, bunların konvansiyon kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği (diğer bir deyişle terörist eylem olarak kabul edilip edilmeyeceği) hususudur. İKÖ, eğer uluslararası hukuka aykırı davranırlarsa (işkence, soykırım vs.), resmi askeri güçlerin de terör suçuna konu olabileceklerini belirtmiştir (Saul, 2005: 77-80).

Uluslararası Terörizm Kapsayıcı Sözleşmesi hazırlanırken, bu sözleşmenin uygulanabilir olması için, terörizmle mücadelede hukukun üstünlüğü, egemen devletlerin eşitliği ve iç işlerine müdahale edilmemesi hususlarına önem verilmesi gerekmektedir. Nitekim terörizmin uluslararası bir sorun olarak kabul edilmemesinde, ulusal politikaya hâkim olan ‘devlet ve güç’ merkezli yaklaşımların etkili olduğu dikkate alındığında, bu

durumun önemi daha net anlaşılacaktır. Bu yaklaşıma göre, bir devletin sorunları, diğer devletler için avantajdır. Bu çerçevede, devletler birbirlerinde yaşanan terör olaylarını kendileri için bir tehdit olarak algılamamış, aksine olumlu bir gelişme sayabilmişlerdir. Geline bu noktada, egemenlik haklarını yitirme korkusu, devletlerin terörizmle mücadelede ulus aşan yapılanmalar içerisinde yer almalarını olumsuz etkilemiştir.

Bu girişimlerin yanı sıra, terörizmle uluslararası mücadelede başarılı olmak için, öncelikle, düşmanın belirginleştirilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanması için de, biri isteyerek ya da istemeyerek terörist oluşumları barındıran devletler, diğeri de, kitle imha silahlarını ya da bu silahları destekleyen programlara sahip devletler olmak üzere, iki liste yapılmalıdır. Öncelikli hedef, girişilecek diplomatik ve askeri müdahalelerle, bu listedeki devletlerin sayısını en aza indirmek olmalıdır (Lugar, 2002: 10).

Terörizmle mücadelenin uluslararası çerçevesi çizilirken, terörizmle uluslararası mücadele girişimlerine uluslararası örgütlerin verecekleri destek de göz ardı edilmemelidir. Nitekim 11 Eylül öncesine kadar, büyük oranda yaşanan kurumsallaşma eksikliği, terörizmle mücadelede uluslararası işbirliğini engelleyen etkenlerden biri olarak kendisini göstermektedir. Bu bağlamda, terörizmle mücadele noktasında, kurumsallaşma eksikliğinin giderilmesi yolunda Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalarda anti terörizmle ilgili hükümlere yer vermesi, ayrıca, Avrupa Konseyi'nin, AGİT ve pek çok BM kurumunu karşı – terör konusunda desteklemesi önemli bir gelişmedir. Kurumsallaşma hızlandıkça, iletişim kanalları güçlendikçe terörizme karşı ortak mücadele daha da mümkün hale gelecektir. Terörizmle uluslararası mücadelede, ülkelerin polis örgütleri ve bu örgütler arasındaki istihbarat paylaşımının önemi de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada, INTERPOL, tüm dünyada en etkili kuruluş olarak dikkat çekmektedir. Ancak, Teşkilat'ın terörizmle mücadelede üstlenebileceği rol, INTERPOL Sözleşmesi'nin Teşkilat'ın 'siyasi', 'askeri',

'dini' ve 'ırksal' nitelikli faaliyetlere ilişkin görev almasını yasaklayan 3. maddesinin yeniden değerlendirilmesi sonrasında mümkün olmuştur. Yapılan değerlendirme ile söz konusu maddeye ilişkin herhangi bir değişiklik yapılmamakla birlikte, kriminal nitelikli terörist suçlar ile siyasi olarak haklı eylemler arasında bir ayrıma gidilmiş ve Teşkilat, terörizmle mücadelede rol üstlenebilir hale gelmiştir (Beşe, 2002: 67).

INTERPOL'ün yanı sıra terörizm, iç güvenlik gibi konularda işbirliği yapmak amacıyla Avrupa'da TREVI Grupları oluşturulmaktadır. 1 Temmuz 1999'da çalışmaya başlayan EUROPOL de, terörizm ve diğer uluslararası suçları önleme ve bunlara ilişkin istihbarat paylaşımı konularında çalışmaktadır.

2.5.2. Terörizmin Uluslararası Boyutu Çerçevesinde 11 Eylül Saldırıları

11 Eylül saldırılarının A.B.D'yi hedef alması ve saldırıların tek seferde meydana getirdiği kayıplardaki nicel fazlalık, terörizmin uluslararası ilişkiler Gündeminde daha fazla tartışılmasını sağlamıştır. Bir süper gücün böyle bir tehditle karşı karşıya gelmesi, Soğuk Savaş sonrası yenedünya düzeninde terörizmin oluşturduğu düşmanın çok uluslu olduğunu ve eski bölgesel düşmanlıkların, artık, bu duruma hâkim olabilecek konumda olmadığını göstermektedir (Shephard, 2002: 85). Saldırıların ertesinde İngiltere Başbakanı Tony Blair mevcut durumu:

“Saldırılar insan hayatının kutsallığına karşı baştan aşağıya duyarsız olan fanatikler tarafından gerçekleştirilmiştir ve biz, dünyadaki demokratik toplumlar, bu düşmanla mücadele etmek ve onu dünyadan atmak için bir araya geleceğiz” (<http://www.september11news.com>, E.T.: 02.02.2008) şeklindeki açıklamasıyla ifade etmiştir.

Alman Başbakanı Gerhard Schroeder de, açıklamasında:

“Onlar, (Teröristler) sadece ABD'deki insanlara değil, tüm uygar dünyaya, özgürlüğümüze ve A.B.D ile paylaştığımız ortak değerlere saldırmışlardır. Bizler Avrupa'da, Amerika'da ya da herhangi bir yerde bu değerlerin tahrip edilmesine izin vermeyeceğiz” (<http://www.september11news.com>, E.T.: 02.02.2008) demiştir. Dünyanın önde gelen liderlerinin açıklamalarından da anlaşılacağı üzere, 11 Eylül saldırıları, terörizmin küresel bir tehdit olarak adlandırılması ve bu tehditle mücadelede küresel işbirliği arayışlarına hız verilmesi anlamında da liderlerini harekete geçirmiştir.

Devlet başkanlarının destek açıklamalarının yanı sıra, NATO'da ABD'ye destek vermiştir. Bu bağlamda NATO, ABD'ye yapılan saldırıları kınamakla kalmamış, aynı zamanda, tarihinde ilk kez NATO'nun 5. maddesini de uygulamaya koymuştur. NATO'nun yanı sıra, BM Güvenlik Konseyi de, ilk etapta yayınlamış olduğu 1368 sayılı kararıyla, 11 Eylül saldırılarını kınamış ve beraberinde uluslararası barış ve güvenliği

bozan her türlü terörist faaliyete karşı, BM Antlaşması doğrultusunda gereken cevabı vermek ve terörizmle savaşmak konusundaki kararlılığını dile getirmiştir. 1368 sayılı kararında, BM, terörizm suçunun sadece terörist eylemleri gerçekleştiren kişileri değil, aynı zamanda bunları destekleyen, finanse eden ya da himaye eden kişileri de kapsadığını ve bu anlamda, saldırılardan teröristlere destek veren kişi ve/veya devletlerinde sorumlu olduklarına işaret eder. Söz konusu karar, terörizmle mücadelede, uluslararası anti-terörist konvansiyonların ve BM Güvenlik Konseyi kararlarının tam olarak uygulanması ve devletlerarası işbirliğinin geliştirilmesi olmak üzere iki önemli noktaya da vurgu yapmaktadır.

BM, 28 Eylül 2001'de almış olduğu 1373 sayılı kararı ile 1368 sayılı kararında değindiği noktaları tekrar dile getirmenin yanı sıra, terörist örgütlerin mal varlıklarının dondurulması, terörist eylemlerin finansmanının engellenmesi gibi önlemlere dikkat çekerek, terörizmin önlenmesi için, 1368 sayılı kararında vurguladığı devletlerarasındaki işbirliğinin gerçekleştirilebileceği noktalara işaret etmiştir. Buna ek olarak, 1373 sayılı karar, devletleri sınırları içerisindeki terörist oluşumlardan ve bu oluşumlara destek veren kişilerin ve/veya devletlerin tespit ve kontrolünden sorumlu tutmaktadır. Bu bağlamda, devletlerden kendi sınırları içerisinde terörist oluşumlara, bu oluşumlara destek veren ya da doğrudan bu oluşumlarda yer alan kişi ve/veya devletlerin kendi ülkelerini kullanmalarına olanak tanımamalarını istenmektedir. BM, bu kararıyla, bu tarz hareketlerde bulunan devletlerin terörizmle mücadelede karşı safta yer alacaklarını açıkça ifade etmektedir. BM'nin 12 Kasım 2001 tarihli ve 1377 sayılı kararı ise, uluslararası terörizmi, tüm devletlerin ve insanlığın barış ve güvenliğine yönelik en ciddi tehditlerden biri olarak tanımlamaktadır.

Diğer üç kararında olduğu gibi bu kararında da, BM, terörizmin tüm metot ve pratiklerini kınadığını dile getirmektedir. Ancak, BM'in üç kararında da uluslararası barış ve güvenliğe yöneltilen en önemli tehditlerden biri olarak, genel anlamda, 'terörizm' değil 'uluslararası terörizm'e atıfta bulunmaktadır. Terörizm kavramının tanım çekişmesi içerisinde sürüncemede kaldığı düşünülürse, BM kararlarında, 'terörizm'e değil de 'uluslararası terörizm'e öncelikli tehdit vurgusunun yapılması, terörizmle ulusal boyutta

mücadele veren devletlerin mücadelelerinde, BM desteğinden yoksun kalacakları şeklindeki yorumlamalara neden olabilecektir.

Bu noktada, BM'in görev alanı içerisinde ulusal konuların yer almaması hususu, dikkat çekmektedir. Bu sebeptendir ki, ulusal boyutlu terör hareketlerinin, BM kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği akıllara gelmektedir. Ancak, terörizm tehdidi özelinde bir değerlendirme yapılacak olduğunda, terörizmin, bileşenleri bakımından hızla uluslararası boyut kazandığı görülür. Bu nedendir ki, her yönüyle ulusal boyutlara sahip bir terörist eylemin gerçekleştirilmesinin giderek güçleşmesi, gelecekte, BM'ni ulusal boyutlu gibi görünen terörizm sorunsallarının çözümüne de dâhil olmaya itebilir.

NATO ve BM'in 11 Eylül sonrası terörizmle mücadele amacıyla atmış oldukları adımlar, AB tarafından da desteklenmiştir. Bu bağlamda, AB, 19 Eylül 2001 tarihli "Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Taslak Kararı (Council Framework Decision to Combat Terrorism)" çerçevesinde terörizmi sadece EUROPOL'un faaliyetleriyle kısıtlanacak bir kavram olmaktan çıkarmıştır. Ayrıca, taslağın 3. maddesinde terör suçlarına, terörist bireylere ve kurumlara ilişkin tanımlamalar yapılmıştır.

Buna göre, "Her üye aşağıda sayılan suçlara karşı gereken tedbirleri, kendi yasalarında geçtiği ölçüde almalıdır. Bu suçlar bir birey veya grup tarafından diğer birey veya gruplara veya ülkelere karşı, bu ülkelerin kurumlarına veya vatandaşlarına karşı bu bireyleri korkutmak veya ciddi bir şekilde dönüştürmek, bir ülkenin siyasal, sosyal veya ekonomik yapısını yok etmek amacıyla yapılırlarsa, terör eylemi olarak cezalandırılacaklardır.

Bu eylemler; cinayet, fiziksel yaralama, kaçırma veya rehin alma, gasp, hırsızlık veya soygun, devlet veya hükümet mallarının kanunsuz bir şekilde ele geçirilmesi veya zarar verilmesi, silah ve patlayıcıların yapımı, elde edilmesi, taşınması veya sunulması, çevre kirliliğine sebep olacak maddelerin doğaya salınması, orman yangınlarına veya sellere sebep olmak, su, güç veya diğer kaynaklara müdahalede bulunmak ve bunların halka arzını kesmek, bilişim sistemlerine müdahalede bulunmak, yukarıda sayılan suçların

tehdidinde bulunmak, bir terörist grubu yönlendirmek, bir terörist grubu desteklemek veya bu gruba katılmak” şeklinde sayılmıştır (Dedeoğlu, 2003: 95).

Bu girişimlerin yanı sıra, AB, 21 Eylül 2001’de, Brüksel’de, olağanüstü bir konsey zirve toplantısı gerçekleştirmiştir. Bu toplantıda, terörizmle mücadele için polis ve adli işbirliği, hava ulaşımı gibi konuları içeren bir ‘eylem planı’ gerçekleştirilmiş ve BM’nin 1368 sayılı kararına dayanılarak, ABD’nin Afganistan’a gerçekleştirdiği saldırının yasal olduğunu kabul etmiştir (Beşe, 2002: 107).

AB, terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla da, çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu çerçevede, 11 Ekim 2001 tarihinde, ‘terörün mali desteğinin engellenmesi’ kararını almış ve yine Ekim 2001’de, Avrupa Parlamentosu, genel bütçenin bir kısmının antiterör önlemleri için ayrılması konusunda bir taslak ortaya koymuştur. Ayrıca, AB Konseyi’nin 27 Aralık 2001’de atmış olduğu adım çerçevesinde, AB’nin terörist örgüt olarak kabul ettiği örgütlerin listesi de bulunmaktadır. 2 Mayıs 2002’de alınan yeni bir kararla PKK ve DHKP/C’nin de eklendiği bu listede, Real IRA, ETA, Aum Shinrikyo, İran Ulusal Kurtuluş Ordusu gibi ulusal terör örgütleri yer almaktadır.

Gerçekleştirilen söz konusu terörist saldırılar, Amerikan Devletleri Teşkilatı Genel Meclisi (ADTGM) tarafından da, saldırılardan üç saat sonra kınanmış ve Teşkilat, Amerikan hükümeti ve halkı ile azami düzeyde dayanışma içerisinde olmayı taahhüt etmiştir. ADT, 21 Eylül 2001’de gerçekleştirdiği toplantısında ise, ABD’ye yapılan saldırının tüm Amerikan devletlerine yapılmış olduğunu ve bu nedenle, Rio Anlaşmasına taraf olan tüm devletlerin kıtada barış ve güvenliği sağlamak için, ABD ile dayanışma içerisinde olduklarını açıklamışlardır.

Ayrıca, bu toplantı ile Teşkilat Rio Anlaşmasına taraf olan devletlerin kendi sınırları içerisinde 11 Eylül saldırılarını herhangi bir şekilde desteklemiş ya da bu saldırılarda yer almış kişilerin olduğuna kanaat getirmeleri durumunda bu devletlere, o kişi ve/veya kişileri yakalama, cezalandırma ya da ülkesine iade etme gibi yasal her türlü önlemi alma sorumluluğunu da getirmektedir.

Uluslararası örgütler tarafından 11 Eylül saldırılarına gösterilen bu tepkiler, sadece uluslararası örgütler boyutuyla sınırlı kalmamış, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Taliban ile ilişkilerini keserek, Rusya ve Çin askeri harekâtı açık bir şekilde destekleyerek, Gürcistan, Tacikistan, Özbekistan, Katar, Kanada, Çek Cumhuriyeti gibi birçok devlet de ‘Kalıcı Özgürlük Hareketi’ne askeri yardım teklifinde bulunarak, saldırılara yönelik tepkilerini ve terörizmle mücadeleye olan desteklerini ortaya koymuşlardır (Topal, 2005: 236).

Görüldüğü üzere, 11 Eylül saldırıları, uluslararası toplumda terörizmle mücadele anlamında büyük bir sinerji yaratmıştır. Ancak, doğan uluslararası işbirliği ortamı, terörizmle mücadelenin ABD’nin belirlediği tek taraflı bir strateji doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılması nedeniyle, giderek güç kaybetmeye başlamıştır. Geline bu durum, terörizme karşı ABD tarafından başlatılan uluslararası mücadelenin, gerçekten terörle mücadele hedefini mi yoksa başka bir amacı mı taşıdığına sorgulanmasına yol açmıştır. Özellikle, terörle mücadele kapsamında savunulan değerlerin uluslararası toplumun geneli tarafından mutlak kabul görmüş değerler olmaması (TSCHIRGI, 2002: 110), bu değerlerin daha çok, ABD eliyle kabul ettirilmeye çalışılması ‘terörle mücadele’ başlığı altında girilen bu çabayı, amaç bu olsa bile zayıflatmaktadır.

Öte yandan, Dünya Ticaret Merkezi’ne gerçekleştirilen saldırılar sonrasında terörle mücadelede küresel işbirliğinin gerekliliği hızla artarken, ABD’nin terörle mücadele arayışları içerisinde dünyayı ‘biz’ ve ‘onlar’ olarak iki ayrı bloğa ayırması, terörle mücadele çabalarına ikinci darbeyi vurmuştur. ABD, bu davranışıyla görünmez bir düşman olan terörizmi, ‘serseri devletler belirleyerek görünür kılmaya çalışmaktadır. Ancak, bu durum, bir yandan mücadelenin uluslararası boyutunu zedelemekte, diğer yandan da, kendi yanında yer almak istemeyen devletleri teröristlere destek vermeye itmektir.

Özetle, 11 Eylül saldırıları, devletlerarasında terörizme karşı bir işbirliği ruhu yaratırken, saldırılar sonrasında uygulanan politikalar incelendiğinde, ABD yönetiminin, dünyaya, savaş mantığıyla yaklaşmaya, dünya siyasetini, salt askeri güvenlik ideolojisi olarak tanımlamaya ve bu yolla, kendi hegemonyasını, dünya üzerinde tek taraflı olarak kurmaya başladığı görülmektedir (DİNÇYÜREK, 2004: 385). Bu durum, işbirliği arayışlarının inandırıcılığını uluslararası kamuoyunda zayıflatmaktadır. Bunun yanı sıra, terörle

mücadelenin Afganistan ve Irak'ta yer yer sivilleri hedef alan boyutlara varması, 'Haçlı Savaşı' tarzındaki söylemlerle 'kültürler ya da dinlerarası savaş'a dönüştürülmeye çalışılması, mücadeleye olan uluslararası desteği sekteye uğratmakta ve uluslararası işbirliği arayışlarının inandırıcılığını zayıflatmaktadır. Ancak, ABD, Afganistan ve Irak'ta yaşananları pozitif bir durum gibi algılamaktadır. Nitekim ABD Başkanı George W. Bush'un "Terör ile savaşta, zafer, 11 Eylül ile başlamıştır" şeklindeki değerlendirmesi, uluslararası kamuoyu ve ABD'nin terörizmle mücadele noktasında farklı algılamalara sahip olduklarını göstermektedir.

Terörizmle mücadelede, ulusal ve uluslararası çerçevenin işlendiği bu bölümde, ilk olarak, farklı ülkelerde terör eylemlerine karşı ulusal bazda verilen mücadeleler ele alınmıştır. Bu bağlamda, ilk olarak, Türkiye'deki terör hareketlerine Ermeni terörü, sağ-sol terörü, Hizbullah terörü ve PKK terörünü özelinde değinilmiş, daha sonra İngiltere'de IRA'ya, İspanya'da ETA'ya, 11 Eylül sonrasında ABD ve Japonya'da genel anlamda terörizme karşı verilen mücadele ve atılan adımlar genel hatlarıyla incelenmiştir. Terörizmle mücadelenin uluslararası çerçevesi konusunda ise, özellikle, NATO ve BM'nin almış oldukları tedbirler, AB'nin terörizmle mücadelede NATO, BM ve ABD ile ilişkileri ve son olarak ABD'nin, 11 Eylül sonrası izlemiş olduğu terörizmle küresel savaş şeklinde adlandırılabilir politikaları ele alınmıştır.

2.5.3. Uluslararası Dokümanlarda Terörizm

Terörün ve terörizmin uygulayana olumlu katkısı büyük ölçüde dış desteğe bağlıdır. Dış desteği olmayan terörün başarı şansı yoktur (Fendoğlu, 2000. 760).

Ülkeler, iç hukuk kurallarıyla terörizmi önlemeye çalışırken, sorunun uluslararası boyutu nedeniyle, uluslararası alanda yapılan çalışmalara destek veya onay vermek zorundadır.

Buna rağmen, uluslararası topluluğun beklenen hedefe ulaştığını söylemek mümkün değildir (Pulat, 1999: 30). Çünkü kimi ülkelerce terör ve terörizm olarak görülen olgu ve oluşumlar, başka ülkeler tarafından şiddet, isyan veya gerilla savaşı, bir etnik grubun kurtuluş mücadelesi, düşük yoğunlukta savaş olarak algılanmaktadır (Fendoğlu,

2000: 760). Yine, her ne kadar, uluslararası ilişkilerde edinilmiş tanımlamalar mevcut olsa da, terör ile siyasi suç kavramları da iç içe girmiş kavramlar olduğundan, ülkeler uygulamalarında farklı teşhisler koyabilmektedir. Bu teşhislerde, ülkelerin özellikle, ekonomik, siyasi ve askeri çıkarları önemli rol oynamaktadır. Bir terörist, suç işledikten sonra yurtdışına kaçmakta, gidilen ülke, suç kendi ülkesinde işlenmediği için suçu, siyasi suç olarak kabul ederek, herhangi bir yargılama yapmamakta ve suçluyu iade etmemektedir. Çünkü uluslararası hukuka göre, siyasi suçlarda iade yoktur.

Şunu da belirtmekte yarar vardır ki uluslararası alandaki düzenlemeler, öncelikle eylem ya da kişileri tanımlama konusuna girmeksizin, eylemin kendisini veri kabul ederek bununla mücadele konusunda devletleri işbirliğine çağıran belgeleri ifade etmektedir (Marchesin, 2003: 441).

Uluslararası sözleşmeler ya da belgeler, esas olarak, uçak kaçırma başta olmak üzere sivil havacılık güvenliği, rehin alma eylemleri, uluslararası korumaya tabi diplomat v.b. kişilere yönelik eylemleri ve terör örgütlerinin finansmanını konu edinen bir özellik taşımaktadır. Bu haliyle, söz konusu sözleşmeler, terörizme karşı mücadelede işbirliğini konu edinmekte, terörizm, terörist ve terör örgütü tanımlamalarını yapmamakta, sadece sözleşmeye konu olan bir ya da birkaç eylem türünü, terör eylemi olarak benimsemektedir. Bu haliyle de sözleşme, belge ya da kararları taraf olan tüm devletler imzalamaktan ve onaylamaktan çekinmemekte, hatta imzalayarak her devlet, kendince tanımladığı şekilde mücadelesine zemin kazandırabilmektedir. Kısaca söylemek gerekir ki, bu tür dokümanlar, tüm taraf ülkelerin terörizme ve teröre karşı olduklarını beyan etme olanaklarını bulabildikleri belgelere dönüşmektedir.

2.5.3.1. Uluslararası Alanda İlk Belgeler

İnsanlık tarihinde önemli bir yeri olan ve 20. yüzyılın ilk yıkıcı ve zarar boyutu yüksek buhranı olan Birinci Dünya Savaşı sonrasında varlıklarını sürdüren ülkeler, 1927 ve 1935 yılları arasında, Milletlerarası Ceza Hukukunun Birleştirilmesi Konferansları adı altında yaptıkları 6 toplantıda, terörizm konusuna da değinmişler ve bu konuda, ilk defa, ortak bir anlayış geliştirmeye çalışmışlardır. Ancak konferanslarda, tüm ülkeleri

ilgilendiren suçlara ilişkin yapılması gerekenler ile ceza hukukunun birleştirilmesi üzerinde durulmuş, doğrudan terörizm kavramı kullanılmamıştır (Dönmezer, 1978: 59; Zafer, 1999: 118-204; Fendoğlu, 2000: 760)

II. Dünya savaşı öncesinde, terörizmle ilgili olarak yapılan çeşitli sözleşmeler vardır. Bunların en eskisi, Mexico City'de 28 Ocak 1902 tarihinde imzalan "Suçluların İadesi ve Anarşizme Karşı Koruma Sözleşmesi"dir. Bundan sonra, Buenos Aires'te 29 Şubat 1920 tarihinde imzalanan "Poli Sözleşmesi", 10 Ağustos 1935 tarihli "İstenmeye Yabancılara Karşı Ortak Koruma ile İlgili Anlaşma" yapılmıştır. Bu anlaşma ve sözleşmelerden hiçbirinde, terörizmin tanımına rastlanmamaktadır.

Terörizm, Milletler Cemiyeti döneminde de Gündemde olmuştur. Bu dönemde yapılan "Uluslararası Ceza Mahkemesi Oluşturulmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi"nde de terörizmin tanımı yer verilmemiştir. Bu dönemde yapılan ve 16 Kasım 1937 tarihinde imzalanan "Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme", ise, terörizmle mücadele konusunda, terörün niteliklerine ilişkin hükümlerin yer aldığı, bu tarihe kadar yapılan ilk sözleşmedir. Bu sözleşme, 24 devlet tarafından imzalanmış, ancak yalnızca bir devlet tarafından onaylandığı için yürürlüğe girme imkânı olamamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrası ilk sözleşmeler, uçak kaçırma suçlarına ilişkin olmuştur. 14 Eylül 1963'de Tokyo'da imzalanan "Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Sözleşme", 1971 tarihinde TCK'nun 384. maddesine hüküm getirilmek suretiyle, uçak kaçırma fiilleri, Türk hukuk sistemine girmiştir.

Aynı konuyu ele alan diğer bir sözleşme de, 16 Aralık 1970'de Lahey'de imzalanan "Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme"dir. Bu sözleşmeden sonra, 23 Eylül 1971 tarihinde, Montreal'de imzalanan "Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Sözleşmesi" takip etmiştir. Bu sözleşmelerin hiç birinde, terörizmin genel bir tanımına yer verilmemiş, sadece, belirli eylemlerin, terörizm eylemleri olarak sayılmasına ilişkin hükümler getirilmiştir. Terörizm konusundaki sözleşmelerden bir diğeri de, Avrupa Konseyi'nin

çalışmaları sonucu oluşturulan “Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi” ve yine “Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” oluşturmaktadır. Ancak, bu sözleşmede de terörizmin tanımına yer verilmemiştir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18 Aralık 1972 tarih ve 3034 (XXVII) sayılı kararı, doğrudan doğruya uluslararası terörizm ile ilgilidir. Bu kararın I. paragrafında, insan hak ve özgürlükleri ve masum insanların yaşamlarını tehlike içine koyan veya yok eden cebir ve şiddet hareketlerinden söz edilmiştir.

Bu kararda, terör konusunda önem arz eden bir kaç konu bulunmaktadır. Birinci olarak, bu kararda, uluslararası belgelerde, “uluslar arası terörizm” ifadesinin kullanılmasıdır. İkinci olarak, terörizm ifadesiyle birlikte, cebir ve şiddet eylemleri birlikte değerlendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, cebir ve şiddetsiz bir terör eyleminin olamayacağı belirtilmiştir. Üçüncü olarak, terör eylemlerinde, sadece cebir ve şiddetin terör eylemi olarak kabul edilmediği, bunun yanında, kişilerin yaşamlarına yönelik cebir ve şiddetin yapılacağına ilişkin tehdidin de, bu kapsamda değerlendirildiği görülmektedir. Dördüncü olarak da, söz konusu cebir ve şiddetin ya da cebir ve şiddetin yapılacağına ilişkin tehdidin, insan hak ve özgürlükler ve masum insanların yaşamlarına yönelik olması gerektiği gösterilmiştir. Genel Kurul, daha sonra uluslararası terörizm ilgili olarak, 15 Aralık 1976 tarihinde 31/10 sayılı, 16 Aralık 1977 tarihli 32/147 sayılı, 17 Aralık 1979 tarihinde de 34/145 sayılı kararları kabul etmiştir.

Genel Kurul'un 1980 yılındaki 35. döneminde, uluslararası terörizm konusu, bir kez daha Gündeme gelmiştir. Bu defa "diplomatların ve konsolosluk personelinin güvenliklerinin korunması" konusu üzerinde durulmuştur. 15 Aralık 1980 tarihinde bu konu hakkında, oybirliğiyle 35/1168 sayılı karar alınmıştır.

Güvenlik Konseyi'nin 18 Aralık 1985 tarih ve 579 sayılı kararı, terörizmle en yakından ilgili olandır. Söz konusu kararda, her çeşit kaçırma, rehin alma ve diplomatların öldürülmesi eylemleri kınanmış, ancak, terörizmin tanımına, yine, yer verilmemiştir.

Daha sonraları yapılan toplantılarda, terör kelimesi ile ortak tehlike yaratabilecek nitelikte herhangi bir aracın kasten kullanılması bağdaştırılmış, nihayetinde, halkı paniğe sevk eden ve patlayıcı maddelerin kullanıldığı eylemler, terörizm olarak nitelendirilmiştir.

2.5.3.2. Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler

Birinci Dünya Savaşı ertesinde, dünya barışının temini için önemli bir gelişme olarak görülen Milletler Cemiyeti, 1935 yılında Kopenhag konferansında Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesi ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulması konularında iki sözleşme hazırlamış, bunlar, 16 Kasım 1937 de Cenevre’de imzalanmıştır.

Uluslararası anlamda, ilk terörizm karşıtı belgeler olarak kabul edilen bu sözleşmelerden Terörizmle Mücadele ve Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme, terörü, doğrudan bir devleti hedef alan ve dehşet ortamı yaratmayı amaçlayarak özel kişiler, grup ya da halkın bütününe yönelik olarak tasarlanmış veya hesaplanmış her türlü cezai eylem olarak tanımlamıştır. Ayrıca, sözleşmenin 8. maddesine göre, “teröristi ya iade et veya cezalandır” ilkesi benimsenmiştir. Böylece, terör ile siyasal suç kavramında anlaşamama durumunda, suçluların cezasız kalmaları önlenmiş olmaktadır. Sözleşme, terör ile ilgili bilgilerin tek merkezde toplanmasına da olanak sağlamaktadır. Ancak, bu iki sözleşme de, 26 devlet tarafından imzalanmasına rağmen, yalnızca biri tarafından onaylanmış, gerek İkinci Dünya Savaşı’nın yaklaşması, gerekse MC’in etkinliğini giderek kaybetmesi gibi nedenlerle yürürlüğe girememiştir.

Buna rağmen, terörün MC’nde bu denli ciddiyetle ele alınması önem taşımış ve daha sonra BM tarafından da ele alınmasının öncüsü olmuştur (Gündüz, 1994: 52).

İkinci Dünya Savaşı’nın bir sonucu olarak kabul edilen BM Şartı, bir başka devletin siyasal bağımsızlığına veya ülke bütünlüğüne karşı veya başka bir surette BM’in amaç ve ilkelerine aykırı olarak silahlı kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasından veya silahlı kuvvet kullanılmasından kaçınılmasını öngörmektedir (BM Şartı, Md. 1, 2). Bunun başlıca istisnası, silahlı bir saldırının meydana gelmesi durumunda, devletlerce tek başına veya başka devletlerle birlikte, kendini savunma maksadıyla silahlı kuvvet kullanılmasıdır (BM Şartı, Md. 51).

BM, gerek edindiği misyon, gerekse ülkelerle ilgili her türlü ülkesel sıkıntıda başvurulmuş özel bir yapı olduğu için, kurulduğu Günden buGüne kadar, terör eylemlerine karşı uluslararası sözleşmeler ya da bildirimler hazırlayarak, üye ülkelerin imza ve onayına sunmuştur. Büyük oranda bir karşı duruşa gerek kalmadan kabul edilen bu belgeler, büyük

çoğunluğu halen yürürlükte olduğu için, uluslararası düzlemde halen başvuru kaynağı olarak kabul edilen temel yapı taşları olma özelliğindedirler (Flory, 1997: 32).

BM Şartı'nın Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler başlıklı 7. Bölümü (39 ve 51. maddeleri kapsayan), doğrudan terörist bir saldırıya yönelik bir müdahale tarzından bahsetmemekle beraber, barışın tehdit edildiği, bozulduğu ya da bir saldırı eylemi olduğu hallerde Güvenlik Konseyi'nin gerekli tedbirleri almakla mükellef olduğunu, BM üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri almaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkını kullanabileceğini söz konusu 51. madde, terörizmle mücadele amacıyla ülkelerin BM nezdinde edindikleri önemli bir kazanım haline gelmiştir.

BM, terörle mücadele konusunda ilk defa 1937 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne atıfta bulunarak, "Devletler Arasında BM Şartlarına Uygun Bir Şekilde Dostane Münasebetler

Kurma ve İşbirliği Yapılmasına Dair Milletlerarası Hukuk İlkeleri Hakkında Bildiri" ile hiçbir devletin ya da kimsenin teröre destek olmamasını istemiştir. Daha sonraları, BM tarafından kabul edilen ve terörizm karşıtı mücadelede demokratik ülkelerin normlarını oluşturan belgelerin bazıları şunlardır:

—14 Eylül 1963 tarihinde Tokyo'da imzalanan, Uçak İçinde İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemler Hakkında Sözleşme (Tokyo Sözleşmesi),

— 16 Aralık 1970 tarihinde Lahey'de imzalanan Uçakların Hukuka Aykırı Olarak Ele Geçirilmesinin Ortadan Kaldırılması Hakkında Sözleşme (Lahey Sözleşmesi),

— 23 Eylül 1971 tarihinde Montreal'de imzalanan Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme ve buna ek 24 Şubat 1988 tarihli Uluslararası Sivil Havacılık Hizmeti Veren Havalimanlarında Hukuk Dışı Şiddetin Önlenmesi Hakkında protokol (Montreal Sözleşmesi),

— 14 Aralık 1973 tarihinde New York'ta imzalanan Diplomatik Görevliler Dâhil Uluslararası Alanda Koruma Altındaki Kimselere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Hakkında Sözleşme (New York Sözleşmesi),

— 17 Aralık 1979 tarihinde New York'ta imzalanan Rehin Alımına Karşı Sözleşme (Rehine Sözleşmesi),

— 3 Mart 1980 tarihli Nükleer Maddelerin Korunmasına Dair Sözleşme (Nükleer Maddeler Sözleşmesi),

— 10 Mart 1988 tarihinde Roma'da imzalanan Deniz Seferleri Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi,

— 10 Mart 1988 tarihinde Roma'da imzalanan Kıta Sahaneliği Üzerine Yerleştirilmiş Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı Eylemlerin Kaldırılması Protokolü,

— 1 Mart 1991 tarihinde Montreal'de imzalanan Keşif Amaçlı Plastik Patlayıcıların Markalanması Hakkında Sözleşme (Montreal Sözleşmesi),

— 9 Aralık 1994 tarihinde Uluslararası Terörizmi Ortadan Kaldırmak İçin Alınacak Önlemler başlıklı bir bildirme,

— 12 Aralık 1998 tarihli Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme,

— 9 Aralık 1999 tarihli Terörizmin Finanse Edilmesinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme.

Bunlarla birlikte, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de meydana gelen terör saldırılarının hemen akabinde toplanan BM Güvenlik Konseyi, saldırıların kınanması ile terörizme karşı uluslararası tedbirlerin alınmasını içeren ve terör olaylarına karşı ülkelerin bireysel ya da kolektif doğal meşru savunma hakkını teyit eden 12 Eylül 2001 tarihli ve 1368 sayılı kararı oybirliği ile almıştır.

Şu an için, BM nezdinde, terörizme karşı en geniş kapsamlı ve en geçerli şekilde hazırlanmış olan ve uluslararası alanda terör örgütü ve terörist sayılanların listesinin de bulunduğu, 28 Kasım 2001 tarihli, uluslararası terörizm ile mücadele etmek için atılacak adımları ve stratejileri de içeren Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1373 (2001) sayılı karar da,

aynı tarihli 7158 (2001) sayılı kararlar birlikte BM tarafından uluslararası boyutta alınmış önemli kararlardır. 1373 (2001) sayılı karar, BM Sözleşmesi'nin barışın ve güvenliğin tesis edilmesi amacıyla gerekli görüldüğü takdirde zor kullanma yetkisi veren 7. bölümü çerçevesinde alınmış olup, farklı terörizmle mücadele anlaşmalarındaki hükümleri esas alarak, bunların taraf olup olmadığına bakılmaksızın tüm ülkelere uygulanmasını ön görmektedir (Trahan, 2002: 221 – 241). Bu karar, terör örgütlerinin diğer ülkelerde barınmasına, örgütlenmesine ve faaliyette bulunmasına imkân vermemekte, hatta her türlü mal varlıkları ve ekonomik kaynaklarına el koymayı mümkün kılmaktadır. 1373 (2001) sayılı karar, terörizme karşı mücadeleye yönelik uluslararası önlemler alınmasını, yeni terörist kişi ve gruplar listesinin de yayınlanmasını öngörmekte, 7158 (2001) sayılı karar ile de terörist kişi ve kuruluşların mali faaliyetlerinin yasaklanması esas alınmaktadır.

Ayrıca, 1373 (2001) sayılı kararın uygulanmasını izlemek ve ülkelerin terörizmle mücadele kapasitelerini artırıcı tedbirleri almakla görevli BM Terörizmle Mücadele Komitesi de, 1373 (2001) sayılı karar sonucunda oluşturulmuştur. Komite, bir başkan, üç başkan yardımcısı ile 11 devlet temsilcisi üyelerden kurulu olup, dokuz adet uzman danışman tarafından desteklenmektedir. Türkiye'yi temsil eden bir görevli bulunmamaktadır. Bahsi geçen listelerin oluşturulmasının yanında, Komite'nin, uluslararası işbirliğini geliştirerek, ülkelere terörizmle mücadele konusunda yardımcı olmak gibi temel görevleri bulunmaktadır. Terörist eylemlere mali kaynak sağlanmasının önlenmesi, buna ilişkin eylemlerin suç sayılmasını sağlayacak mevzuat hazırlanması, mali kaynakların dondurulması, teröristlere sığınak olunmaması, ceza işlerinde karşılıklı yardımlaşma, harekât istihbaratı konusunda bilgi değişimi, terörist saldırıların önlenmesi amacıyla işbirliği, sığınma hukukunun kötüye kullanılmasının önlenmesi vb. gibi konuların takibi de, BM Terörizmle Mücadele Komitesi'ne aittir. Komitenin görevlerine ilişkin ayrıntılar, BM Güvenlik Konseyi'nin 20 Ocak 2003 tarihli ve 1456 (2003) sayılı kararı ile açıklanmıştır.

Bununla birlikte, BM Terörizmle Mücadele Komitesi'ne bağlı olarak, Terörizme Karşı Koyma Komitesi İcra Direktörlüğü (CTED), 1999 tarihli El Kaide–Taliban Yaptırımları Komitesi, (1267 Komitesi), Buna bağlı olan, Analitik Destek ve Yaptırımlar İzleme Ekibi ve 28 Nisan 2004 tarihli Kitle İmha Silahları Komitesi (1540 Komitesi), BM Güvenlik Konseyinin 8 Ekim 2004 tarihli ve 1566 sayılı kararı ile ayrıca, El Kaide ve

Taliban Komitesinin konuları hariç, diğer ilgili konularda tavsiyelerde bulunmak üzere bir Çalışma Grubu kurulması kararlaştırılmıştır.

BM çerçevesinde terör eylemi, savaş suçlarının barış zamanına karşılık geleni olarak tanımlanmıştır. BM Genel Kurulu'nun 1267 (1999) sayılı kararına göre terör, özel kişilere grup ya da halkın bütününe siyasi, felsefi, ideolojik, ırkçı, etnik, dini ya da başka sebeplerle her türlü yasadışı baskı yaparak dehşet ortamı yaratmayı tahrik eden tüm cezai eylemler biçiminde ele alınmıştır. Buna göre, yasadışı olan her eylem, uygulama ve yöntem, terör içine dâhil edilmekte, terör eyleminin amacı da her şey olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, terör eylemini şiddete dayalı diğer suçlardan ayırt edici bir özellik belirtilmemekte, yani aslında tanımı yapılmamaktadır (Trahan, 2002: 422).

BM bünyesinde, genel olarak, terörizmle mücadele konusunda bir uzlaşmaya varıldığından, devletler kendi mücadele edecekleri teröristleri ve terörist kuruluşları belirleyebilmekte ve bu mücadeleyi meşru zemine taşıyabilmektedir.

Devletler, kendileri için tehdit olarak gördükleri kişi ve kuruluşları, gördükleri zararları emsal göstererek listeler halinde yayımlayabilmekte ve üstelik bu listeler, esnek bir yapıya sahip olduklarından zaman içinde değişebilmektedir. Sonuçta, uluslararası hukukta bulunmayan genel değerlendirmeler, devletlerin iç ve dış politikalarının bir göstergesi olarak ulusal hukuk belgelerinde somut biçimde oluşturabilmektedir. O halde, devlet ya da devlet gruplarının terör, terörist ve terör örgütü tanım ve listelerini yayımlayış biçimleri ile bunların içerikleri, onların iç veya dış politikalarını anlamayı kolaylaştırmaktadır (Trahan, 2002: 447).

2.5.3.3. Diğer Bölgesel Düzenlemeler

İkinci Dünya Savaşı ertesinde, ulusal bağımsız mücadelelerinin ya da yeni devlet kurma çabalarının tamamlanmasıyla ve dünya üzerinde kurulan bölgesel aktörlerin girişimleriyle, terörizm ve karşı mücadele konusunda bir takım dokümantasyonel düzenleme yapılmıştır. Özellikle, Avrupa Konseyi, AGİT, NATO, ASEAN, Arap Birliği

ve İslam Konferansı Örgütü gibi organizasyonlar, bu konuya öncülük etmişlerdir. Avrupa Konseyi, kararları ile teröre karşı uluslararası önlemler alan, etkin bir bölgesel kuruluştur. Avrupa Konseyi Danışma Meclisi, 1973’de aldığı 703 sayılı kararıyla, uluslararası terörizmin bir suç olduğunu belirtmiş ve 1937’de Cenevre Sözleşmesi’nde de altı çizilen “teröristi ya iade et veya cezalandır” kuralını desteklenmiştir. Ayrıca, Konsey’in 1974 tarihli 3 sayılı tavsiye kararı, uluslararası terörizm konusunda önem taşımaktadır (Fendoğlu, 2000: 769). Terörizmin Önlenmesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi de kapsamlı ve tek bir metin oluşturularak Avrupa Konseyi’nce 27.01.1977’de imzalanmış ve 1978’de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme, terörizmle mücadele amacıyla yapılmış mevcut uluslararası sözleşmeler arasında en anlamlısı kabul edilmektedir (Beşe, 2002: 37).

Sözleşmenin amacı, terör eylemlerini yapanların ceza almalarını sağlamaktır. Bu amaçla sözleşme, suçluların iadesi konusuna ağırlık vermektedir. Ayrıca konuya ilişkin tanımlama denemelerinin de bulunduğu söylenebilen sözleşme ile öncelikle, diplomatik ve uluslararası korumaya mahsus kişilerin ve sonrasında herkesin özgürlüğüne, fiziki varlığına ve yaşamlarına karşı yapılan ciddi saldırı, rehin alma ve bu yöndeki saldırıya ilişkin her türlü davranışları terör saymakta, terörü, bazı özel şartlar altında bir eylem olarak tanımlamaktadır (Terörizmin Önlenmesine Hakkında Avrupa Sözleşmesi, 1. ve 2. maddeler)

Bu sözleşmenin diğer bir özelliği de, tanımı yapılmış olan terörist eylemlerin siyasi suç olarak kabul edilerek, suçluların iadesi prosedürlerine istisna teşkil etmeyeceğini açıkça belirtmesidir (Harris, 1991: 284). Sözleşme, bir terör tanımı yapsa da, bir takım eksikliklerden dolayı eleştiriler almaktadır. Bireyler arasında birbirlerine karşı yapılan eylemlerin bir kısmı terör kapsamı içerisinde değerlendirilse de, bu tür eylemi yapan herkesin ya da sözleşmede tanımlanan eylemlerin dışında ciddi sayılabilecek bir derecede saldırıda bulunanların terörist sayılıp sayılmayacağı konusunda tam bir açıklık bulunmamakta, ayrıca, sözleşmede terörist örgüt söylemine yer verilmemektedir. Bununla birlikte, sözleşmeyi imzalayan devletlerin sınırları içerisinde meydana gelebilecek eylemler esas alınmakta, taraf olamayan ülkelerde meydana gelebilecek terör eylemlerinin ne olacağı konusunda bir açıklık bulunmamaktadır.

Ayrıca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 15.01.1982 tarih, 1 sayılı tavsiye kararı ile terör fiillerinin kovuşturulması ve cezalandırılması ile ilgili tavsiye kararı ile 28.04.1982 tarih ve 941 sayılı tavsiye kararı, Avrupa Konseyi İstisari Asamblesi'nin 1984'de benimsediği Avrupa'da Terörizme Karşı Demokrasinin Savunulması konusundaki 1982 sayılı kararı, 1984'de Madrid'de toplanan Adalet Bakanları 14. Konferansı'nda ele alınan Terörizm ve Uluslararası Organize Suçlara Karşı Mücadele İşbirliği'ne ilişkin 4 no'lu karar, Avrupa Komisyonu'nun terörizmle ilgili olarak yaptığı girişimler bakımından özel önem taşımaktadır.

Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı'nca (AGİT) da uzun yıllardır düzenlemiş olduğu toplantılarda ortaya konan belgelerde, terörizmle ilgili bazı kararların alındığı görülmektedir. Özellikle, 1975 Helsinki Nihai Senedi'nde, devletlerin terörist eylemlere doğrudan ya da dolaylı şekilde yardım etmekten kaçınacakları vurgulanmaktadır.

1983 Madrid Belgesi'nde de, toplantıya katılan devletler, uluslararası ilişkilerde şiddet kullanılması dâhil terörizmi kınamakta, terörizmin masum insanların canına kastettiğini, insan haklarını ve temel özgürlükleri yok ettiğini belirtmekte, terörizmle mücadele için ikili ve çok taraflı işbirliği özendirilmekte, ülkeler kendi topraklarının terör eylemlerinin hazırlanması, düzenlenmesi konusunda kullanılmasına, bunları yapanların orada barındırılmasına izin vermeyeceklerini belirtmekte, bu eylemlerin finanse edilmeyeceği, teşvik olunmayacağı ya da hoş görülmeceği vurgulanmaktadır. 1989 yılında imzalanan Viyana İzleme Belgesi ise, terörizmi kınamakta, teröristlerin taleplerine karşı direnme gösterilmesi politikası izlenmesini tavsiye etmekte, terörizm konusunda bilgi değiş tokuşu dâhil ikili ve çok taraflı işbirliği yapılmasını, diplomatik ve konsolosluk misyonlarının ve bunların personelinin güvenliğinin sağlanmasını ve terörist eylemlerin önlenmesi için gereken önlemlerin alınmasını istemekte, terör eylemlerine karışanların sınır dışı edilmesi ve yargı önüne çıkarılması, birden fazla ülkenin hükümrancılığının söz konusu olduğu durumlarda uluslararası sözleşmelere uygun hareket edilmesinin gereğini vurgulamaktadır.

1990 İnsan Boyutu konulu Kopenhag Toplantısı Belgesi'nde, kendi ülkesinin ya da bir başka ülkenin düzenini yıkmaktan vazgeçmeyi reddeden şiddet ya da terörizm kınanmakta ve ülkenin bununla mücadeledeki sorumlulukları vurgulanmaktadır. Yine aynı tarihli Paris Senedi, terörizmin her türlüşünü kınamakta ve terörle mücadelede işbirliğini öngörmektedir.

1992 Helsinki Belgesi de, her türlü terör eylemini kınamakta, AGİT çerçevesinde terör konusunda alınan kararları yinelemektedir. 1994 Budapeşte Belgesi, terörizmin hiçbir şekilde haklı görülemeyeceğini, terörizmin desteklenmeyeceğini, onunla mücadele için iş birliği yapılacağını vurgulamakta, teröristlerin yargılanması ve sınır dışı edilmesi konusundaki uluslararası sözleşmelere uyulacağı yinelenmektedir.

1996 Lizbon Belgesi de, terörizm, örgütlü suç, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kontrolsüz göç ve çevre kirliliğinin AGİT üyelerinin ortak sorunu olduğunu belirtmektedir. Belgenin, Silahların Denetimi bölümünde terörizmin her çeşidi ile mücadele edileceği vurgulanmakta, Güvenlik İşbirliği bölümünde de terörizmle mücadele konusunda uluslararası camianın aldığı önlemleri tamamlayıcı tedbirler alınacağı belirtilmektedir (Gündüz, 1994: 250).

Uluslararası platformda önemli derecede etkililik özelliği bulunan ve BM'in temel ilkeleri doğrultusunda Kuzey Amerika ve Avrupa'daki tüm üyelerinin özgürlük ve güvenliğini korumak olan NATO'nun, bu görevini yerine getirirken, politik nüfuzu ve askeri yeteneklerini, üyelerini tehdit eden tehlikenin niteliğine göre, kullanacağı belirlenmiştir. Stratejik ortam değiştiği gibi, NATO'nun güvenlik tehditlerine mukabele şekli de değişmiştir. NATO, Avrupa-Atlantik sahası dışı da dâhil olmak üzere istikrarı korumaya devam edecektir. Ayrıca, geleneksel sorumluluk alanının dışındaki alanlarda da terörizm gibi tehditlere ve diğer güvenlik sorunlarına cevap verebilecek şekilde gelişmektedir (Nato, 2004: 2). NATO, hızla değişen yeni güvenlik ortamında, güvenliğin temini ve güçlendirilmesinde etkin biçimde görev yapabilmek için yeni görevler, yeni üyeler, yeni yetenekler, yeni ortaklıklar ve yeni araçlarla Gündemini tüm boyutlarıyla etkileyen sürekli bir değişim döngüsü içerisindedir.

11 Eylül 2001'de ABD'de ve sonrasında Avrupa-Atlantik Sahası dâhilinde meydana gelen terörist saldırılar, terörizme karşı savaşın NATO'nun Gündeminde en üst sıralarda yer alması gerektiğini göstermiştir.

Terörizm konusu, NATO'nun güvenlik endişeleri arasında hiçbir zaman bulunduğumuz dönemde olduğu kadar önemli bir yer işgal etmemiştir. Nitekim savunma konsepti paralelinde oluşturulmuş olan NATO'nun karşı karşıya olduğu tehditleri saptayan ve bu sorunlarla başa çıkma yollarını belirleyen 1999 Stratejik Kavramı, terörizmi, Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan yeni tehditlerden biri olarak görmekle beraber, İttifak, 11 Eylül 2001'deki olaylara kadar bu konu üzerinde fazla durmamıştır. Terörizmin kaynağı, doğası veya terörizmin NATO'ya ait kavramlar, politikalar, yapılar ve yetenekler ile ilgili olarak ne gibi sonuçlar getirebileceği konuları, pek az tartışılmıştır. Ancak, son beş yılda meydana gelen terörist saldırılardan beri, NATO'da yürütülen her çalışmaya, artık bir de terörizmin insanlar ve ülkeler için oluşturduğu tehdidi göz önünde bulundurarak bakılmaktadır (Dagmar, 2005, www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art1.html, E.T.: 20.12.2009).

NATO, 11 Eylül 2001'den sonra yukarıda bahsedilen çabaların acilen uygulamaya aktarılması gereğini ortaya koymuştur. Bu apansız ve zalimane saldırılardan sonraki 24 saat içinde müttefikler, ittifakı kuran Washington Anlaşması'nın 5. maddesini (toplu savunma ile ilgili madde) ilk kez uygulamaya koymuşlardır. Bu maddeye göre, anlaşmaya taraf ülkeler, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilen silahlı bir saldırının, tüm üye ülkelere yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer, böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dâhil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır.

Saldırılardan sorumlu El Kaide ile anılan örgüte kucak açan Afganistan'daki Taliban rejimine karşı, ABD öncülüğünde yürütülen operasyona destek amacıyla 14 müttefik ülkenin güçleri Afganistan'da konuşlanmış, başkent Kabil'deki barışı koruma kuvveti olan Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'ne (International Security Aid Force -

ISAF) katkıda bulunulmuştur. Ayrıca, ISAF'ta yer alan ülkeleri, talebi ve sürekliliği sağlamak amacıyla, NATO, ISAF'ın liderliğini üstlenmiştir (Nato, 2004: 5).

Bundan sonra, terörizmle mücadele için bazı destek girişimleri üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Bunlar arasında:

- Terörizm konusunda istihbarat paylaşımı,
- Terörizme karşı yürütülen kampanyaya destek verdiklerinden dolayı tehdit altında kalan müttefiklere ve diğer ülkelere yardım,
- NATO topraklarındaki güvenlik tesislerinde güvenliğin artırılması,
- Terörizme karşı yürütülen operasyonları desteklemek için gereken NATO varlıklarının güçlendirilmesi,
- Terörizme karşı operasyonlarla bağlantılı olarak uçaklara toplu geçiş izninin verilmesi,
- Bu tür operasyonlar için limanlar ve havaalanlarına erişim,
- NATO deniz kuvvetlerinin Akdeniz'de konuşlandırılması konuları bulunmuştur (Bennett, 2001: 6-7).

Bu çerçevede hız kazanan NATO'nun işleyiş ve faaliyetlerinin kapsamlı gözden geçirilmesi süreci, 2002 yılı Kasım Ayı'nda yapılan Prag Zirvesi'nde müttefik ülke liderlerince onaylanan çeşitli programlar, girişimler ve reform paketleriyle neticelenmiştir. Hemen hemen tüm NATO kavram ve doktrinleri, terörizm göz önüne alınarak, yeniden gözden geçirilmiştir. Prag Zirvesi'nde, NATO'nun terörizm ve diğer yeni güvenlik tehditleri karşısındaki yeteneklerini güçlendirecek bazı önlemler de alınmıştır. Terörizme karşı savunma ile ilgili bir askeri kavram kabul edilmiş, ayrıca, sivillere yöneltilebilecek kimyasal biyolojik veya radyolojik saldırılar karşısında istihbarat alış verişi ve sivil

hazırlık durumunun geliştirilmesi ve sonuçlarla başa çıkılmasına yardımcı olmak amacıyla Terörizme Karşı Eylem Planı çerçevesinde ortak ülkelerle işbirliği başlatılmıştır.

Askeri kavram, NATO'nun askeri kuvvetlerinin terörizme karşı mücadelede yapabileceği potansiyel katkıları belirlemekte ve operasyonel rollerine hazırlanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda, terörizme karşı savunma, Kuzey Atlantik Konseyi kararlarını temel alan, halklar, topraklar, altyapılar ve kuvvetlere karşı dış ülkelerden yöneltilen terörist saldırıları ve bu doğrultuda oluşan tehditleri engellemek, caydırmak, bunlara karşı savunma yapmak, bunlardan korunmak ve teröristlerle teröristleri barındıranlara karşı eylemde bulunmak gibi askeri faaliyetleri kapsayabilecektir.

Uluslararası boyutta terörizmle mücadeleye ilişkin kabul edilen önemli belgeler arasında:

- Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulu'na hazırlanan ve örgüte üye ülkeler tarafından imzalanan, 2 Şubat 1971 tarihli Kişilere Karşı Suç Formunu Alan Terörizm Eylemleri ve Uluslararası Alanda Önem Arz eden Zorbalıkların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi,
- Güney Asya Birliği üye ülkelerince imzalanan 4 Kasım 1987 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Bölgesel Kalkınma Sözleşmesi,
- Uluslararası Denizcilik Örgütü (International Maritime Organization - IMO) Genel Kurulu'na hazırlandığı için IMO Sözleşmesi olarak da anılan 10 Mart 1988 tarihli Deniz Seferleri Güvenliğine Karşı Hukuk Dışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi,
- Arap Devletleri Birliği Genel Sekreterliği'nin girişimleriyle birliğe üye ülkelere imzalanan 22 Nisan 1998 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşme,
- İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreterliği'nce hazırlanan ve konferansa üye ülkeler tarafından imzalanan 1 Temmuz 1999 tarihli Uluslararası Terörizmle Mücadeleye Dair Sözleşme,

- Afrika Birliği Örgütü Genel Sekreterliği öncülüğünde hazırlanan ve örgüte üye ülkelerce imzalanan Terörizmin Önlenmesi ve Terörizmle Mücadeleye Dair Sözleşme yer almaktadır.

Bunun yanında, Dünya Ekonomik Zirve Toplantıları'nda, G-7 Liderler Zirve Toplantıları'nda ve dünyanın önde gelen ülkelerinin katıldığı diğer bilimum zirve toplantılarında terörizmle mücadeleye ilişkin bir takım kararlar alınmış, deklarasyonlar kabul edilmiştir.

Dünya üzerinde kurulu uluslararası örgütlerce kabul edilen terörizmle mücadele sözleşmelerinin ortak tek amacı, terörizme neden olan eylemlerin suç olarak tanımlanmasını ve bu suçların cezasız kalmaması gerektiğini belirlemektir.

Dolayısıyla, genel çerçeveden bakıldığında, terörizm, uluslararası nitelikte bir suçtur ve böyle bir suç türüyle mücadele için uluslararası alanda ortak anlayış şarttır. Amaçlarına ulaşmak için faaliyet gösterdiği ülke dışından yardım ve destek görmek zorunda olan terör örgütlerini etkisiz hale getirme çabası, bu nedenden dolayı yetersiz kalmakta, güvenlik, istikrar ve dostluk için kurulan uluslararası örgütlerin terörizmle mücadele için ortak tavır oluşturma nedenleri de bundan kaynaklanmaktadır. Nihayetinde, terörizmle mücadele amacıyla oluşturulan uluslar arası belgelerin, terörist nitelikteki eylemlerin uluslararası düzen, huzur ve barışı tehdit etmesi nedeniyle, uluslararası hukuk içerisinde suç olarak tanımlanması için sübjektif nitelikleri bulunmaktadır. Teröristleri kayırmayı engelleyen ve taraf olan her ülke için birer başvuru kaynağı olan bu belgeler, AB de dâhil olmak üzere, ulusal ve bölgesel nitelikte yapılacak mücadelenin de temelini oluşturabilmektedir.

2.5.4. 11 Eylül Saldırıları ve Terörizmin Gelecekteki Yüzü

2.5.4.1. 11 Eylül 2001 Terörist Saldırıları

11 Eylül 2001'de Amerika'da Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yönelik terörist saldırılar, tarihin en büyük terörist saldırısı olarak nitelendirilmiştir. Amerikan Havayolları'na ait 11 ve 77 sefer sayılı, Birleşik Havayollarına (United Airlines) ait 93 ve 175 sefer sayılı uçaklar teröristler tarafından kaçırılmıştır. Kaçırılan iki uçak, New York'taki Dünya Ticaret Merkezine, üçüncü uçak, Washington'daki Pentagon'a yöneltilmiştir. 93 sefer sayılı dördüncü uçak, amacına ulaşmadan Pittsburgh'un kuzey doğusundaki Pennsylvania Somerset'te düşürülmüştür. Yerel saatle 09.00'da, Boston Massachusetts'ten kalkan ve Boston – Los Angeles seferini yapmaktayken kaçırılan Boeing 767 tipi uçak, 412 metre yüksekliğindeki 110 katlı Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey kulesine çarpmıştır. Birkaç dakika sonra da Boston'dan gelen Boeing 737 tipi bir başka uçak da Dünya Ticaret Merkezi'nin Güney kulesine çarpmıştır. İki uçağın çarpması sonucunda, binalarda büyük hasar meydana gelmiştir. İki kuleler, patlamalar sonucunda 78 ülkeden binlerce insanı kalıntılar altında bırakarak, iki saat içinde çökmüştür. Dünya Ticaret Merkezi'nde, Tayland ve Şili devlet ofislerinin dışında, 28 ülkeden 430 holdingin ofisleri bulunmaktaydı. Bu olayın hemen ardından, United Airlines'a ait Boeing 767 tipi yolcu uçağının, ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'a çarpması sonucunda büyük bir patlama meydana gelmiştir. Savunma Bakanlığı'na yapılan saldırının hemen arkasından, Dışişleri Bakanlığı binasının önünde bomba yüklü bir kamyon patlatılmıştır; kısa süre sonra Washington Mall alışveriş merkezi ve ABD Kongre binası Capitol Hill'de bombalı saldırı gerçekleşmiştir.

Saldırıların ardından ABD, "savaş hali" ilan etmiştir ve hava sahasına girecek bütün uçakların vurulacağı açıklamıştır. Başkan George W. Bush, 15 Eylül 2001 tarihinde yaptığı konuşmasında şu açıklamalarda bulunmuştur: "Savaştayız, teröristler tarafından Amerika'ya açılan bir savaş var ve buna cevap vereceğiz. Bunları, kimlerin yaptığını bulacağız ve onları saklandıkları delikten çıkartarak adalete teslim edeceğiz." (Başeren, 2001: 70).

11 Eylül saldırılarını, Japonya asıllı Kızıl Ordu (Sekigun-Jar) örgütünün üstlenmesine rağmen, ABD Başkanı 25 Ekim 2001 tarihinde kamuoyuna duyurulan açıklamasında, belgelerin Usame Bin Ladin'in terör saldırısında katkısının olduğunu

ispatlandığını, fakat deliller gizli tutulduğu için bu kanıtların açıklanmayacağını haber vermiştir.

Başkan Bush, 20 Eylül 2001'de Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada her ulusa ABD ile birlikte terörizme karşı savaş çağrısında bulunmuştur. “Ya bizimle birliktesiniz, ya teröristlerle” diyerek, teröristleri destekleyen ve ülkesinde barındıran her ülkenin, ABD tarafından bir düşman rejim olarak sayılacağını belirtmiştir.

Başkan George W. Bush, 11 Eylül saldırısının sorumlusu olarak “Taliban rejimi, kendi yönetimi altında teröristleri destekleyerek ve ülkesinde barındırarak, cinayetleri doğrudan kendisi işlemiştir” diyerek El Kaide ile ortaklık yapan Taliban yönetimindeki Afganistan hükümetini sorumlu tutmuştur.

8 Ekim 2001 tarihinde ABD ve İngiltere Afganistan'a karşı askeri harekât düzenlenmiştir¹⁵. Savaş, çoğu gözlemcinin beklediğinden daha hızlı ve daha az zararlarla sonuçlandı. Fakat Başkan Bush, başından beri terörizme karşı açılan savaşın yakın zamanda bitmeyeceğini söylemiştir.

Ocak 2002 Kongre konuşmasında, daha sonra “Bush Doktrini” olarak adlandırılacak olan yeni konsepti açıklamıştır. Rapora yansıdığı şekli ile üç ana hedef belirlenmiştir. Bunlardan ilkinde ABD, teröristlere ve terörizme yataklık yapan devletlere, kitle imha silahlarına sahip olanlara veya bu silahları kullanma amacındakilere karşı askeri müdahalede bulunacağını açıklanmıştır.

Bazı araştırmacılar, ABD'nin bu ülkeleri hangi koşullarda vuracağını açıklamasını gereksiz bulmaktadır. Bir terörist grup, ABD'yi tehdit edebilmişse, A.B.D de bunun cevabını vermekten çekinmemelidir. Diğer bir grup araştırmacıya göre ise, ABD, uluslararası hukuku ihlal etmekte ve diğer devletleri, başka devletlere saldırmak konusunda serbest bırakmaktadır.

1998 yılında, Afrika'da, 5379 kişi, terör sonucu hayatını kaybederken seyirci kalan uluslararası toplum, terör, ilk kez dünyanın hegemonik gücünün merkezine yöneldiğinde ve doğrudan ABD'yi tehdit ettiğinde harekete geçmek zorunluluğunu hissetmiştir (Akgün, 2004: 54).

¹⁵ ABD 11 Eylül terörist saldırılarını BM Anlaşmasının md.51 çerçevesinde bir “silahlı saldırı” olarak nitelendirmiştir. Afganistan'da El-Kaide terörist örgütüne ait eğitim kamplarının bulundurulmasına ve topraklarını operasyon üssü olarak kullanılmasına izin veren Taliban rejimine yönelik askeri harekâtını, teröristleri barındıran ve destekleyen devletlere karşı meşru müdafaa esasında kuvvet kullanma hakkı verdiği önermeye dayanmıştır.

1993'te Dünya Ticaret Merkezi'ne, 1995'te Oklahoma City'ye, 1995–1996 yıllarında Suudi Arabistan'daki askeri üslere, 1998'de Doğu Afrika'daki Nairobi (Kenya) ve Darüsselam (Tanzanya) Amerikan Büyükelçilikleri'ne yapılan terörist saldırıların hiçbiri, küresel boyutları ile 11 Eylül saldırısı ile kıyaslanmadı. Daha önce gerçekleşmiş terörist eylemler, bölge veya ülke ile sınırlı kalmaktaydı, aynı hedefi taşıyan benzer saldırıların hiçbiri, küresel çapta bir sonuca ulaşamamıştır. Çeşitli noktaları hedef alan 11 Eylül saldırılarının yaptığı etki daha önce yapılmış terörist saldırıları geride bırakarak, bu saldırılar, küresel tramvaya yol açmayı başarmıştır. Olay, bir ülkenin iç güvenlik sorunu olmaktan çıkmış ve bütün dünyayı kapsayan küresel bir tehdit haline gelmiştir; bu durum ülkeleri sınırlarının ve ulusal çıkarlarının ötesine bakmaya, politikalarını diğer ülkelerin politikalarıyla uyumlu hale getirmeye, onlarla işbirliği yapmaya zorlamıştır.

Teröristler, daha önceki eylemlerini toplumun dikkatini sorunlarına çekmek için gerçekleştirirken, 11 Eylül ve sonrasındaki saldırıların amacı, büyük facialar yaratarak, kurbanların sayısını çoğaltmak ve toplumu şok etkisi altında bırakmak olmuştur. 11 Eylül saldırılarının büyük faciaya yol açma nedenlerinden biri, olayın hazırlıksız ve aniden gerçekleşmesidir. Bununla birlikte bu saldırının, teröristlerin Müslüman ve diğer ülke vatandaşları dâhil çok sayıda insanı öldürme teşebbüsü olması da unutulmamalıdır.

2.5.4.2. 11 Eylül Saldırıların Diğer Terör Eylemlerinden Ayırt Eden Nitelikler

11 Eylül saldırılarından sonra, terörle ilgili bütün düşünce ve yaklaşımların, bununla eş zamanlı olarak, teröre karşı savaş metotlarının değişmesi, yeniden hazırlanması ve planlanması gerektiği açıklanmıştır. Bu değişimin gerekliliği, teröristlerde üst düzey teknoloji ve çeşitli silah olanaklarının bulunması ile açıklanmaktadır. Saldırıyı gerçekleştiren teröristler, planlama ve organize etme metotlarında daha önce görülmeyen, üstün bir profesyonellik sergilemişlerdir. 11 Eylül saldırıları, yarattığı sonuçları ve amaçları itibarı ile diğer terörist saldırılardan ayrı tutulmuştur. Bunun ayırt edici nitelikleri, birçok yazar tarafından açıklanmıştır. Bu bağlamda, örneğin, söz konusu ayırt edici nitelikler şunlardır:

- Eylemin geniş çapta planlanması ve büyük alan kapsamı,
- Bütün detayların planlanması ve eylemin birebir planlamaya göre gerçekleşmesi,
- Profesyonellik ve geniş çapta planlanan eylemi gizleyebilen üst düzey hazırlık,

- Amaçlarına olan sınırsız sadakati ve uçakları kaçıarak kendilerinin, 4 uçaktaki yolcuların ve pilotların, bununla birlikte Pentagon ve Dünya Ticaret Merkezi'nde çalışan veya tesadüfen buraların yakınında bulunan insanların ölümüne neden olacaklarını bilerek harekete geçen 19 teröristin kararlılığıdır.

Yine Kongar'a göre:

- ABD'nin, tarihinde ilk kez, kendi toprakları üzerinde yabancı bir saldırıya hedef Olması,
- 11 Eylül terörünün mimarlarını ve uygulayıcılarını, Amerika'nın Soğuk Savaş döneminde bizzat kendisinin yaratması,
- 11 Eylül terörünün, açıkça, İslam dininin bir mezhebini "ideoloji" olarak kullanması,
- 11 Eylül terörünün sadece insanların kendilerini canlı bomba olarak kullanabildiğini değil, aynı zamanda her türlü ulaşım aracının da bir terör silahına dönüştürebileceğini göstermesi açısından ayırt edici özelliklere sahiptir (Kongar, 2001: 80–85).

Bin Ladin, teröristler ve terörizm hakkındaki bütün düşünceleri değiştirmiş ve 11 Eylül ile birlikte, dünya, "yeni terörizm tipi" ile karşılaşmıştır. Terörizm ile "Soğuk Savaş sonrası" dönemin tarihi yeniden yazılmaya başladı; böylece, daha yıkıcı ve kanlı bir döneme girildi. Usame Bin Ladin¹⁶ ve El Kaide¹⁷ terör örgütü, mali güce ve organize olma becerisine sahiptir. Kendine iyi bir tanıtım ve reklâm yaparak, bunları dini inanç ve Batı'ya olan nefret duygusu ile birleştirerek, küresel bir güç oluşturmaktadır. Bu olayın bir diğer ayrıcalığı, daha önce hiçbir sistemin başaramadığı bir gelişmeyi ortaya çıkarmasıdır. "Soğuk Savaş" öncesinde ve sonrasında birbiriyle kanlı bıçaklı olan iki sistem "küresel tehdide" karşı birbirine destek olmuştur. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 11 Eylül olayları sonrasında terörü lanetlemesi ve teröre karşı açacağı savaşı belirtmesiyle birlikte, ABD'ye ve terörizme karşı mücadele eden diğer ülkelere olan desteğini de belirtmiştir.

11 Eylül sonrasında sadece Soğuk Savaş'ın değil, Soğuk Savaş sonrası dönemin de sona erdiği belirtilmektedir.

¹⁶ Yemen asıllı, zengin bir Suudi ailesinden gelmektedir. Silahlı mücadele alanına ilk kez, 1979'da Afganistan'daki Sovyet işgaline karşı direnişi örgütleme safhasında girmiştir. 1979 yılının Aralık ayında aynı zamanda Suudi gizli servis şefi Prens Turki bin Faysal tarafından Peşaver'e gönderilmiştir. Orada 1980 yılı ortalarında Filistinli Abdullah Azam ile birlikte Maktabal Hidamat'ı (Hizmet Bürosu) kurmuştur. CIA tarafından kurulan bu örgüt, ABD, Mısır, Suudi Arabistan'da savaşmak üzere gönüllüler toplamış ve Afganistan'a göndermiştir. Bin Laden, bu tarihten itibaren Afganistan'daki İslami direnişi örgütleyen Pakistan gizli servisi ile bağlantı kurmuştur. Bu dönemde patlayıcı ve silah konusunda CIA'nin en seçkin uzmanlarından eğitim almış, büyük sabotajların nasıl düzenleneceğini de öğrenmiştir. 1986 yılında kendi kamplarını kurmuştur, örgütünün kurumsallaşmasının temelini, 1988'de bir veri tabanı oluşturarak atmıştır. 1988 yılında daha sonra El Kaide olarak adlandırılan örgütünü kurmuştur.

¹⁷ Arapça kaide kelimesi "harekât üssü" veya "temel" ya da "emir" veya "yöntem" olarak açıklanmaktadır. Kelime İslamcı militanlar tarafından daima bu ikinci anlamıyla anlaşılmıştır. Modern Sünni Müslüman radikal eylemcilerin önde gelen ideologlardan Abdullah Azzam 1987 yılında el-kaide el-sulbahı (güçlülerin öncü kolu) göreve çağırdı. Azzam, bağımsız hareket eden adamların İslam dünyasının geri kalanına örnek olacağını ve ümmeti zalimlere karşı harekete geçireceğini öngörmüştü. Usame bin Laden ile yardımcıların oluşturduğu birbirine bağlı eylemci gruplara "El-Kaide" adını, Doğu Afrika'daki Amerikan elçiliklerine karşı 1998 yılında gerçekleştirilen bombalamaları araştırdığı sıralarda FBI vermişti. Bu karar kısmen FBI'nin kurumsal tutuculuğundan, kısmen de hiçbir biçimde klasik anlamda bir terör ya da suç örgütü olmayan düşmanına geleneksel antiterör yasalarını uygulamak zorunda olmasından kaynaklanıyordu. Her ne kadar bin Ladin ve arkadaşları yeni üyeler çeken bir yapı inşa etmiş ve hâlihazırda var olan İslamcı militan gruplar arasında bağlar kurmuşlarsa da hiçbir zaman genelde tasavvur edildiği gibi kendi içinde bütünlüğe sahip bir terör şebekesi oluşturmadılar. El Kaide, daha ziyade İslam dünyasının her yerinden birçok farklı militan gruba ve bireye finansman, bağlantı ve uzmanlık sağlayan bir risk sermayesi kuruluşu gibi işledi. Batı, Siyonizm ve Yahudi karşıtı söylemlerle ayakta duran bu radikal uluslararası ideoloji, buGün ancak çok azı bin Ladin veya çevresindekilerle somut bağlara sahip birçok birey ve grup arasından kendisine taraftar buluyor. Bunlar sadece onun emirlerini, modellerini ve yöntemlerini takip ediyorlar. El Kaide tarzında hareket etmelerine rağmen el Kaide'yle aralarındaki bağlar son derece gevşek. Bu yüzden İsrail istihbarat servisleri artık "el Kaide" yerine "uluslararası cihad" tabirini kullanmayı tercih ediyorlar. Daha detaylı bilgi için bkz., Burke, Jason, "Al Qaeda", Foreign Policy, 2004, s. 8

2.5.4.3. 11 Eylül Saldırıları ile Medeniyetler Çatışması İlişkisi

1993 yılında "Foreign Affairs" dergisinde "Medeniyetler Çatışması (The Clash of Civilizations)" adıyla yayımlanan makalesinde Huntington, Batı ve İslam ülkeleri arasında bir çatışma tezi ortaya atmıştır. Huntington tarafından ortaya atılan bu tez, 11 Eylül sonrası yeniden hatırlandı ve "Bir medeniyetler çatışması var mı?" sorusu Gündeme geldi. 11 Eylül saldırıları, Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezini ne derece doğrulamaktadır? Huntington, söz konusu teorisinde "medeniyetlerin çatışmasının" dünya siyasetinin ön faktörlerden biri olacağını açıklamıştır (Huntington, 1993). Artık, bütün çatışmalar 19. yüzyıldaki gibi milliyetçi ve 20. yüzyıldaki gibi ideolojik değil, kültürel faktörlerle belirlenecektir. Dünya siyasetini, medeniyetlerin çarpışması ve rekabeti yönetecektir. Huntington'a göre, Soğuk Savaş sonlarına doğru uluslararası siyaset, Batı safhasından çıkıyor, isteklendirme kaynağını, Batılı ve Batılı olmayan uygarlıkların çarpışmasından almaya başlıyordu.

Huntington'a göre, bugün Batı uygarlığı iktidarının zirvesine ulaşmış durumdadır. Batı, Japonya ile birlikte, bütün uluslararası ekonomik kurumları, siyasi kurumları ve savunma kurumları yönetmektedir. BM veya IMF'nin Batı'ya yönelik kararları, dünya toplum kararları olarak belirlenmektedir. Uluslararası kurumlar, askeri güç ve ekonomik birimler, Batı'nın egemenliğini sağlayacak, çıkarlarını koruyacak ve Batı siyasi ve ekonomik değerlerini destekleyecek şekilde kullanılmaktadır. Batı ve diğer uygarlıklar arasındaki çatışmaların iki kaynağı vardır: Birincisi, askeri, ekonomik ve siyasi egemenlik için mücadele, ikincisi de, kültür farklılığı, yani, farklı değerler ve inançlardır (Huntington, 1993: 33-48).

Batı'nın liberalizm, insan hakları, eşitlik, özgürlük, hukukun üstünlüğü, demokrasi, serbest piyasa gibi değerlerine İslam, Japon, Siyonist veya Budist kültürlerde fazla değer verilmemektedir. Batı'nın, bu değerleri diğer uygarlıklara da kabul ettirmeye çalışması, karşı taraftan direnişle cevaplandırılmanın yanında, yerel geleneklere dönüş yaşanmaktadır. Gençlerin dini tarikatçılara sığınması, bunun bir örneğidir. Böylece, Huntington'a göre gelecekte dünyanın siyaset merkezi, "Batı ve Batılı olmayan diğer uygarlıklar arasındaki çatışmalar (the West Against the Rest)" olacaktır. Huntington'un tezine bakılırsa, terörizm, farklı kültürlerin ve dini inançların yarattığı bir olgudur.

Dünya, ideolojik kategorilere ayrılmış ve Batı'nın güvenlik parametreleri içerisine girmiştir. Sivil ve sivil olmayan, birinci ve üçüncü dünya gibi kavramlaştırmalar Batı'nın, kendisi ve diğerleri (the West and the Rest) ayrımına yol açmış ve “ötekiler” kategorisine sokularak, onları, kendi güvenliği açısından bir tehdit unsuruna indirgemıştır (Keyman vd.1999: 7-25).

“Medeniyetler çatışması”, 11 Eylül'den sonra sıkça başvurulan bir metafor olmuştur. Bunun popülaritesi, bazıları için, her saldırıyı açıklayan kolay ve hızlı bir çözüm olmasından, bazıları için de, duygusallıkla kabullenilmesindedir. İtalyan Başbakanı Silvio Berlusconi, New York Times'a verdiği röportajda Batı uygarlığının İslam dünyasından üstün bir uygarlık olduğunu ve düşmanların ezilmesi gerektiğini vurgulayan sözleri yer almaktadır (HOWELL, 2003: 179 – 180). Bu sözler, Müslüman fanatiklerinin harekete geçmesi ve gerçek bir çatışmaya yol açması için yeterli bir bahane olabilir.

Rus bilim adamlarından A. Dugin, 11 Eylül saldırılarının “uygarlıklar çatışması” ile bağlantısı olmadığını ve saldırının, Batı tarafından hazırlanan bir komplo olduğu görüşündedir. Dugin'e göre, Bin Ladin ve diğer radikal İslami temsil edenler, ABD ve NATO ülkelerinin, İslam dünyası ve Afganistan jeopolitik operasyonlarında kullanılan, özellikle Amerikan çıkarlarını korumak, SSCB'ye ve sosyalizme yönelmiş İslam rejimine karşı koymak için icat edilmiş bir silahtır. Tamamı ile ABD kontrolü altında olan böyle bir siyasi yapının, birden karar değişikliğine vardığını ve Amerika'ya yönelik bir saldırıda bulunduğunu düşünmek biraz zordur. Radikal İslamizm, İslam dünyasında varlığını sürdürmektedir; fakat jeopolitik çapları sınırlıdır. Çoğu İslam ülkelerinde, Radikal İslamist organlar, kanun dışı örgütler olarak belirlenmiştir. Ancak belirli bir politik rejime dayalı olanlar, kendi içinde bir birlik olarak görülebilir. Bunun bir örneği, İslamcılık'ın Şii versiyonundaki, Lübnan Hizbullah'ıdır. Bu örgüt, İran tarafından desteklenmektedir. Fakat bu grubun Şii olması, İslam dünyasındaki etkisini azaltmaktadır. Çünkü Radikal İslami örgütlerin çoğu sünnidir. Bu grupların faaliyeti, organize edilmiş ek askeri ve mali kaynakların, Batı'nın özel organ kaynaklarının (ilk olarak, ABD ve İngiltere) işin içine girmesi ile başlayabilir. Radikal İslamizm, yerel bir olaydır; yalnızca marjinal dünyada değil, ortaya çıktığı İslam içinde bile en son sırada yer almaktadır.

Bunun dışında, psikolojik bir durum daha göz önüne alınmalıdır. İslami terörist örgütler, ancak, üçüncü dünyanın belirli şartları içerisinde verimli bir faaliyette bulunabilirler. Onlara ıssız, yaban yerler, yerli halkın manevi desteği, İslam ortamı, geniş bir alan gerekmektedir. Ciddi ve teknolojik olarak donanımlı operasyonların “Batılı dünya” sınırları içerisinde hazırlanması, İslami terörist örgütlerin psikolojik, örgütsel ve teknik durumları ile hiçbir şekilde uyuşmamaktadır.

ABD’nin küresel dünyasına meydan okumak ve küresel bir savaş başlatmak için güçler bir değildir. Bunlar, daha çok, Amerika’nın başkalarını korkutmak ve gerçek bir dominantlığını sağlamlaştırmak için belirlenmiştir. Dugin, 11 Eylül saldırılarının, dünya güçlerinin tepkisini ölçmek için hazırlanmış, küresel bir çatışma parodisi olduğunu öne sürmektedir.

Diğer Rus terörizm uzmanı Aleksandr Panarin, “medeniyetler çatışması” tezini şöyle nitelemektedir: “Dünya hegemonyasına kendisini aday gösteren medeniyetten farklı olan medeniyetler teslim olmadığı, yıpranmadığı ve yok olmadığı sürece savaşın bitmesi mümkün değildir.” Panarin’e göre “formalite bir hümanizmden” “Sosyal Darwinizm’e bir geçiş süreci başlamıştır. “Güçlü olan kazanır” ideolojisi, bir savaş ideolojisidir. Batı militarist bir psikolojiye sahiptir ve antropolojik olarak militarist bir tiptir. Sosyal Darwinist bir seçim, güçsüzün yok olması gibi militarist bir kavramdır. Bütün bunlar devletlerarasında, uluslararası, hatta küresel çapta bir savaşa yol açmaktadır. Burada “uygar” azınlığın “uygar olmayan” çoğunluk ile çatışması doğmaktadır. Dugin’in tezine karşılık, Panarin’e göre, 11 Eylül olayları Amerikatarafından hazırlanmış bir komplo değildir. Sadece, eski taraftarları tarafından ihanete uğramış ve terk edilmiş halkın bir intikam yöntemidir.

Huntington’un farklı medeniyetleri, dünyanın zengin ve fakir ülkelere ayrılması ile belirlenmektedir. Sosyal ve Batı karşıtı protestosu, İslam dininin siyasallaşmasına yol açmaktadır. Batı karşıtlığının bir kısmı, Batı’nın ve ABD’nin İsrail’e ılımlı davranmasından kaynaklanmaktadır. Arap kültürü ve tarihi uzmanı R. Landa ortaya Huntington’un tezini doğrulayacak bir tespiti çıkarmıştır. Landa, 20. ve 21. Yüzyıl içerisinde, dönemimizin en önemli karşıtlığının Batı – Doğu karşıtlığı olduğunu belirtmektedir.

2.5.4.4. Terörizm Değerlendirmelerinde Çifte Standart ve Londra Saldırıları

7 Temmuz 2005 Perşembe sabah saatlerinde, Londra'nın dört ayrı bölgesinde, üçü metroda, biri de otobüste dört patlama gerçekleşti. Yetkililer, olayları, önce bir kaza olarak nitelendirdiler. Çok geçmeden, saldırıların uzun süredir beklenen saldırılar olduğu anlaşıldı. Teröristlerin yeni hedefi, Londra oldu. Eylemi adı ilk kez duyulan El Kaide'nin Avrupa Gizli Örgütü ve 15–20 Kasım 2003'te İstanbul saldırılarını ve daha birçok saldırıları üstlenen Ebu Hafs el Mısri Tugayları terör örgütünün üstlenmesine rağmen, saldırıların sorumlusu olarak El Kaide gösterilmiştir. Eylemin yapılışı, üstlenilişi ve zamanlaması gibi nedenlere dayanarak, eylemin El Kaide tarafından yapılmadığını iddia edenler olsa da, bu görüş önemli bir destek kazanmamıştır.

Eylemcilerin, El Kaide ile bağlantılı olduğu kabul edildikten sonra, eylemcilerin kim olduklarına ve nereden geldiklerine dair dört tahmin ileri sürülmüştür. Bunlar, eylemin İngiltere içinden bir hücre tarafından gerçekleştirilmesi; ülkeye yabancı bir grubun sızması, Madrid'deki grubun uzantılarının eylemden sorumlu olduğu ve Pakistan ve Afganistan'da yetişmiş İngilizlerin kullanılmasıydı. Ancak, yapılan araştırmalar, Londra saldırıların bütün bunların karışımı olduğunu göstermektedir. İngiliz makamlarının verdiği bilgilere göre, eylemcilerin üçü Pakistan, birisi Jamaika kökenli İngiliz vatandaşı Müslüman olduğu yönündedir.

İngiliz halkı ve gözlemciler, İngiltere'nin dış politikadaki uygulamalarından ve ülke içindeki sosyal sorunlardan dolayı, saldırılara maruz kaldığını düşünmektedir. İngiltere, ABD'nin en yakın müttefiki olması ve Irak, Afganistan gibi olaylarda ona destek vermesi nedeniyle, El Kaide için doğal bir hedef haline gelmiştir. Aralık 2004'te radikal İslamcı gruplara yakın bir web sitesinde yayımlanan "Irak Cihadı: Umutlar ve Tehlikeler" adlı çalışmada, İngiltere'nin Irak savaşındaki tavrı nedeniyle bir hedef haline geldiği açıkça ortaya konulmuştur. Usame Bin Ladin ve Ayman El Zevahiri'nin konuşmalarında İngiltere, halifeliğin yıkılmasına, Filistin ve Keşmir Sorununun ortaya çıkmasına, Iraklıların bombalanmasına neden olan ülke olarak belirtilmektedir.

Dış politikadaki gelişmelerin yanı sıra, İngiltere'nin hedef seçilmesinin, doğrudan bu ülkenin içyapısıyla ilişkili nedenleri de vardır. İngiltere'de bir süre önce yapılan resmi bir çalışmada, ülkedeki radikal İslamcı faaliyetlerin yükselişe geçtiği tespit edilmiştir. Raporda, genç İngiliz Müslümanların toplumsal yabancılaşma yaşamasının, aşırılıkçı hareketlere ve terörist faaliyetlere katılmasının engellenmesi yönünde bir eylem planının oluşturulması üzerinde durulmaktadır. Bu rapora göre,

İngiltere'deki Müslümanların büyük bir kısmı, diğer birçok ülkeye göre daha fazla topluma entegre olsalar da, bazıları hem İngiliz hem Müslüman olunamayacağına inanmakta ve bir kısmı da terörist faaliyetlere sempatiyle bakmaktadır. Bunun asıl nedenleri olarak öfke, yabancılaşma ve İslami hareketlerin faaliyeti gösterilmektedir. Öfkenin asıl kaynağı, İngiliz dış politikasındaki çifte standarttır. Çeçenistan, Keşmir, Filistin ve Irak konularındaki politikalar, Müslüman gençler arasında büyük bir öfke yaratmaktadır.

Müslüman gençlerin Batı medeniyetine yabancılık duymasının nedeni ise, modern İslami kimlik ile modern laiklik kimliği arasındaki çelişki ve buna bağlı kimlik bunalımlardır. Özellikle, Avrupa'nın birçok ülkesinde, son zamanlarda artış gösteren İslamfobi ve bunun yarattığı sorunlar, gençlerde dini tarikatlara kayma eğilimini arttırmaktadır. İslamcı örgütlerinin ülke içindeki çabaları, önemli bir etkidir. Sosyo-ekonomik koşulların ağırlaştırdığı yaşam koşulları, İslamcı teşkilatların etkinliğini artırması için zemin hazırlamaktadır.

Bu iki neden uzun bir süredir İngiltere'nin bir terör saldırısıyla karşı karşıya kalacağı beklentisini yaratmıştır. 2003'te Bali, Riyad ve Kasablanka saldırılardan sonra, Paul Wilkinson ve 2004'te Madrid saldırısından sonra Giles Kepel ve Jean Louis Bruguiere gibi ünlü terör uzmanları da, yeni hedefin Avrupa, özellikle Londra olacağını belirtmişlerdir.

Küresel ve tek bir devlete bağlı olmayan tek kutupluluğun yeni düşmanı terörizm, bu şekilde tanımlanırken bir ikilem gelişmektedir. İngiltere uzun yıllardır, birçok radikal İslamcı gruba ev sahipliği yapmıştır. 11 Eylül saldırısından sonraki araştırmalarda, İngiltere'de lojistik üzerine uzmanlaşmış bir grup El Kaide üyesinin bulunduğu ortaya

çıkarmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda Londra'nın, Avrupa'da, El Kaide'nin en etkin olduğu şehirlerden birisi olduğu ortaya çıkmış, bu nedenle özellikle Fransız ve Cezayir yetkililerin deyimiyle kent "Londonistan" olarak nitelendirilmeye başlamıştır. 2002'de yapılan bir araştırma sonucunda, İngiltere'de bin civarında aşırılıkçının, 100 kadar da intihar saldırısı gerçekleştirebilecek kadar potansiyel militanın olduğu belirtilmiştir.

7 Temmuz'da Londra'da gerçekleşen saldırılar, terörizm konusunda bir çifte standart uygulandığı konusunu Gündeme getirmiştir. Çeçen terörist Zakayev'in Londra'da sığınması ve MI6 İngiliz istihbaratçılarının hala Afganistan, Türkiye, Arap ülkeleri ve Kuzey Kafkasya'da bulunması bu tür şüpheleri doğrulamaktadır. Terörizm kendiliğinden gelişen bir olgu değildir, bir mücadelenin en son safhasıdır. Her eylemin taşıdığı bir mesajı vardır ve her eylemde bu mesaj özeldir. Bunları çözmeden saldırıları durdurmak mümkün değildir. Son zamanlarda, terörizm, İslami bir yüz taşımaktadır. Bu dönemimizin bir gerçeğidir, fakat ilginç olan tarafı bu gerçeğin, Amerika'nın tek kutuplu bir dünya inşasına başladığı bir zamanda ortaya çıkmasıdır.

Radikal İslam'ın bir Avrupa merkezi haline gelen İngiltere, belli bir zamana kadar bunu kendi çıkarı için uygulamaktaydı. Büyük Britanya, daha 18. yüzyıl radikal İslam tarikatlarını, jeopolitik sorunlarını çözmeye için kullanmaktaydı. İngiliz istihbaratçı

Hemfer, aşırı Protestanlık'a benzer devrimci hareketin, İslam içinde oluşmasına yardım ederek, Vahhabilik'in ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu, İngiltere'nin Yakın Doğu'daki çıkarları için yapılmıştır. Eğer terörizmin İslami bir yüz taşıdığı tezi doğrulanırsa, İngiltere, BM Güvenlik Konseyi ile birlikte diğer Batı ülkeleri çekildiği halde Amerika'nın Afganistan ve Irak işgalini destekleyen ülke olarak kaldığı ve terörizm değerlendirmelerinde çifte standart taktiklerini uyguladığı için böyle bir sonuç ile karşı karşıya kalmış demektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Terörizm, özellikle 11 Eylül 2001’de ABD’de gerçekleştirilen ve tarihin en büyük terör eylemleri olarak kabul edilen bir dizi saldırı sonrasında, uluslararası toplumun güvenliğine yönelttiği tehlike nedeniyle, derhal çözüme kavuşturulması gereken bir sorun niteliği kazanmıştır. Modern teknolojinin tüm imkânlarını kullanan, faaliyet alanını ulusal sınırları aşarak tüm dünyaya yayan, insan hayatını, ekonomik yaşamı, siyasî istikrarı ve uluslararası ilişkileri etkileyebilme gücünü kazanan uluslararası terörizm, yönelttiği tehdit ve buna karşı verilen cevaplar bakımından ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde önemli etkileri olan bir olgu haline gelmiştir.

Küreselleşmeyle beraber, terör eylemlerinin etkisi, artık, belirli bölgelerde sınırlı kalmamaktadır. Küreselleşen terör, tüm dünya coğrafyasını etkisi altına almış, küreselleşen korkuyu beraberinde getirmiştir. Küresel terör, sadece uluslararası ilişkileri değil, insanların yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Bunlara ilave olarak, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, teröristlerin yeni taktiklere başvurmalarını ve daha yıkıcı eylemler yapabilmelerinin yolunu açmıştır. Örneğin, teröristlerin, kitle imha silahlarıyla küçük çaplı saldırılar gerçekleştirmesi her an için mümkündür. Kimyasal, biyolojik ya da nükleer silahlarla, yüz binlerce kişinin ölümüne neden olabilecek terörist saldırıların gerçekleştirilmesinden endişe duyulmaktadır.

Öte yandan, özellikle son çeyrek yüzyılda, bilişim ve iletişim sistemlerindeki gelişmenin terörizme etkisi büyük olmuştur. Söz konusu gelişmeler, terörist örgütlere, yapısal anlamda değişime gitme yolunda fırsatlar sunmuş, yeni taktiksel olanaklar sağlamış, ayrıca, teröristlerin verdiği zararları arttırmıştır. İletişim araçlarındaki gelişmeler, özellikle de internet, terörist grupların ve teröristlerin birbirleriyle olan iletişimini, planlamalarını kolaylaştırmış, siber saldırıların yolunu açmıştır. Terör örgütlerinin bu şekilde yapılanmaları, devletler tarafından izlenmelerini ve engellenmelerini güçleştirmiştir. Bu gibi nedenlerden dolayı, devletlerin, uluslararası işbirliğine dayanan önlem almaları gerekmektedir.

Terörizmi, yalnız bir güvenlik sorunu olarak ele almak ve çözüm üretmeye çalışmak yeterli değildir. Verilecek mücadele, siyasi, ekonomik, diplomatik, askeri ve istihbarat araçlarını da kullanarak, uzun zamana yayılacak bir şekilde çok yönlü yürütülmelidir. Bu anlamda, sorunu, uzun vadede çözüme kavuşturabilmek için, öncelikli olarak, örneğin, bölgesel uyuşmazlıklar sona erdirilmeli, ülkelerarası sosyal ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için gayret gösterilmelidir. Söz konusu faktörler, terörizmin sebepleri arasında yer alan, ideolojik ve dini aşırılıkları besleyen temel kaynaklar olarak ortaya çıkmaktadır.

Terörizmin yeni görünümü karşısında, uluslararası hukuk çerçevesinde yeni çözüm yolları aranması da zorunlu hale gelmiştir. Terörizmin uluslararası bir sorun olarak görülmeyle başlanmasıyla birlikte, devletler, bir yandan kendi iç hukuklarında terörizmle mücadele amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmışlar, diğer yandan da uluslararası alanda işbirliğini esas alan çalışmalara başlamışlardır. Ancak, terörizmle mücadele amacıyla uluslararası alanda yürütülen çalışmalarda, uluslararası toplumun, terörizm kavramına yaklaşımındaki farklılıklar başta olmak üzere, çeşitli nedenlerden dolayı bir uzlaşma sağlanamamış ve etkili bir mücadele yöntemi geliştirilememiştir. Dahası, terör, terörizm ve terörist kavramları üzerinde, uluslararası toplumun tümü ya da çoğunluğu tarafından kabul görmüş ortak tanımlar bile yapılamamıştır. Kısmi çözümler getiren yaklaşımlar ise, terörizmi önleyebilmek için gerekli işbirliğini sağlamakta başarısız olmuştur.

Uluslararası terörizm sorununun en kritik noktası ise, herhalde, devletlerin, terörizmi, dış politikalarında bir araç olarak tercih etmeleridir. Uluslararası hukuk açısından, devletler, bir başka devletteki bir iç savaşı veya terörist hareketleri örgütlemekten, tahrik etmekten, onlara yardım etmekten veya bu hareketlere katılmaktan kaçınmanın yanı sıra, aynı zamanda, kendi ülkesinde böyle hareketlerin yapılmasına yönelik organize faaliyetlere göz yummaktan da kaçınma yükümlülüğü altındadırlar. Bu yükümlülük, yalnızca BM Antlaşması'nın 24. maddesinden değil, aynı zamanda örf ve adet hukukundan kaynaklanan bir yükümlülüktür.

Devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen terörist saldırıların silahlı saldırı olup olamayacağı meselesi, farklı metodolojik yaklaşımlar geliştirmeyi gerektirmektedir. BM Antlaşması'nın 51. maddesi, meşru müdafaa hakkının devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemlere karşı da kullanılabilmesine olanak verecek kadar esnek düzenlenmiştir. Bu nedenle, terörist faaliyetlere karışan devlet dışı aktörleri doğrudan ele alan yeni kurallar dizisi oluşturulmasını öngören alternatif metodolojik yaklaşım kabul edilemez. Zira çağdaş uluslararası ilişkileri şekillendiren siyasi ve sosyal faktörlerin çeşitliliğini daha yeterli bir şekilde yansıtmak adına, bu yaklaşımın benimsenmesi halinde, devlet merkezli geleneksel uluslararası hukuk anlayışından vazgeçmek gerekecektir.

Terörizmin uluslararası boyut kazandığı konusunda bir uzlaşma söz konusudur. Bundan dolayı, terörizmle daha etkin mücadele edebilmek için alınacak önlemlerin uluslararası boyutta düşünülmesi gerekmektedir. En basitinden, teröristleri cezalandıracak ve iade edilmesini sağlayacak yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu nedenle, uluslararası terörizm ile daha etkin mücadele edebilmek için yapılması gerekenlerden biri de, konuya, uluslararası hukuk açısından yaklaşılması ve yaptırım gücü kazandırılacak antlaşmaların gerçekleştirilmesidir. Terörizmle mücadelede için uluslararası hukuki çerçeve oluşturulmalı ve BM'nin etkinliği artırılmalıdır. Bu bağlamda, BM bünyesinde tüm devletlerin katılımı ile yeni ve kapsamlı uluslararası antlaşmalar imzalanmalı, alınan kararların uygulanması sağlanmalıdır.

Bir terör örgütü, devletlerce desteklendiği sürece, o örgütün faaliyetlerini sona erdirmek zor görünmektedir. Bu nedenle, uluslararası ortak bir mücadele anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir. Uluslararası ilişkilerde, ülkelerin kendi çıkarları doğrultusundaki beklentilerin, farklı yönetim biçimine ve siyasal görüşlere sahip olmaları gibi, terörizm konusunda ülkelerin görüş birliğine varmasının engelleri ortadan kaldırılmalıdır. Terörizmin tüm dünyaca kabul gören bir tanımı yapılmalıdır. Yani, terörü fikirler ya da inanç sistemlerinden soyutlayarak, "terör insanlık suçudur; doğru ya da yanlış terör yoktur" şeklinde ifade etmek gerekir. Bütün terör faaliyetleri kimden ve nereden gelirse gelsin barışa vurulan büyük bir darbedir.

Aynı şekilde, hangi amaca yönelik olursa olsun hiçbir terör eylemi kabul edilemez. Özellikle “terör bir kurtuluş/bağımsızlık mücadelesi şekli olamaz” tezini desteklemek, uluslararası terörizmle mücadeleyi güçlendirecektir.

Terörizmle mücadelede, teröristleri yargılama yetkisine sahip uluslararası bir mahkemenin kurulması sorunun çözümüne katkıda bulunabilir. Teröristlerin tarafsız bir mahkemede yargılanmaları, önemli derecede ortadan kaldıracaktır. Bu mahkeme, *ad hoc* nitelikte bir mahkeme olabileceği gibi, 2002’de kurulan, Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi bir mahkeme de olabilir.

Uluslararası terörizmle mücadele edebilmenin yolu, uluslararası terör suçlarının, uluslararası suç kapsamında değerlendirilmesinden geçmektedir. Kabul edilebilir bir uluslararası terör/terörizm/terörist tanımlarının yapılabilmesi, tüm devletlerin ön şartsız biçimde bu olguları reddetmesinden geçmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

Altuğ, Y (1995), Terörün Anatomisi, Altın Kitaplar, İstanbul,

Barboza, J. (1999) International Criminal Law, Hague Academy of International Law, Collected Courses, Volume 278,

Bassiouni, M. C. (1999). “International Terrorism”, in International Criminal Law, Second Edition, Vol. 1, Transnational Publishers, New York,

Bagak, C. (2003) Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitapevi, Ankara,.

Bege, E. (2002), Terörizm, AB ve İnsan Hakları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ocak.

Cagin, M. H. (2008), Uluslararası Terörizm, Nobel Yayınları, Ankara, 1. Basım,.

Çavugoğlu, N. (2001), Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, Gkinci Baskı, İstanbul,

Damrosch, L. F. (1997), Enforcing International Law through Non-Forcible Measures, Hague Academy of International Law, Collected Courses, Volume 269,.

De than, c. ve Shorts, E. (2003), International Criminal Law and Human Rights, Sweetand Maxwell,

Dglmaç, S. (1997), Terörizm Sorunu ve Türkiye, EGMGDB Yayınları, Ankara,

Dınstem, Y. (1996), War Crimes in International Law, Tabory, M. (Ed), Martinus Nijhoff Publishment, The Hague:

Erem, F. (2003). İnsanlığa Karşı Cürümler, Güney Yayınları, Ankara, 1948'den aktaran BAgAK, C. : Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitapevi, Ankara,

Erickson, R. J.(1989).Legitimate Use of Military Force Against StateSponsored International Terrorism, Air University Press,

Kıssinger H. (2002), Diplomasi, Çev. Gbrahim H. Kurt, 3. Baskı, Türkiye GG Bankası Yayınları, İstanbul,

Lachs, M,(2003) , War Crimes, An Attempt to Define Issues, Stevens and Sons Press, London, 1945'den aktaran BAgAK,

C. Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitapevi, Ankara,

Lütem, G. (2003). Suçları ve Devletlerarası Hukuk, Güney Matbaacılık, Ankara, 1951'den aktaran BAĞAK, C. : Uluslararası Ceza Mahkemeleri ve Uluslararası Suçlar, Turhan Kitapevi, Ankara,

Nato,(2004) NATO'nun Dönüşümü, Brussels, NATO Public Diplomacy Division,

Nato (2004), Yirmi birinci Yüzyılda NATO, Brussels, NATO Public Diplomacy Division,

Öztürk, B. E. (1998).,Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara,

Pazarcı, H.(2000) Uluslararası Hukuk Dersleri, (IV. Kitap), Turhan Kitabevi, Ankara,.

Pazarcı, H.(1999). Uluslararası Hukuk Dersleri, II. Kitap, 6. Baskı, Ankara,

Pulat, Y. T. (1999), Terör ve Demokrasi, Bilgi Yayınevi, İstanbul,

Randall, K. (1990),Federal Courts in the International Human Rights Paradigm, Durham and London,, Duke University Press, North Carolina,.

Sönmezoğlu, F. (1995), Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, İstanbul,

Tahgn, M. (2000). Avrupa Birliğinin Self-Determinasyon Politikası, Ankara,

Tangllg, S. (1990) Dünyayı Değiştiren On Yıl: Fransız Devrimi Üstüne (1789- 1799), Say Yayınları, Ankara,

Taşdemir, F. Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

Taşdemir, F. (1999). Yeni Dünya Düzeninde Self-Determinasyon (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı) Ankara,

Toluner, S. (1989). Milletlerarası Hukuk Dersleri, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul,

Topal, A. H. (2005). Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı, Beta Basım A.g., İstanbul,

Yılmaz, A. (2001) ,Uluslararası Ceza Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul,

Zafer, H(1999), Ceza Hukukunda Terörizm, İstanbul, Beta Yayınları,.

MAKALE VE BİLDİRİLER

- AkGün, B. (2004) : “Küresel Terör Miti ve ABD Hegemonyası”, 2023 Dergisi, S. 40,.
- Aksar, Y. (a) (2005) ,: “Uluslararası Suçlar, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 1, N.1, ss. 43-56,
- Aksar, Y. (b) (2005), “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulamalarına Genel bir Bakış”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C. 1, N.3, ss. 1-14,
- Aksar, Y. ,(2003) : “Uluslararası Adalet Divanı'nın Belçika Tutuklama Kararı Davası (Belgian Arrest Warrant Case) (14 gubat 2002) ve Uluslararası Ceza Hukuku”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 4,
- Alexander, Y. (1999), “Terrorism in the Twenty-First Century: Threats and Responses”, DePaul Business Law Journal, Vol. 12, Issue 1, pp. 59-95
- Alkan, N.(2000), “11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm”, , www.terror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html,
- Aral, B. (1999), “Kolektif Bir Gnsan Hakkı Olarak Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı”, İnsan Hakları Yıllığı, C. 21-22,
- Bageren, S. H. (2001), “Uluslararası Hukuk Açısından Amerika BirleGik Devletlerinde GerçekleGtiren Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı GeliGmeler Üzerine bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Vecdi Aral'a Armağan, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kocaeli, s.70,
- Beck, r. J. ve Arend, A. C. ,(1994), “Don't Tread on Us: International Law and Forcible StateResponses to Terrorism”, WisconsinInternational Law Journal, Vol. 12pp. 153-219
- Bennett, C.(2001), Aiding America”, NATO Review, Brussels, C: 49, S: 4, pp. 6-7.

Beres, L. R.(1995), “The Legal Meaning of Terrorism for the Military Commander”, Connecticut Journal of International Law, Vol. 11, Issue 1, pp. 1-27

Burke, J. (2004), “Al Qaeda”, Foreign Policy,

Büyükkanıt, Y. (2002), 11 Eylül Sonrası GeliGmeler ve Türkiye Sempozyumu
İçindeki Tebliği, Savunma ve Havacılık Dergisi, Ankara, C. 16, S. 90,

Carnegie, A. R. (1963) “Jurisdiction over Violations of the Laws and Customs of War”, 39
British Yearbook of International Law,

Chomsky, N. (2000), : “Uluslararası Terörizm: Görüngü ve Gerçek”, Terör Ne? Terörist
Kim? (Der.) Temel Demirer, Ankara, Ütopya Yayınları, C. 1, Mart ss. 11–46.

Dagmar de M. F. (2005), : “NATO’nun Terörizme Mukabelesi”, NATO
Dergisi, Sonbahar

Dedeoğlu, B. (2003) : “Bermuda Triangle: Comparing Official Definitions of Terrorist
Activity”, Terrorism and Political Violence, Vol.15, N.3 , pp. 81 – 110

Dglmaç, S. (2004), “Global Tehdit, Terörizm ve Türkiye’ye Etkisi”, Emniyet Genel
Müdürlüğü Polis Dergisi, Ankara, EGM Matbaası, s.40.

Dgnçyürek, A. (2004) :, “Uluslararası Terör, Türkiye Ve Dünya Siyaseti: 11 Eylül ve
İstanbul’a Gkiz Terör Saldırıları”, Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü,
Çizgi Kitapevi, Konya,

Domb, F. ,(1996), “Treatment of War Crimes in Peace Settlements – Prosecution or Amnesty ?” in War Crimes in International Law, Yoram Dinstein and Mala Tabory, Hague/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers

Dönmezer, S. (1980), : "Milletlerarası TedhiGçilik", Abdi İpekçi Semineri: Türkiye'de Terör, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 30 Ocak – 1 şubat 1. Bası, Mayıs 1980, ss.113–129

Dönmezer, S,(1978),“Milletlerarası TedhiGçilik”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul, GÜHF Yayınları,, C: 44, S: 1–4,

Erggl, D. (1991),Terörizmin Mantığı ve Hedefi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, XLVI,

Flory, M. (1997). “International Law: An Instrument to Combat Terrorism”, in Terrorism and International Law, Ed. by. Rosalyn Higgins & Maurice Flory, Routledge, 1st.

Gün, Ö. R.(2000) Uluslararası Terörizm: Dünya SavaGının Yeni Boyutu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 2, S. 4,

Gündüz, A. (1994). “Gnsan Hakları ve Güvenlik”, İnsan Hakları Sempozyumu, İstanbul, s. 250, 10–11 Aralık

Howell, L. D. (2003), “Is The New Global Terrorism A Clash of Civilizations?”, The New Global Terrorism içinde, (Ed.), Charles W. Kegley, Jr, New Jersey,

Johnson, L. C. (2001), “The Future of Terrorism”, American Behavioral Scientist, Vol. 44, N. 6, pp. 894-913.

Karaosmanoğlu, A. L(2003). : “Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslar arası Gstikrar ve Demokrasi”, Doğu-Batı (Savaş ve Barış) Yıl: 6, Sayı: 24, Ağustos, Eylül, Ekim

Kaya, G. (2004) :Uluslararası Terörizmin Yasaklanması Çabaları”, Türk Harb-İş, S: 210, Ekim

Keyman, F, Mutman, M. ve Yeğenoğlu, M. (1999). : “ Dünya Nasıl Dünya Oldu”, (der.)
M.Yeğenoğlu, Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark, Gletigim Yayınları,
İstanbul,

Kongar, E. (2001). “Küresel Terör ve Türkiye”, Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül,
Remzi Yayınları, İstanbul,

Laqueur, W. (2002) :“Terörizmin Yorumlanması”, Silinen Yüzler Karşısında Terörizm,
Ed. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara,.

Lauterpacht, H. (1944), “The Law of Nations and the Punishment of War Crimes”, 21
British Year Book of International Law,

Lugar, R. G. (2002), “Redefining NATO’s Mission: Preventing WMD Terrorism”, The
Washington Quarterly, V. 25, N. 3, pp. 7-13.

Marchesin, F. (2003). “Yeni Tehditler Karşısında Avrupa”, Dünden BuGüne AB, Çev.
Beril Dedeoğlu, Boyut Kitapları, İstanbul,

Özdağ, Ü. (2001), “Sözde Ermeni Soykırımı Tasarısı Üzerine Röportaj”, Yeni Türkiye:
Ermeni Sorunu, Ocak-Şubat

Öztürk, O. M. (2003). “Uluslararası İlişkiler Terörizm ve Türkiye”, 2003, S.32, Aralık

Saul, B. (2005), “Attempts to Define Terrorism in International Law”, Netherlands
International Law Review, V.52, N.1, pp. 57 – 83.

Shephard, W. S. (2002), “The ETA Spain Fights Europe’s Last Active Terrorist Group”,
Mediterranean Quarterly, Vol. 13, No. 1, pp. 54-68.

Skogly, S. I.(2001), : “Crimes Against Humanity - Revisited: Is There a Role for Economic and Social Rights?”, The International Journal of Human Rights, Vol. 5, Issue 1, Spring pp. 58 - 80

Slater, R. O. & Stohl, M. (1988). : Introduction: Towards a Better Understanding of International Terrorism, ed. by R. O. Slater and M. Stohl, Current Perspectives on International Terrorism, The Macmillan Ltd., London,

Tezcan, D. (2000) “Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı”, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı, , Ankara.

Trahan, J. (2002), “Terrorism Conventions: Existing Gaps and Different Approaches”, English International and Comparative Law Annual, C.8, pp. 221-241.

Tschirgi, D(2002), “The War on Terror: Marginalized Conflict as a Challenge to the International System”, Perceptions, Vol. VII, No. 3, pp. 108-134.

İnternet Adresleri

<http://www.un.org/ict/english/judgements/akayesu.html>, 25.01.2007

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler, 12.07.2008

http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/terorizm_necati_alkan.html, 10.03.2007

<http://www.september11news.com>, E.T.: 02.02.2008

<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/turkish/art1.html>

ÖZGEÇMİŞ

Hakan YEKDEŞ, 08.07.1969 yılında Edirne ilinin Keşan ilçesinde doğdu. İlk ve ortaokulunu Keşan' da tamamladı. 1983 yılında Kuleli Askeri Lisesi' ni kazandı. 1987 yılında Kara Harp Okulu'na girdi. 1991 yılında Jandarma Teğmen olarak TSK saflarına katıldı. 1993-2008 yılları arasında çeşitli birliklerde görev yaptı. Halen Bartın il Jandarma komutanlığında Jandarma Binbaşı olarak görev yapmaktadır. 2005 yılında KTÜ Uluslararası ilişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisansına başlamış ve eğitimine halen devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babası olan Hakan Yekdeş, İngilizce bilmektedir.